

TALOUDELLISIA
SELVITYKSIÄ

1964

SUOMEN PANKIN TALOUSTIETEELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN JULKAISUJA · SARJA A:27

ESIPUHE

Taloudellisten Selvitysten kuluvana vuonna ilmestyvä nide sisältää neljä Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen tutkijoiden laatimaa kirjoitusta. Lisäksi julkaistaan Sveriges Riksbankin osastopäällikön Torgny Lindgrenin maamme varhaista pankkihistoriaa kosketteleva tutkielma. Niteen lopussa esitetään tavan mukaan tuoreimmat luottovolyymia, luottomarkkinoita ja maksuvälinevarantoa koskevat tiedot.

Helsingissä marraskuun 24 päivänä 1964.

SUOMEN PANKIN TALOUSTIETEELLINEN
TUTKIMUSLAITOS

HEIKKI VALVANNE

SISÄLLYS

Suomen ja kilpailevien maiden markkina- osuuksien kehityksestä Ison-Britannian ja EEC-maiden selluloosan ja paperin tuonnissa,	7
<i>valtiot.lis. Erkki Laatto</i>	
Osamaksukaupasta ja sen tilastoinnista Suomessa,	23
<i>valtiot.lis. Markku Puntila</i>	
Keskinäisen taloudellisen avun neuvosto,	39
<i>valtiot.kand. Erkki Pihkala</i>	
Kalenterivaihtelut taloudellisissa aikasarjoissa,	55
<i>valtiot.kand. Pertti Kukkonen ja</i> <i>valtiot.kand. Pekka Lahikainen</i>	
Varhaisia suunnitelmia pankin perustamiseksi Suomeen,	74
<i>osastopäällikkö Torgny Lindgren</i>	

Liitteitä

Luottovolyymi vuonna 1963	85
Luottomarkkinatilastoa vuosilta 1962—1963	97
Maksuvälinevarantotase vuosina 1963—1964	105

SUOMEN JA KILPAILEVIEN MAIDEN MARKKINAOSUUKSIEN KEHITYKSESTÄ ISON-BRITANNIAN JA EEC-MAIDEN SELLULOOSAN JA PAPERIN TUONNISSA

Erkki Laatto

Selvityksessä tarkastellaan Suomen Pankin tutkimuslaitoksessa koottuja¹ tietoja Isoon-Britanniaan ja EEC-maihin vuosina 1953—1963 Suomesta sekä sen kanssa kilpailevista maista tuodun selluloosan ja paperin arvon kehityksestä kyseessä olevien tuotteiden koko tuonnin arvoon verrattuna.² Näitä suhteellisia osuuksia nimitetään seuraavassa Suomen ja kilpailevien maiden m a r k k i n a o s u u k s i k s i. Kilpailevat maat on jaettu kolmeen ryhmään: Ruotsi, Pohjois-Amerikka (Yhdysvallat + Kanada) sekä »muut maat». Isoon-Britanniaan ja EEC-maihin suuntautui vuonna 1963 yhteensä noin 65 % Suomen selluloosan ja paperin länsiviennin arvosta. Ruotsin kohdalla oli vastaava osuus noin 70 % ja Pohjois-Amerikan kohdalla 47 % (Kanadan ja Yhdysvaltojen väliset toimitukset pois luettuina).

Selvityksessä käytetyt arvosarjat ovat YK:n julkaisusta »Commodity Trade Statistics».³ Arvolut ovat Yhdysvaltain dollarimääräisiä, neljännesvuosittaisia tuontilukuja SITC:n ryhmissä 251 (paperijäte, puuhioke ja selluloosa) ja 641 (paperi, kartonki ja pahvi). Aikasarjat puhdistettiin kausivaihteluista Suomen Pankin tutkimuslaitoksen ns. standardimenetelmällä.⁴ Graafisen tarkastelun helpottamiseksi laskettiin kausivaihte-

1. Suurimman osan tilastotiedoista ovat koonneet tutkimuslaitoksessa kesällä 1963 AIESEC-stipendiaattina vierailut amerikkalainen ylioppilas GERALD BREMER sekä ekonomi JOUKO SIVANDER. Keräystyön organisointiin on osallistunut kauppat. maist. KALEVI KAILASVUORI.

2. EEC-maita, joita ovat Alankomaat, Belgia-Luxemburg, Italia, Ranska ja Saksan Liittotasavalta, käsitellään seuraavassa yhtenä kokonaisuutena. EEC-maiden selluloosan ja paperin tuonnilla tarkoitetaan näiden maiden tuonnin arvojen summaa (maidet väliset toimitukset mukaan luettuina).

3. UNITED NATIONS Commodity Trade Statistics, Statistical Papers, Series D.

4. PERTTI KUKKONEN On the Measurement of Seasonal Variations, Institute for Economic Research, Bank of Finland, Series D: 1, Mimeographed studies, October 1963.

luista puhdistetuille sarjoille 19 termin kolmannen asteen parabolinen ns. HENDERSONIN tasoitus.¹ Tasoitusta ja siihen valittua termien lukumäärää perustellaan sillä, että aikasarjoissa itsessään ilmeni verrattain säännönmukaisia, keskimäärin $4\frac{1}{2}$ —5 vuoden pituisia »suhdannealtoja», jotka graafista tarkastelua varten haluttiin tuoda esille. Suhdannealtoilun ja kausivaihteluiden lisäksi havaittiin markkinaosuuksissa ja niiden suhteissa myös sellaisia lyhytaikaisia heilahteluja, joiden aallonpituus oli 1—3 neljänestä. Vaikka luvut puhdistettiin kausivaihteluista, ovat poikkeuksellisen edulliset tai epäedulliset sääsuhteet (lähinnä talvikaudet) voineet kuvastua näissä vaihteluissa. Lakot, kauppasopimusten solmiamisajankohdat (1950-luvun alkupuolella) yms. poikkeukselliset tekijät ovat niinkään saattaneet aiheuttaa tällaisia heilahteluja. Niitä ei tässä kuitenkaan tarkastella ja sen vuoksi käytetään selvityksen aineistona sekä kausivaihteluista että näistä lyhytaikaisista heilahteluista puhdistettuja lukuja eli aikasarjojen ns. systemaattista komponenttia.²

* * *

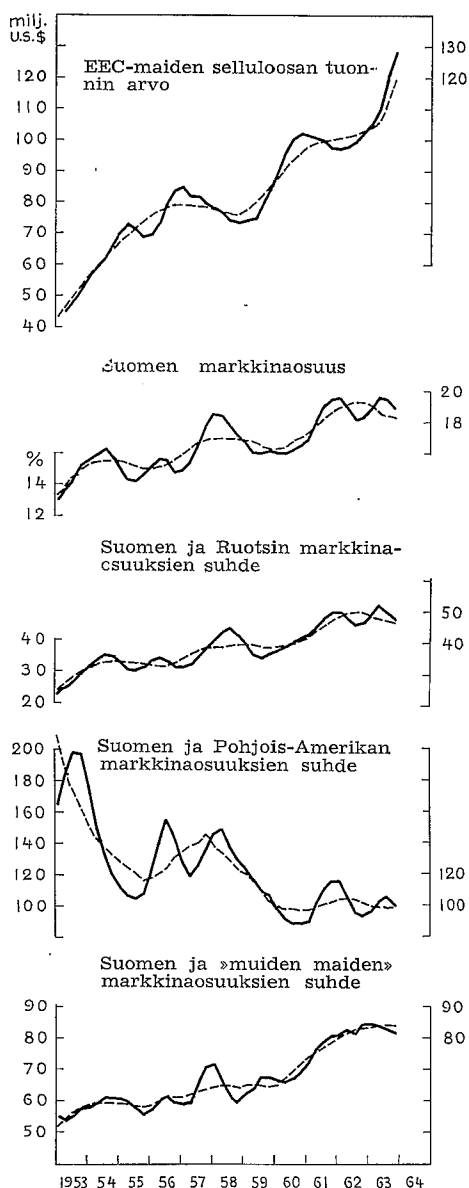
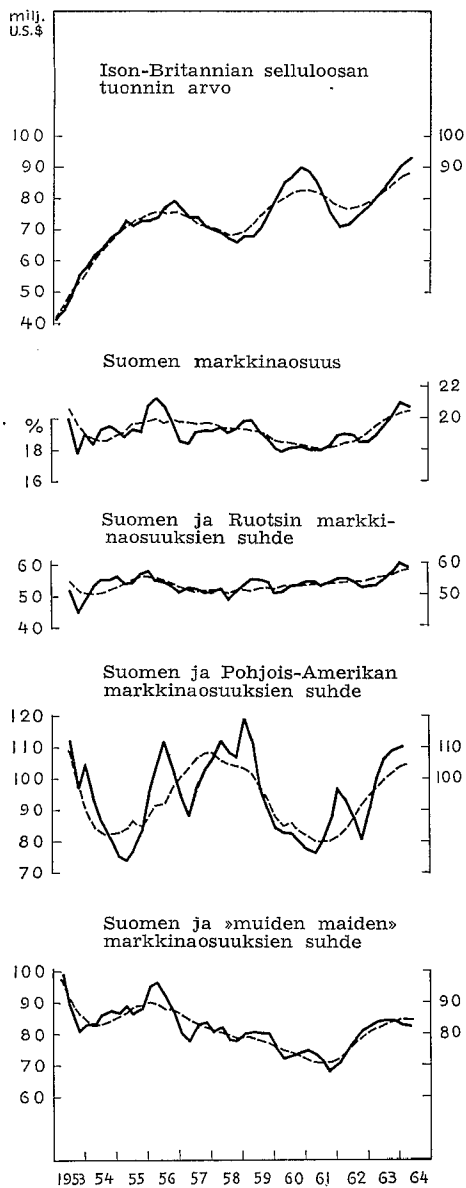
Selvityksen tilastoaineistoa esitellään viidessä kuviossa (kuviot 1—5). Neljässä ensimmäisessä kuvataan Ison-Britannian ja EEC-maiden selluloosan ja paperin tuonnin arvon (milj. US \$) ja maittaisen koostumuksen kehitystä. Viimeksi mainitut tiedot esitetään Suomen markkinaosuuksien sekä Suomen ja kunkin kilpailijan markkinaosuuksien suhteiden avulla (Suomesta tapahtuneen tuonnin arvo verrattuna kustakin kilpailijaryhmästä tapahtuneen tuonnin arvoon, prosentteina ilmaistuna). Aluksi esitetään lyhyt yhteenveto näiden neljän kuvion tarjoamasta informaatiosta.

EEC-maat muodostivat tarkastelukauden aikana voimakkaasti laajentuvan markkina-alueen paperiteollisuustuotteiden viejille. Selluloosan tuonnin arvo kolminkertaistui (kuvio 2) ja paperin kuusinkertaistui (kuvio 4). Isossa-Britanniassa tuonti kasvoi hitaammin; selluloosan tuonnin arvo kaksinkertaistui (kuvio 1) ja paperin nelinkertaistui (kuvio 3). Paperin tuonti kasvoi näin ollen kummassakin ryhmässä huomattavasti enemmän kuin selluloosan tuonti. Sekä selluloosan että paperin tuonnin arvot olivat kauden alussa suunnilleen yhtä suuret EEC:ssä ja Isossa-Britanniassa, mutta kymmentä vuotta myöhemmin EEC-maiden paperin tuonnin arvo oli kaksi kertaa suurempi ja selluloosan puolta suurempi kuin Ison-Britannian.

Minkälaiset osuudet Suomi on saanut näillä laajentuneilla markkinoilla? Kuvioista havaitaan markkinaosuuksien vaihdelleen voimakkaasti. Osuuksien kehityssuunnat näyttävät kuitenkin kaikilla markkinoilla selväpiirteisiltä:

1. FREDERICK R. MACAULAY *The Smoothing of Time Series*, National Bureau of Economic Research, New York 1931, s. 51 ja seur.

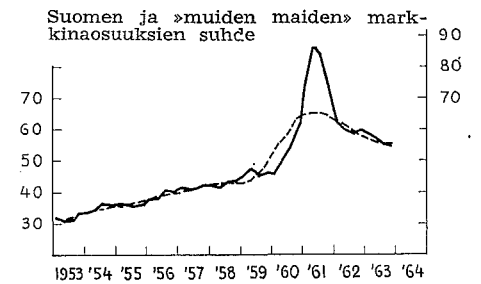
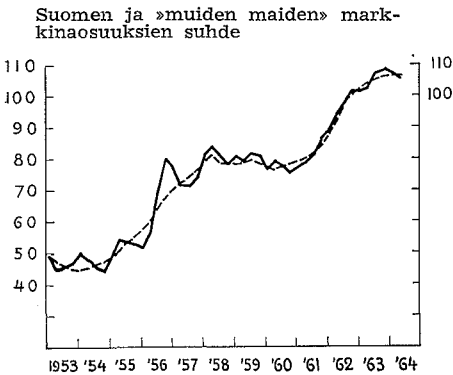
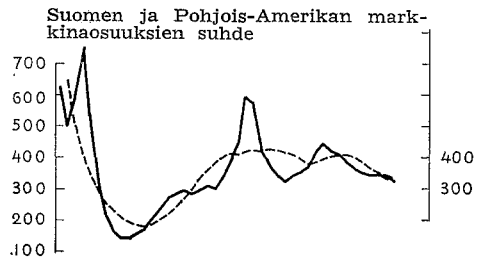
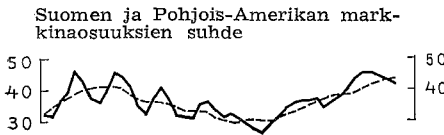
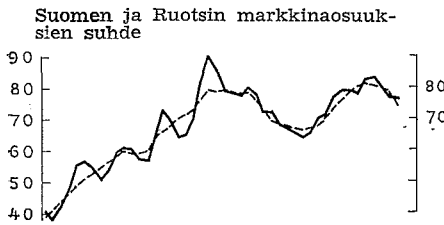
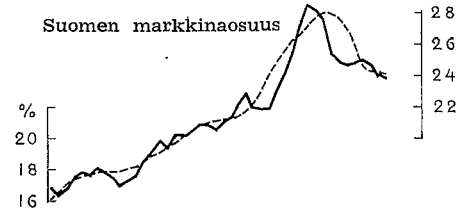
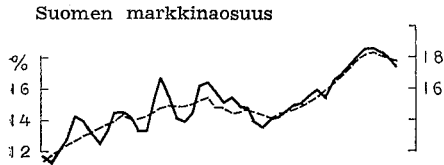
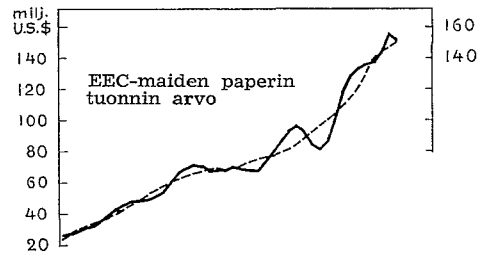
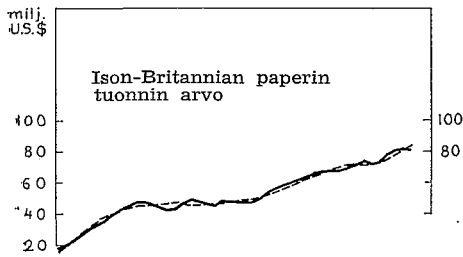
2. Systemaattisen komponentin käsitteestä ks. PERTTI KUKKONEN mk.

— aikasarjojen ns. systemaattinen komponentti
 - - - - 19 termin parabolinen tasoitus

Kuvio 1. Suomen ja kilpailevien maiden markkinaosuuksien kehitys Ison-Britannian selluloosan tuonnissa

Kuvio 2. Suomen ja kilpailevien maiden markkinaosuuksien kehitys EEC-maiden selluloosan tuonnissa

— alkasarjojen ns. systemaattinen komponentti
 - - - - - 19 termin parabolinen tasointi

Kuvio 3. Suomen ja kilpailevien maiden markkinaosuuksien kehitys Ison-Britannian paperin tuonnissa

Kuvio 4. Suomen ja kilpailevien maiden markkinaosuuksien kehitys EEC-maiden paperin tuonnissa

Nimenomaan EEC-maissa lisääntyi Suomen osuus tuntuvasti. Selluloosassa se kasvoi periodin alun 13—15 prosentista 18—20 prosenttiin kauden lopussa. Paperissa osuus lisääntyi vastaavana aikana 16—18 prosentista 24—26 prosenttiin.

Ison-Britannian tuonnissa selluloosamme markkinaosuus pysyi jokseenkin muuttumattomana — 18—20 prosentin suuruisena — mutta paperissa se kohosi 11—13 prosentista 17—19 prosenttiin.

Kauden päättyessä selluloosamme markkinaosuudet olivat suurin piirtein samansuuruiset molemmissa ryhmissä. EEC-osuus oli kuitenkin arvoltaan neljänestä suurempi kuin osuus Isossa-Britanniassa. Osuus EEC-maiden paperin tuonnissa oli kauden lopussa arvoltaan yli kaksinkertainen verrattuna vastaavaan osuuteen Ison-Britannian tuonnissa.

Voimakkaat vaihtelut leimasivat myös Suomen ja sen kilpailijoiden markkinaosuuksien suhteiden kehitystä:

Ruotsiin verrattuna näyttää Suomen osuus kuitenkin suunnaltaan selvästi kohonneen kaikissa muissa ryhmissä paitsi Ison-Britannian selluloosan tuonnissa. Kuten kuvioista havaitaan, Ruotsi on absoluuttisesti katsoen jatkuvasti pysynyt suurempana viejänä, mutta erot ovat jyrkästi kaventuneet. EEC-maiden paperin tuonnissa Suomen osuus on jo saavuttanut Ruotsin.

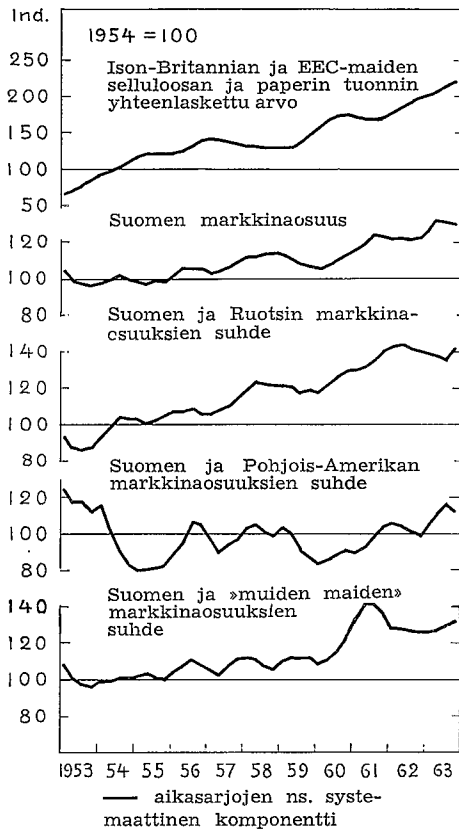
Pohjois-Amerikan markkinaosuuksiin verrattuna Suomen osuudet vaihtelivat erityisen voimakkaasti. Isossa-Britanniassa ja EEC:n paperin tuonnissa ne pysyivät kuitenkin suunnaltaan jokseenkin muuttumattomina, mutta EEC:n selluloosan tuonnissa Suomen ja Pohjois-Amerikan osuuksien suhde selvästi laski.

»Muihin maihin» verrattuna Suomen markkinaosuuksien suunta näytti nousevalta muualla paitsi Ison-Britannian selluloosan tuonnissa, jossa se laski.

Suomi lisäsi näin ollen markkinaosuuttaan EEC-maiden selluloosan ja paperin sekä Ison-Britannian paperin tuonnissa kaikkiin muihin kilpailijoihin verrattuna paitsi Pohjois-Amerikkaan nähden. Ison-Britannian selluloosan tuonnissa Suomen osuus ei näytä kohonneen kilpailijoihin verrattuna.

Kuviossa 5 valaistaan vielä Suomen markkinaosuuden kehitystä Ison-Britannian ja EEC-maiden selluloosan ja paperin tuonnin *yhteenlasketusta* arvosta. Siinä kuvataan myös Suomen ja kunkin kilpailijan vastaavalla tavalla yhteenlaskettujen markkinaosuuksien suhteiden sekä Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuustuotteiden yhteenlasketun koko tuonnin arvon kehitystä. Tiedot ovat indeksilukujen muodossa, joiden perusvuotena on vuosi 1954. Kuviosta havaitaan,

että Suomen markkinaosuus Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuustuotteiden yhteenlasketusta tuonnista on selvästi kasvanut — vuoteen 1954 verrattuna noin 30 % — ja että Suomen osuus on noussut myös suhteessa kilpailevien ryhmien osuuksiin — selvimmin Ruotsiin ja »muihin maihin», vähemmän selvästi Pohjois-Amerikkaan verrattuna.

Kuvio 5. Suomen ja kilpailevien maiden markkinaosuuksien kehitys Ison-Britannian ja EEC-maiden selluloosan ja paperin yhteenlasketussa tuonnissa

teollisuuden kapasiteetti näin ollen kohoavan nopeammin kuin Euroopassa markkinoita hakeva kilpailijoiden kapasiteetti. Kun puu- ja paperiteollisuustuotteet yhä muodostavat neljä viidesosaa länsiviennistämme, kuvastaa tapahtunut kehitys Suomen kannalta katsoen varsin pitkään jatkunutta, puuraaka-aineeseen perustunutta erikoistumista kansainvälisessä työnjaossa.

Tarjontapuolelta katsottuna erikoistuminen on tietenkin ennen kaikkea ollut yhteydessä yhden tärkeän tuotannontekijän — puuraaka-aineen — sekä absoluuttisen että suhteellisen määrän runsauteen. Muita tuotannontekijöitä — lähinnä pääomaa — ajateltaessa erikoistumisen »syyt» eivät ensi alkuun näytä aivan yhtä ilmeisiltä. Paperiteollisuus on sangen pääomaintensiivinen tuotan-

Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuustuotteiden yhteenlaskettu arvo kasvoi tarkastelukauden aikana kolminkertaiseksi. Suomesta tapahtunut tuonti lisääntyi samana aikana runsaasti nelinkertaiseksi, tuonti Pohjois-Amerikasta lähes nelinkertaiseksi, tuonti »muista maista» 2.8-kertaiseksi ja tuonti Ruotsista 2.3-kertaiseksi. Ruotsin markkinaosuuden arvo oli tarkastelukauden alussa 2 ½-kertainen Suomen osuuteen verrattuna. Kauden lopussa sen arvo oli 40 % Suomen osuutta suurempi. Suomen ja Pohjois-Amerikan markkinaosuuksien arvot olivat viimeksi mainittuna ajankohtana suurin piirtein samansuuruiset.

* * *

Suomen markkinaosuuden on laskettu 60-luvulla kasvavan Länsi-Euroopan maiden paperiteollisuustuotteiden koko tuonnissa.¹ Edellä esitetystä yhteenvedosta havaitaan selluloosan ja paperin osuuksien kohonneen sangen jyrkästi jo 50-luvulla. Näiden parinkymmenen vuoden aikana näyttää suomalaisen paperi-

1. FAO European Timber Trends and Prospects, A New Appraisal, New York 1964, sekä FAO Pulp and Paper Prospects in Western Europe, Munich 1963.

nonala, jossa tuotantokapasiteetin lisäys vaatii suhteellisesti katsoen erittäin runsaasti pääomaa, mutta verrattain vähän työvoimaa tuotosyksikköä kohti. Nopeasti kasvaneessa, mutta edelleenkin puolikehittyneessä taloudessamme on teollisuuden investointeihin käytettävissä olevien varojen kysyntä kuitenkin jatkuvasti ollut niiden tarjontaa suurempi. Työvoiman tarjonta on sen sijaan pysynyt runsaana. Näin ollen olisi saattanut odottaa, että säästöjä olisi runsaammin ohjautunut sellaisiin vaihtoehtoihin ja paperiteollisuuteen verrattuna vähemmän pääomaintensiivisiin investointikohteisiin, jotka olisivat muuttaneet viennin rakenteen nykyistä »monipuolisemmaksi» ja jotka samalla olisivat helpottaneet maksutasevaikeuksia suuremmassa määrin kuin mihin pelkästään puuhun perustuva vienti näytti kykenevän. Todellisuudessa 1950-luvun kehitys johti siihen, että puuhun perustuvien tuotteiden suhteellinen merkitys markkinatalousmaihin suuntautuvassa viennissä oli keskimääräisesti *suurempi* kuin sotaa edeltäneen kymmenluvun aikana.

Suomen oloissa näyttää erikoistumisen intensifioituminen kuitenkin olleen johdonmukainen tulos siitä kehitysvaiheesta, jonka markkinataloudelliselle kasvukehitykselle tunnusomaisia uria seurannut talous 1950-luvulla saavutti. Puuhun perustuva vienti oli edelleenkin tärkeimpänä kasvukehitystä sysäävänä voimana. Tulonmuodostuksen ja kokonaiskysynnän kasvaessa oli kotimarkkinatuotannon laajentumisella näin ollen kaksi pääkiihoketta; yhtäältä kotimaisen kysynnän kasvun tyydyttäminen ja toisaalta pyrkimys lisätä markkinaosuutta kotimaassa korvaamalla tuontia. Tuonnin korvautuminen näyttää tapahtuneen siten, että tuotannossa on asteittain siirrytty verrattain alhaista jalostusastetta ja samalla suhteellisen työntensiivistä tuotantotapaa edellyttäviltä aloilta yhä korkeampaa jalostusastetta edustaville aloille. Verrattain työntensiivisten *kulutustavaroiden* kotimaisen tuotannon markkinaosuuden kasvattamisessa lienee suurimmat mahdollisuudet hyväksikäytetty jo 20- ja 30-luvulla. Toisen maailmansodan jälkeen kysynnän kasvu alkoi luoda edellytyksiä perusteollisuuden eri aloilla valmistettavien välituotteiden eli ns. *tuotantohyödykkeiden* tuonnin korvaamiselle. Suomen pienet kotimarkkinat eivät kuitenkaan vielä näyttäneet tarjoavan riittäviä edellytyksiä tuontia korvaavan *investointitavarateollisuuden* markkinaosuuden laajentumiselle. Näillä aloilla olisi markkinaosuuden kasvu ilmeisesti edellyttänyt runsasta vientimahdollisuuksien samanaikaista lisääntymistä. Investointitavaroiden, ja yleensäkin metalliteollisuustuotteiden, viennissä Suomi oli kuitenkin uusi ja tärkeimpiin kilpailijoihin verrattuna niin myöhään markkinoille ilmestynyt tulokas, ettei viennin huomattavaan lisäämiseen tässä vaiheessa ollut mahdollisuuksia. Kasvavan tuonnin vaatimat vientiponnistukset suuntautuivat sen vuoksi perinteellisille aloille, joilla jo omattiin se tuotanto- ja markkinateknillinen kokemus, jota viennin tuntuva lisääminen edellytti. Ulkomaisen kysynnän korkea tulojousto oli näiden pyrkimysten perustana ja samalla tietysti myös se, että puuraaka-aine oli maailmanmarkkinoilla sangen niukka hyödyke.

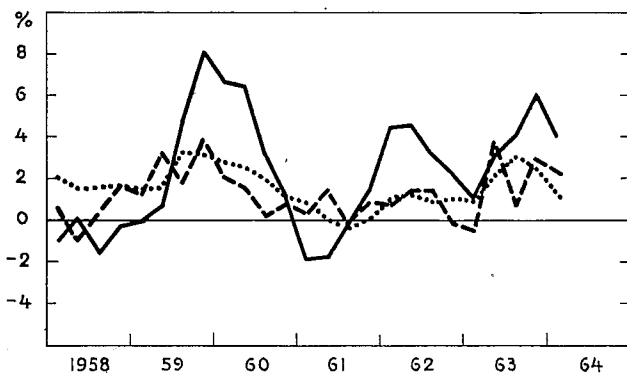
Suomen ja kilpailijoiden markkinaosuusien suhteiden kehityssuuntiin vaikuttaneita tekijöitä on vaikeata edes haarukoida. Selvityksen lopussa pyritään kuitenkin tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin nimenomaan Suomen ja Ruotsin osuuksien suhteita. Todettakoon tässä yhteydessä, että puuraaka-aine ei liene rajoittanut kapasiteetin laajentamismahdollisuuksia Ruotsissa eikä Pohjois-Amerikassakaan. Suomen ja näiden maaryhmien markkinaosuusien suhteiden voitaneen sen vuoksi sanoa jossakin määrässä heijastavan myös sitä, miten »edullisiksi» investoinnit paperiteollisuuteen eri maissa on arvostettu vaihtoehtoisin investointikohteisiin verrattuina. Nimenomaan Ruotsia ajateltaessa — johon nähden markkinaosuutemme kohoaa jyrkimmin — kiinnittyy huomio siihen, että koko kansantalouden tuotantotekijät ovat siellä yleensä olleet täydessä käytössä sodanjälkeisenä aikana. Suomen ja Ruotsin osuuksien suhteen osoittama suunta voitaisiinkin ehkä sen vuoksi tulkita siten, että kannattavien investointikohteiden »valinnanvara» on Ruotsissa ollut suurempi kuin Suomessa ja että ruotsalaiset yrittäjät ovat suomalaisiin verrattuna myös investoineet suhteellisesti paljon runsaammin paperiteollisuuden kanssa vaihtoehtoisin kohteisiin.

* * *

Seuraavassa kiinnitetään vielä huomiota paperiteollisuustuotteiden tuontikysynnän ja markkinaosuusien »suhdannevaihteluihin». Kuviossa 6 esitetään Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuustuotteiden tuonnin yhteenlasketun arvon (milj. US \$) sekä näiden maiden paperiteollisuustuotteiden tuotannon ja koko teollisuustuotannon yhteenpainotettujen volyymien prosenttisten muutosten kehitys vuosina 1958—1963.¹ Teollisuustuotannon painotetulla volyyymilla pyritään kuvaamaan ko. maiden kokonaistuotannon kehitystä. Paperiteollisuustuotteiden tuonti osoittaa kuvion mukaan selviä suhdannevaihteluita ja ajallisesti ne yhtyvät näiden maiden kokonaistuotannon vaihteluihin. Vaikka tuontia kuvataan arvoindeksillä, näyttää kuitenkin ilmeiseltä, että myös tuonnin volyyymi on kokonaistuotantoa huomattavasti suhdanneherkempää.

Paperin ja etenkin selluloosan tuontikysynnän suhdanneherkkyys liittyy läheisesti näiden tuotteiden kysynnän korkeaan tulojousto- ja subdannekehityksen kuluessa kuvastuu tulonmuodostuksen kasvuvauhdin muutoksia suhteellisesti paljon voimakkaammissa kysynnän kasvuvauhdin muutoksissa. Tuontikysynnän suhdannevaihteluita on omiaan jyrkentämään vielä se, että nimenomaan selluloosa on hyödyke, jota sekä tuojat että tuottajat kykenevät varastoimaan ja jonka kysynnän muutokset näkyvät herkästi varastojen muu-

1. Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuuden ja koko teollisuuden volyymit on laskettu painotettuina keskiarvoina eri maiden paperiteollisuustuotannon ja koko teollisuustuotannon kausivaihteluista ja lyhytaikaisista heilahteluista puhdistetuista volyyymi-indekseistä. Keskiarvoa laskettaessa käytettiin painoina Suomen viennin arvo-osuuksia ko. maihin vuonna 1959.

Kuvio 6. Ison-Britannian ja EEC-maiden selluloosan ja paperin yhteenlasketun tuonnin arvon (—), yhteenpainotetun paperiteollisuustuotannon (..) ja koko teollisuustuotannon (- - -) volyyymien muutosprosentit

toksissa. Jos tuojamaiden kotimaisen tuotannon ja kotimaisten varastojen suhteellinen merkitys kysynnän tyydyttämisessä kasvaa paperiteollisuustuotteiden kysynnän heikentyessä, supistuu tuontikysyntä kulutuskysyntääkin jyrkemmin. Tulonmuodostuksen pelkkä kasvuvauhdin alentuminen saattaa silloin ajan mittaan alentaa tuontikysyntää absoluuttisesti. Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuustuotteiden tuonnin jyrkät suhdannevaihtelut näiden hyödykkeiden kotimaiseen tuotantoon ja kokonaistuotantoon verrattuna (kuvio 6) viittaavat tämäntapaiseen yhteyteen. Kokemukset siitä, että jo tulonmuodostuksen kasvuvauhdin hidastuminen Suomen viennille tärkeissä markkinatalousmaissa saattaa riittää kääntämään vientimme volyymin laskevaaksi, näyttävät olevan yhteydessä yllä mainittuun riippuvuuteen. Paperin tuonti — etenkin Isoon-Britanniaan — on kuitenkin tuntuvasti vähemmän suhdanneherkkää kuin selluloosan tuonti (kuviot 1—4). Paperin suhteellisen osuuden kasvu paperiteollisuustuotteitamme viennissä on sen vuoksi omiaan supistamaan vientimme suhdannevaihteluita.

Paperiteollisuustuotteiden tuontikysynnän suhdannevaihtelut saattavat aiheuttaa muutoksia myös markkinaosuuden kehityksessä. Tarjonnan kannalta katsottuna voidaan kapasiteetti lyhyellä aikavälillä olettaa annetuksi. Markkinaosuuden muuttumattomana säilyminen edellyttäisi silloin kapasiteetin käyttösuhteen muuttamista kysynnän muutosten vaatimassa suhteessa. Tarkasteltaessa Suomen markkinaosuuden »suhdannekäyttäytymistä» (kuvio 5) havaitaan, että markkinaosuus sekä sen ja kilpailijoiden osuuksien suhteet aaltoilevat ja että aaltoilu on suurin piirtein samansuuntaista ja samanaikaista. *Nämä aaltoilikkeet ovat kuitenkin useimmiten vastakkaisuuntaisia Ison-Britannian ja EEC-maiden paperiteollisuustuotteiden koko tuonnin arvon osoittamaan aaltoiluun verrattuna.* Vastakkaisuuntaisuus ilmenee etenkin Ruotsiin ja Pohjois-Amerikkaan

verrattuna. Ison-Britannian ja EEC-maiden tuonnin laskiessa on Suomen markkinaosuus ja sen suhde kilpailijoiden osuuksiin säännöllisesti noussut. Tuontikysynnän kasvaessa Suomen osuus on joko laskenut tai ensin kasvanut ja kasvun jonkin aikaa jatkuttua laskenut.

Vastakkaissuuntaisuuteen vaikuttaneista tekijöistä voidaan esittää useita oletuksia. Se saattaisi johtua esim. siitä,

- a) että suomalaisen selluloosan ja paperin vientiin sisältyisi suhteellisesti katsoen vähemmän sellaisia laatuja, joiden kysynnän tulojousto olisi suurin,
- b) että suomalaisilla tuotantokustannuksilla — lähinnä työvoima- ja raaka-ainekustannuksilla — olisi jostakin syystä »taipumus» nousukausina kasvaa ja laskukausina alentua suhteessa kilpailijoiden kustannuksiin ja että tämä — hintojen ollessa annetut — nousukausina heikentäisi ja laskukausina parantaisi viejämme suhteellista »kilpailukykyisyyttä»
- c) ja että suomalaiset viejät olisivat joko edellisessä kohdassa mainituista taikka muista syistä kilpailijoihin verrattuina alttiimpia nousukausina nostamaan ja laskukausina alentamaan hintojaan.

Tämäntapaiset tekijät saattaisivat »säännönmukaisesti» aiheuttaa vastakkaissuuntaisuutta. Sitä voisi syntyä myös monien tilapäisten tekijöiden yhteisvaikutuksen tuloksena. Tällaisiin tekijöihin voitaisiin lukea esim. se,

- d) että suomalaisten viejien käytettävissä oleva kapasiteetti ei olisi 1950-luvun nousukausina sallinut kysynnän kasvua vastaavaa tarjonnan lisäystä
- e) ja että Suomen tuotantokapasiteetin kasvattamisessa olisi jostakin syystä tapahtunut sellaista viivästystä tai etuisuutta kilpailijoiden kapasiteetin kasvuun verrattuna, joka olisi ollut omiaan synnyttämään edellä mainittua vastakkaissuuntaisuutta. (Kapasiteetin kasvattaminen näyttää tärkeimmissä tuottajamaissa yleensä tapahtuvan jaksottaisesti, mutta suurin piirtein samanaikaisesti.)

Seuraavassa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin eräitä näistä näkökohdista. Tarkastelussa ei kiinnitetä huomiota kohdassa a) mainittuihin tekijöihin. Jotta ongelmaa vielä yksinkertaistettaisiin, keskitytään tutkimaan Suomen ja Ruotsin markkinaosuuksien suhteen kehitystä. Hypoteesiluettelosta voidaan silloin eliminoida myös kohta c), sillä Suomen ja Ruotsin paperiteollisuuksien hintapolitiikka lienee varsin pitkälle samansuuntaistettu. Tarkastelun pääpaino pannaan markkinaosuuksien suhteen ja kohdassa b) mainittujen kustannussuhteiden tutkimiseen. Kapasiteettinäkökohdat d) ja e) liittyvät läheisesti aikaisemmin käsiteltyyn pitkän tähtäyksen kehitykseen ja niiden tarkastelu jää vain kohdassa b) esitettyjä näkökohtia täydentävien mainintojen varaan.

Aluksi pyritään vertaamaan markkinaosuuksien suhteen kehitystä kustannustekijöiden suhteessa tapahtuneeseen kehitykseen. Mahdollisia kausaliteetti-yhteyksiä pohdiskellaan vasta selvityksen lopussa. Kustannustekijöiden kohdalla rajoitutaan a) palkkakustannuksiin ja b) raaka-ainekustannuksiin.

Markkinaosuuksien suhteen lisäksi käytetään tarkastelussa seuraavia Suomea ja Ruotsia¹ koskevia muuttujia (kausivaihteluista ja lyhytaikaisista heilaheluista puhdistettuja neljännesvuositietoja):

paperiteollisuuden tuotannon (Q) volyyymi-indeksejä,
 paperiteollisuuden työntekijöiden (N) lukumäärän indeksejä,
 paperiteollisuuden työntekijöille maksettujen keskimääräisten (nimellisten) tuntiansioiden (W) indeksejä,
 tehtaalle toimitetun pyöreän puutavaran tukkuhintojen (P_T) indeksejä sekä tukkuhintojen (P_t) ja elinkustannusten (P_e) yleisindeksejä.

Kaikkien indeksien perusvuotena on vuosi 1954.

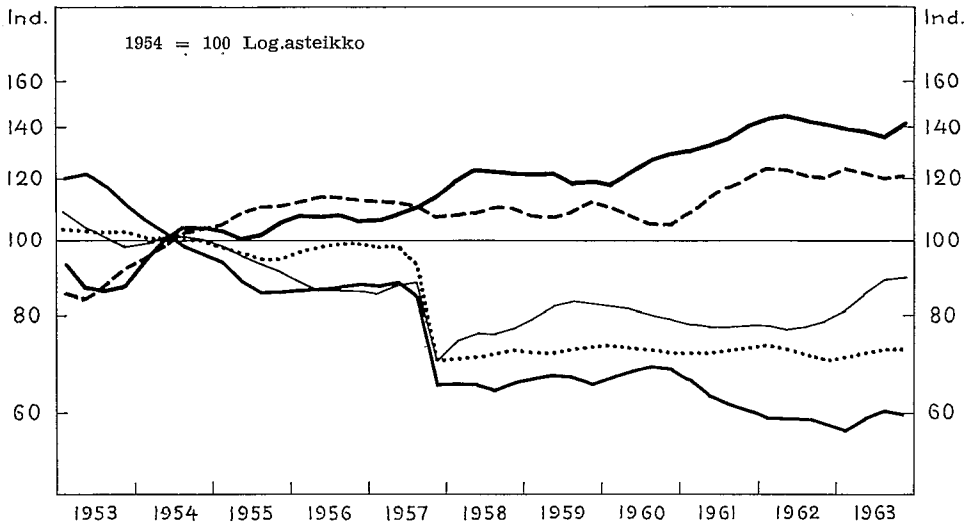
Aineiston tarjoamasta informaatiosta esitetään yhteenvedo alla olevassa asetelmassa, joka osoittaa, kuinka monikertaisiksi paperiteollisuuden tuotanto (Q), tuottavuus (Q:N), keskimääräiset (nimelliset) tuntiansiot (W), tuotosyksikköä kohti lasketut palkkakustannukset (W/Q:N) sekä tehtaalle toimitetun pyöreän puutavaran hinta (P_T) ovat kohonneet vuodesta 1953 vuoteen 1963 Suomessa ja Ruotsissa. Asetelmassa ovat myös vastaavalla tavalla lasketut tiedot tukkuhintojen yleisindeksien (P_t) ja elinkustannusindeksien (P_e) kehityksestä.

	Suomi	Ruotsi
Q	2.89	1.91
Q:N	2.41	1.71
W	1.87	1.86
W/(Q:N)	0.78	1.09
P_T	1.51	1.20
P_t	1.33	1.19
P_e	1.50	1.37

Paperiteollisuuden tuotanto (Q) ja tuotanto työllisyysyksikköä kohti eli tuottavuus (Q:N) ovat kasvaneet Suomessa huomattavasti runsaammin kuin Ruotsissa. Paperiteollisuuden keskimääräiset (nimelliset) tuntiansiot (W) ovat Ruotsissa kasvaneet hieman runsaammin kuin tuottavuus. Suomessa nimelliset tuntiansiot ovat lisääntyneet saman verran kuin Ruotsissa, mutta huomattavasti vähemmän kuin tuottavuus. Palkkakustannukset tuotosyksikköä kohti (W/Q:N) ovat Suomessa jyrkästi laskeneet ja Ruotsissa lievästi kohonneet. Tehtaalle toimitetun raaka-aineen (nimellinen) hinta (P_T) on Suomessa kasvanut enemmän kuin Ruotsissa, mutta kummassakin maassa selvästi vähemmän kuin keskimääräiset tuntiansiot. Reaaliansiot ovat Suomessa nousseet vähemmän kuin Ruotsissa. Raaka-aineen reaalihinnat ovat Ruotsiin verrattuna nousseet.

Verrattaessa yllä mainittujen aikasarjojen kehitystä Suomen ja Ruotsin markkinaosuuksien suhteeseen, joka laskettiin US \$-arvojen perusteella, on Suomen tuntiansioiden ja raaka-aineen hintaindeksihin tehtävä devalvaatiokorjaus. Suomen markan ulkomaista arvoa alennettiin 28.13 % syyskuun 15

1. Ruotsia koskevat tiedot saatiin Konjunkturinstitutet'ista tutkijoiden BJÖRN MAGNUSSONIN ja STAFFAN SOHLMANIN avustuksella.

Kuvio 7. Suomen ja Ruotsin paperiteollisuuksien

- markkinaosuusien suhde
- - - tuottavuuksien suhde
- keskimääräisten tuntiansioiden suhde
- · - · - tehtaalte toimitetun raaka-aineen hintojen suhde
- tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhde

päivänä 1957 ja tällä prosenttimäärällä alennettiin myös tuntiansioiden ja raaka-aineen hintojen indeksejä vuoden 1957 IV neljänneksestä lähtien. Saman vuoden III neljänneksen indeksejä alennettiin 4.69 % (28.13:6). Näiden korjausten jälkeen laskettiin Suomen ja Ruotsin paperiteollisuuden palkkakustannukset tuotosyksikköä kohti (W/Q:N) vuosineljänneksittäin, ja ne suhteutettiin toisiinsa (Suomen indeksi jaettiin Ruotsin indeksillä). Saatu indeksi on piirretty kuvioon 7, jossa samalla esitetään erikseen myös tämän suhteen palkka- ja tuottavuuskomponentit — ts. Suomen ja Ruotsin paperiteollisuudessa maksettujen keskimääräisten tuntiansioiden sekä Suomen ja Ruotsin paperiteollisuuksien tuottavuuksien suhde. Diagrammassa kuvataan myös raaka-ainehintojen suhteen sekä Suomen ja Ruotsin markkinaosuusien suhteen (vuosi 1954 = 100) kehitystä.¹

Tarkasteltaessa diagrammaa 7 on muistettava, että siinä kuvataan edellä mainittujen suureiden *suhteellista* kehitystä. Suomen ja Ruotsin tuottavuuksien, tuntiansioiden tai raaka-ainehintojen *absoluuttisten* erojen suuruus ei näin ollen käy kuvioista selville. Työllisyysyksikköä kohti lasketun tuotannon (US \$-mää-

1. Vuosien 1957 ja 1958 devalvaatiokorjattuja kustannus- ja markkinasuhteita tarkasteltaessa on pidettävä mielessä, että paperiteollisuus ei vientimaksujen johdosta vielä saanut käyttöönsä koko devalvaatioetua.

räisen) jalostusarvon sekä palkka- ja raaka-ainekustannusten (US \$-määräisen) arvon suuruudet ovat saattaneet esim. juuri indeksilukujen perusvuonna huomattavasti poiketa toisistaan Suomessa ja Ruotsissa. Indeksilukujen perusvuotta koskeva valinta ei näin ollen kuvasta sitä, että sanottu vuosi olisi ollut jokin »tasapainovuosi» ja että tarkasteltavilla suhdeluvuilla olisi kilpailukyvyn kannalta katsottuna silloin ollut »oikea» lukuarvo. Näihin absoluuttisiin kustannuseroihin ja niiden mittaamisongelmiin ei tässä selvityksessä puututa.

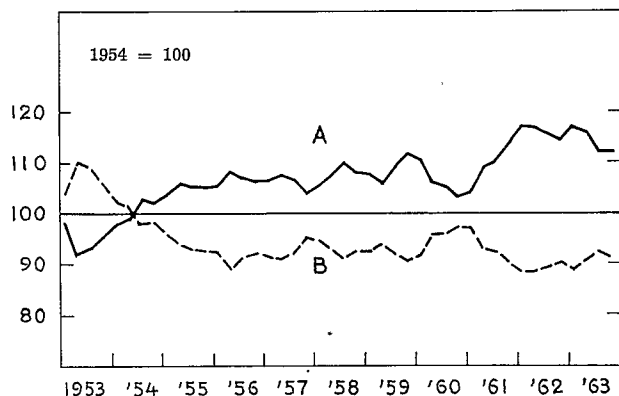
Rajoituttaessa tarkastelemaan kyseessä olevien suureiden suhteellista kehitystä havaitaan, että markkinaosuuksien suhteen ja tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhteen välillä näyttää selvästi olevan negatiivinen korrelaatio. Palkka- ja tuottavuuskomponentit korreloivat kumpainkin »oikealla» tavalla; palkkakomponentti negatiiviseen ja tuottavuuskomponentti positiiviseen suuntaan. Negatiivinen korrelaatiiosuhde vallitsee myös markkinaosuuksien suhteen ja raaka-ainehintojen suhteen välillä. Kun markkinaosuuksien suhde on noussut (laskenut), ovat tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten, keskimääräisten tuntiansioiden ja raaka-ainehintojen suhteet alentuneet (nousseet).

* * *

Voidaanko nämä korrelaatiot tulkita kausaalisuhteiksi? Voidaanko katsoa, että tuottavuuden, palkkakustannusten ja raaka-ainekustannusten suhteiden kehitys myös *selittäisi* markkinaosuuksien suhteen kehitystä?

Kausaaliyhteyksien tarkasteleminen näyttää selvästi johtavan artikkelin varsinaisten tavoitteiden ulkopuolelle. Jotta edellä kuvattuihin korrelaatioihin kuitenkin suhtauduttaisiin riittävin varauksin, on kausaaliyhteyksienkin osalta syytä korostaa eräitä seikkoja. Ensinnäkin on huomattava, että kohdassa b) esitetyillä näkökohdilla tarkoitettiin nimenomaan suhdannekehityksen kuluessa ilmenevän vastakkaisuuntaisuuden mahdollisia syitä. Suhdannekehitystä ei kuviossa 7 pyritty pitkän ajan kehityksestä erottamaan. Kuviosta havaitaan kuitenkin, että kustannussuhteilla on selvästi laskeva trendi. Tämä herättääkin aluksi kysymyksen, saattaisiko myös markkinaosuuksien ja palkkakustannusten suhteiden trendikehitysten välillä vallita riippuvuutta?¹

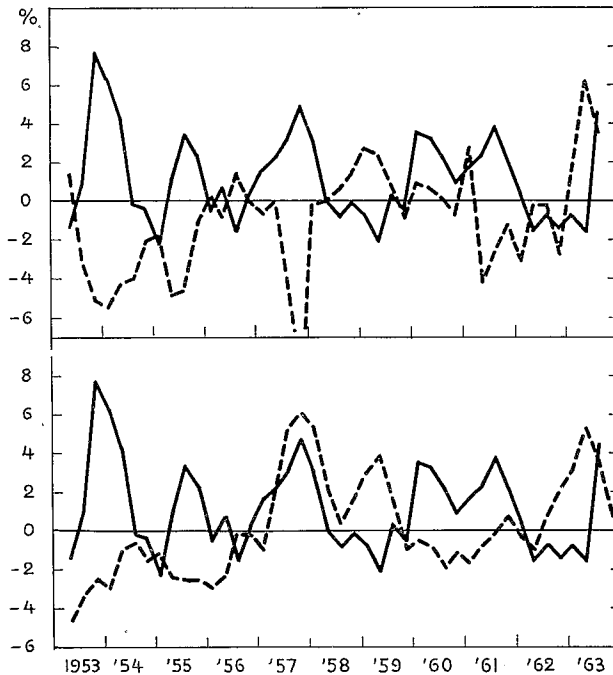
1. MacDOUGALL, STERN ja BALASSA ovat poikkileikkaustutkimusten puitteissa verranneet Yhdysvaltain ja Ison-Britannian kolmansissa maissa saamien markkinaosuuksien ja ko. aloja edustavan tuotannon tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhteita toisiinsa. Tutkimuksissaan he ovat saaneet korkean korrelaation näiden suhteiden välille, joka heidän mielestään tukee klassillista, komparatiivisten kustannusten hypoteesia. Ks. G. D. A. MacDOUGALL *British and American Exports: A Study Suggested by the Theory of Comparative Costs*, Part I, *Economic Journal*, Vol. 61 (December 1951) sekä Part II, *Economic Journal*, Vol. 62 (September 1952); R. STERN *British and American Productivity and Comparative Costs in International Trade*, *Oxford Economic Papers*, Vol. 14, (October 1962) sekä B. BALASSA *An Empirical Demonstration of Classical Comparative Cost Theory*, *Review of Economics and Statistics*, Vol. 45, (August 1963).

Kuvio 8. Suomen ja Ruotsin paperiteollisuksien suhteellisten tuottavuuksien (käyrä A) ja tuotosyksikköä kohti laskettujen suhteellisten palkkakustannusten (käyrä B) välinen suhde

Kysymykseen voitaneen vastata lähinnä siten, että kustannussuhteiden trendikehitys antaa korkeintaan vain vajavaisen kuvan niistä tekijöistä, joiden vaikutuksiin olisi kiinnitettävä huomiota markkinaosuuksien suhteen kehityssuuntaa selitettäessä. Mainittakoon eräitä tekijöitä, joita ongelmaa pohdittaessa olisi tarkasteltava: Kustannussuhteiden aleneva trendi ja tuottavuussuhteiden nouseva trendi viittaavat lähinnä siihen, että Suomen paperiteollisuuden kapasiteettia lisättäessä on jostakin syystä »kannattanut» käyttää enemmän pääomaa työllisyysyksikköä kohti kuin Ruotsin paperiteollisuudessa. Tähän vaikuttaneiden tekijöiden on täytynyt kuvastua Suomen ja Ruotsin paperiteollisuksien kapasiteettien suhteen¹ ja sitä kautta markkinaosuuksien suhteen trendikehityksessä. Pääoma- ja työvoimapanosten korvattavuussuhteisiin Suomessa ja Ruotsissa vaikuttaneiden tekijöiden tutkiminen johtaisi tarkastelun niiden, jo aikaisemmin mainittujen seikkojen yksityiskohtaisempaan analysointiin — tuotantotekijöiden absoluuttisen ja suhteellisen runsauden sekä kasvukehityksen erojen vertailuihin — joiden perusteella ehkä olisi mahdollista arvioida paperiteollisuuden kanssa vaihtoehtoisten investointikohteiden suhteellista »edullisuutta» Suomessa ja Ruotsissa. Näin laajakantoisiin kysymyksiin ei tässä selvityksessä voida puuttua. Jonkinlaisen viitteen suomalaisen paperiteollisuuden »komparatiivisesta edullisuudesta» saa kuitenkin kuviosta 8, jossa on verrattu a) Suomen paperiteollisuuden *suhteellisen* tuottavuuden kehitystä Ruotsin paperiteollisuuden *suhteellisen* tuottavuuden kehitykseen (käyrä A kuviossa 8)

1. Suomen ja Ruotsin paperiteollisuksien tuotantokapasiteettien kehityksestä ei ole tietoja, mutta niiden suhteen suunta voitaneen kuitenkin olettaa nousevaksi.

Kuvio 9. Suomen ja Ruotsin paperiteollisuuden markkinaosuuksien suhteen (—) ja tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhteen (- - -) muutosprosentit (ylempi kuvio) sekä markkinaosuuksien suhteen (—) ja tehtaalle toimitetun raaka-aineen hintojen suhteen (- - -) muutosprosentit (alempi kuvio)

sekä b) Suomen paperiteollisuuden *suhteellisia* palkkakustannuksia tuotosyksikköä kohti Ruotsin paperiteollisuuden *suhteellisiin* palkkakustannuksiin tuotosyksikköä kohti (käyrä B kuviossa 8). Suomen paperiteollisuuden suhteellisen tuottavuuden kehityksellä tarkoitetaan Suomen paperiteollisuuden ja Suomen koko teollisuuden tuottavuuksien suhdetta. Ruotsin paperiteollisuuden suhteellisen tuottavuuden kehityksellä tarkoitetaan vastaavasti Ruotsin paperiteollisuuden ja Ruotsin koko teollisuuden tuottavuuksien suhdetta. Suomen paperiteollisuuden suhteelliset palkkakustannukset tuotosyksikköä kohti on määritelty Suomen paperiteollisuuden ja Suomen koko teollisuuden tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhteeksi. Ruotsin paperiteollisuuden suhteelliset palkkakustannukset tuotosyksikköä kohti on vastaavasti määritelty Ruotsin paperiteollisuuden ja Ruotsin koko teollisuuden tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhteeksi. Kuvion perusteella arvioituna näyttää suomalaisen paperiteollisuuden »komparatiivinen edullisuus» huomattavasti kasvaneen tarkastelukauden aikana.

Markkinaosuuksien suhteen sekä palkka- ja raaka-ainekustannusten suhteen suhdanneaaltoiluun saattaa sen sijaan kätkeytyä välitöntäkin kausaaliyhteyttä. Vertailussa ei tosin ole kiinnitetty huomiota muihin kustannustekijöihin — esim. pääoma- ja sosiaalikulutuksiin sekä verotukseen — joiden suhteet ovat saattaneet kehittyä toisella tavalla kuin palkkakustannusten suhteet. Tietojen puuttuessa tarkastelua ei myöskään ole voitu ulottaa kapasiteettien käyttöastetta, myyntiorganisaation tehokkuutta yms. koskeviin vertailuihin. Tästä huolimatta on mielenkiintoista todeta, että kuvio 9, jossa esitetään Suomen ja Ruotsin paperiteollisuuksien markkinaosuuksien suhteen sekä tehtaalle toimitetun raaka-aineen hintojen ja tuotosyksikköä kohti laskettujen palkkakustannusten suhteen muutosprosentit, näyttää tukevan hypoteesin b) mukaista yhteyttä. Hypoteesi on sopusoinnussa sen »tavanomaisen» käsityksen kanssa, jonka mukaan palkka- ja raaka-ainekustannukset pyrkisivät Suomessa juuri nousukausina helposti kasvamaan kilpailijoiden kustannuksiin verrattuna ja siten heikentämään vientiteollisuuden suhteellista »kilpailukykyisyyttä». Tällainen kehitys saattaisi olla yhteydessä paperiteollisuustuotteiden dominoivaan asemaan viennissämme — ja yleensäkin koko puuhun perustuvan teollisuuden suureen suhteelliseen merkitykseen Suomen taloudellisessa rakenteessa. Näiden tuotteiden ulkomaisen kysynnän poikkeuksellisen korkean tulojouston ekspansiiviset vaikutukset saattaisivat tämän vuoksi helposti levitä nousukausina koko yhteiskuntaan ja sillä tavoin johtaa kotimaisen tuotannon kustannustason nousuun kilpailijoiden kustannuksiin verrattuna.¹ Vastaavalla tavalla voitaisiin ajatella, että kotimaiset tuotantokustannukset pyrkisivät laskukausina samoista syistä nousemaan hitaammin kuin kilpailevissa maissa, joka siten olisi omiaan parantamaan vientiteollisuutemme suhteellista »kilpailukykyisyyttä».²

1. Aivan viime vuosina on tämänsuuntaiseen kehitykseen alkanut vaikuttaa myös raaka-puun kotimaisen tarjonnan kasvava niukkuus.

2. Markkinaosuuden ja edellä mainittujen kustannustekijöiden suhteiden muutoksia tulkittaessa on kuitenkin jälleen pidettävä mielessä, että tarkastelun kohteena on eräiden suureiden *suhteellinen* kehitys. Kuvio 9 ei osoita sitä, että kustannussuhteiden nousu tai lasku olisi myös *absoluuttisesti* vähentänyt tai lisännyt suomalaisten viejien toimitusten arvoa.

OSAMAKSUKAUPASTA JA SEN TILASTOINNISTA SUOMESSA

Markku Puntila

Osamaksukaupan uusi nousu alkoi Suomessa toisen maailmansodan aiheuttaman katkon jälkeen 1950-luvun myötä. Nousu voimistui vuosikymmenen loppua kohti, ja samalla heräsi kiinnostus osamaksukaupan ongelmiin. Näiden ongelmien tarkastelulta puuttui tällöin kuitenkin kotimainen tilastollinen pohja.¹

Olisi monessa suhteessa liioiteltua sanoa, että tilastollinen pohja suomalaisen osamaksukaupan tarkastelulle nyt on olemassa. Kuitenkin on tällä hetkellä käytettävissä joitakin tilastosarjoja muutaman vuoden ajalta. Kun kolmen suurimman liikepankin rahoitusyhtiöt vuoden 1959 lopulla aloittivat osamaksukaupan rahoituksen, Suomen Pankin taloustieteellinen tutkimuslaitos ryhtyi keräämään tilastoja niiden toiminnasta. Vuoden 1960 puolivälistä on tilastotiedot näiltä yhtiöiltä saatu kuukausittain. Vuoden 1962 joulukuusta tilastointi ulotettiin samoin kuukausittaisena eräisiin muihin osamaksukaupan rahoitusta hoitaviin laitoksiin, ja tilastoinnin pohjaa on sittemmin vielä jonkin verran laajennettu.² Tilastollinen päätoimisto liitti puolestaan vuoden 1960 alusta vähittäiskauppatilastonsa lomakkeisiin kysymykset sekä kuukausittaisesta osamaksu-myynnin arvosta että osamaksusaatavien määrästä kunkin kuukauden lopussa. Lisäksi vähittäiskaupan ja myös tukkukaupan tasetilastolomakkeissa esitetään kysymys sekä vuotuisesta osamaksu-myynnin arvosta että osamaksusaatavista vuoden lopussa.

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan ensiksi osamaksukaupan tähänhetkistä tilastointia ja sen puutteita. Tämän jälkeen esitetään koottuihin tilastoihin

1. Osamaksukaupan ongelmia ja sen aikaisempia kehitysvaiheita Suomessa valottaa TIMO HELELÄN kirjoitus Katsaus osamaksukauppaan ja sen säätelyyn, Taloudellisia Selvityksiä 1960.

2. Vuoden 1962 joulukuussa tulivat mukaan seuraavat osamaksukaupan rahoitusyhtiöt: Kauppiaiden Maksukeskus Oy, Luotonvalvonta Oy, Luottokassa Oy, Moottorialan Luotto Oy sekä R-Hankinta-Luotto Oy. Näiden lisäksi tilastoinnin piiriin tuli tällöin Helsingin Työväen Säästöpankin osamaksurahoitustoiminta. Vuoden 1964 alusta tilastoon liitettiin Koneluotto Oy. Vuoden 1964 maaliskuuhun mennessä Työväen Säästöpankin osamaksurahoitus siirtyi Peruspankki Oy:lle, jolta tiedot nyttemmin saadaan.

nojautuen joitakin arvioita ja tietoja osamaksukaupan suuruudesta ja kehityksestä Suomessa viime vuosina. Lopuksi kosketellaan eräitä osamaksutilastoinnin kehittämiseen liittyviä näkökohtia.¹

1. Osamaksukaupan tämänhetkisestä tilastoinnista

Osamaksukaupan tilastoinnilta voidaan odottaa vastausta ainakin seuraviin, kolmeen pääryhmään liittyviin kysymyksiin:

1. osamaksumyynti,
2. osamaksuluoton volyyymi,
3. osamaksukaupan aiheuttamat maksuvirrat.

Seuraavassa tarkastellaan kunkin kolmen ryhmän osalta erikseen, millaisia tietoja tämänhetkisellä tilastoinnilla saadaan.

1.1. Osamaksumyynnin tilastointi

Osamaksumyynnin tilastoinnille asetettava keskeinen kysymys koskee epäilemättä osamaksumyynnin kokonaisarvoa. Tällä hetkellä saatavat välittömät kuukausitiedot osamaksumyynnistä tulevat vähittäiskauppatilastosta. Vähittäiskauppatilasto ei kuitenkaan peitä kaupan piirissä tapahtuvaa osamaksumyyntiä kokonaan. Kun vähittäiskauppatilaston piiriin kuuluvat vain yritykset, joiden myynnistä enemmän kuin puolet on vähittäismyyntiä, on selvää, että myös kauppatilastossa tukkukauppoihin luetuissa liikkeissä tapahtuu myyntiä osamaksuehdoin. Tämä myynti jää kuukausitilastossa selvittämättä sitä koskevan kysymyksen puuttuessa tukkukaupan lomakkeista. Tasetilasto täyttää kuitenkin tämän osamaksumyynnin tilastointiin tukkukauppojen kohdalla jäävän aukon, tosin vain vuosittaisena. Sen sijaan täydellisen aukon tilastoihin aiheuttaa se, että autokauppa on tällä hetkellä kokonaan kauppatilaston ulkopuolella. Kun osamaksukauppa on autokaupan piirissä varsin laajaa, puute on osamaksumyynnin tilastoinnin kannalta suuri. Kauppatilastoista saatava kuva osamaksumyynnin kokonaisarvosta ei näin ollen ole edes periaatteessa aukoton. Käytännössä kuvaa lisäksi himmentää se, etteivät ilmeisestikään kaikki liikkeet, jotka harjoittavat osamaksukauppaa, ole kirjanpitonsa puitteissa voineet vastata sitä koskevaan kysymykseen.

1. Tiedoin ja huomautuksin ovat artikkelin kirjoittamista erityisesti tukeneet osastonjohtaja AARRE SAHAVIRTA Tilastollisesta päätoimistosta ja toimitusjohtaja AIMO SALOKOSKI Osamaksu Oy:stä.

Osamaksukaupan rahoitusyhtiöiltä koottavat tilastotiedot ayaavat yhden kiertotien osamaksumyynnin arvon arviointiin. Tilastoituihin tietoihin sisältyy rahoitusyhtiöille kuukausittain siirrettyjen osamaksusopimusten arvo. Kun siirrettyjen sopimusten summaa korotetaan pienimmän hyväksytyin käsirahan prosenttimäärää vastaavasti, saadaan vähimmäisarvio rahoitusyhtiöiden rahoittaman osamaksumyynnin arvosta. Tätä voidaan käyttää apuna koko osamaksumyynnin arvioinnissa.

Kauppatilaston ja rahoitusyhtiötilaston lukuja ei osamaksumyynnin osalta voida sellaisinaan laskea yhteen koko osamaksumyynnin arvoiksi, koska tilastot menevät osittain päällekkäin. Ainoastaan tekstiilien, kirjojen ja kellojen osamaksukauppa ei nimittäin tule lainkaan rahoitusyhtiöiden toiminnan piiriin ja toisaalta vain autokauppa on kokonaan kauppatilaston ulkopuolella.

Molempia tilastointimahdollisuuksia käyttäen osamaksumyynnin arvoon sisältyvät myös osamaksuluoton korko ja muut sellaiset osamaksukaupan kustannukset, jotka sopimusehdoin on siirretty ostajan maksettavaksi.¹ Näin ollen volyymiltaan samansuuruinen myynti saa osamaksumyyntinä huomattavasti suuremman arvon kuin käteismyyntinä. Tarkasteltaessa esimerkiksi osamaksumyynnin osuutta kokonaisymyynnistä tämä ero on huomion arvoinen.

Nykyisellään vähittäiskauppatilastosta saadaan, jo esitetyin varauksin, tietoja myös osamaksumyynnin jakautumisesta vähittäiskaupan eri toimialojen kesken seuraavan ryhmäjaon puitteissa: 1. tavaratalot, 2. tekstiili-, vaatetus ja nahkatavarakaupat, 3. rauta-, sähkö- ja urheiluvälinekaupat sekä 4. muut kaupat. Osamaksumyynnin hyödykeryhmittäisen jakautumisen kannalta vähittäiskauppatilaston antamat tiedot ovat varsin rajoitetut. Peittyväthän sellaiset osamaksumyynnin keskeiset artikkelit kuin televisiot, radiot, erilaiset kotitalouskoneet, mopedit ja moottoripyörät jaottelun ryhmiin 1, 3 ja 4. Suurin osa tekstiilien osamaksumyynnistä tapahtunee ryhmän 2 puitteissa, joskin tälläkin kohdin tavaratalojen monipuolisella myynnillä saattaa olla melkoinen osuus.

Osamaksukaupan rahoitusyhtiöiltä kootaan tiedot rahoitusyhtiöille siirrettyjen sopimusten hyödykeryhmittäisestä jakautumasta.² Vastaavan myynnin rakenne on näiden tietojen perusteella verraten tarkoin arvioitavissa. Koko osamaksumyynnin jakautuman arviointiin niitä on kuitenkin vaikea käyttää, koska rahoitusyhtiöille siirrettyjen sopimusten jakautuma on riippuvainen siitä, millaisia sopimuksia ne diskonttaavat ja missä määrin eri hyödykkeitä myyviä, valmistavia tai välittäviä yrityksiä on rahoitusyhtiöiden asiakkaina. Tekstiilien, kirjojen ja kellojen osamaksumyynnin rahoituksen tapahtuminen kokonaan rahoitusyhtiöitten ulkopuolella on tästä selvimpänä esimerkkinä.

1. Vähittäiskauppatilastossa vähennetään tosin ohjeiden mukaan käsirahan ja osamaksuorien summasta rahoitusyhtiöitten rahoituspalkkiot.

2. Hyödykeryhmäjaottelu on verraten yksityiskohtainen, sillä raskaiden moottoriajoneuvojen kohdalla on 7 ja muiden kestävien hyödykkeiden kohdalla 24 yksilöityä nimikettä. Ryhmien sisällöstä on saatavissa kuva jäljempänä esitettävästä siirrettyjen sopimusten jakautumasta.

1.2. Osamaksuluoton volyymin tilastointi

Osamaksuluoton volyymin tilastoinnille asetettava peruskysymys koskee osamaksuluoton kokonaisvolyyymia. Vähittäiskauppatilaston lomakkeessa tiedustellaan kuukausittain vähittäiskaupan osamaksusaatavia kuukauden lopussa. Ohjeiden mukaan tähän sisältyvät liikkeen kaikki osamaksusaatavat lukuun ottamatta niitä, jotka on siirretty rahoitusyhtiöille. Kun kuukausittaiseen rahoitusyhtiötilastoon puolestaan sisältyy tieto rahoitusyhtiön osamaksusaatavista kuukauden lopussa, ovat nämä tilastot sopusoinnussa keskenään eivätkä mene päällekkäin.

Vähittäiskauppatilasto ja rahoitusyhtiötilasto eivät kuitenkaan peitä koko osamaksuluoton volyyymia. Ensinnäkin on ilmeistä, että tilastossa tukkukaupoiksi luetuilla liikkeillä on sekä oman myyntinsä perusteella syntyneitä että vähittäiskaupoilta siirrettyjä osamaksusaatavia. Toiseksi on osa vähittäis- ja tukkukaupan piirissä syntyneistä osamaksusaatavista siirretty teollisuudelle. Tukku-kauppojen hallussa olevat osamaksusaatavat tulevat tilastoinnin piiriin vuosittaisen tasetilaston yhteydessä, joten tämä tilastoinnin aukko on tällä tavoin peitettävissä. Sen sijaan teollisuudelle siirretyt osamaksusaatavat jäävät nykyisen tilastoinnin puitteissa kokonaan selvittämättä, sillä teollisuuden tasetilasto ei erittele osamaksusaatavia. Toisena täysin peittämättömänä aukkona ovat autokaupan hallussa olevat osamaksusaatavat. On myös ilmeistä, että osamaksusaatavia on siirretty rahoitusyhtiötilaston ulkopuolella oleville luotto-laitoksille.

Käytännössä tilastointi ei tällä hetkellä ole edes niin peittävä kuin edellä esitetyn perusteella voisi olettaa. Toistaiseksi ainoana osamaksuluoton volyymin tietolähteenä on nimittäin kerätty rahoitusyhtiötilasto, sillä kauppatilaston osamaksusaatavia koskevaan kysymykseen ei lähinnä kirjanpidollisten vaikeuksien vuoksi ole saatu vastauksia, eikä kaupan tasetilaston tietoja ole vielä käytettävissä.

Lienee vuorostaan tässä yhteydessä aiheellista korostaa sitä eroa, joka on osamaksuluoton volyymin ja muiden luottojen tilastoidun volyymin välillä. Osamaksuluoton tilastoitu volyyymi sisältää, paitsi varsinaista luotoksi katsottavaa osaa, myös osamaksuluoton korot sekä osamaksuluoton perimisestä ja muusta osamaksukaupan hoitamisesta aiheutuvat kustannukset.¹ Näin ollen ei esimerkiksi muiden kulutusluottojen ja osamaksuluottojen keskinäisen suuruuden vertailu ole aivan oikopäätä harhattomasti tehtävissä.

Osamaksuluoton volyymin jakautumisesta hyödykeryhmittäin ei tämän hetkinen tilastointi anna paljoakaan tietoa. Vähittäiskauppatilaston toimialaryhmittelyn perusteella olisi tilastoinnin toimiessa saatavissa karkea kuva vähittäiskaupan hallussa olevan luoton jakautumisesta joihinkin laajoihin ryhmiin.

1. Myös vekseliluoton tilastoituun määrään sisältyy luoton korko ja provisio.

Rahoitusyhtiötilastossa osamaksuluoton volyyymi on jaettu ainoastaan kahteen ryhmään: 1. raskaiden moottoriajoneuvojen ja 2. muiden kestohyödykkeiden osamaksuluottoon.¹ Siirrettyjen sopimusten hyödykeryhmittäistä jakautumaa hyväksi käyttäen olisi rahoitusyhtiöiden hallussa oleva osamaksuluotto karkeasti jaettavissa vastaaviin ryhmiin. Tilastointiin jäisi kuitenkin joka tapauksessa niin suuria aukkoja, ettei koko osamaksuluoton volyymin jakaminen hyödykeryhmittäin eikä myöskään kulutus- ja tuotannollisiin tarkoituksiin käytettyyn luottoon ole mahdollista.

1.3. Osamaksukaupan aiheuttamien maksuvirtojen tilastointi

Tämänhetkinen tilastointi antaa tietoja vain osamaksukaupan rahoitusyhtiöitten kautta kulkevista maksuvirroista. Rahoitusyhtiötilastosta käyvät nimittäin ilmi sekä ostajien kuukausittaiset osamaksuerien suoritukset että rahoitusyhtiöitten asiakasyrityksille suorittamat maksut. Näin ollen tilastoinnin ulkopuolella ovat ne osamaksukaupan aiheuttamat maksuvirratt, jotka kulkevat ostajien, vähittäiskaupan, tukkukaupan ja teollisuuden sekä muiden mahdollisesti osamaksukaupan rahoitukseen osallistuvien välillä.

2. Osamaksukaupasta tilastojen valossa

Koottujen tilastojen perusteella esitetään seuraavassa eräitä arvioita ja tietoja 1. osamaksumyynnistä ja 2. osamaksuluoton volyyymistä Suomessa vuosina 1961—1963. Tilastot ulottuvat kylläkin aina vuoden 1960 alkuun, mutta tilastoinnin alkuvaikeuksien vuoksi vuoden 1960 lukuja ei voi pitää vertailukelpoisina seuraavien vuosien tietojen kanssa.

2.1. Osamaksumyynti

Vähittäiskauppatilaston perusteella päädytään seuraavaan arvioon osamaksumyynnin arvosta vähittäiskaupoissa toimialoittain:²

	Arvio osamaksumyynnistä vähittäiskaupoissa		
	milj. mk		
	1961	1962	1963
Tavaratalot	0	0	0
Tekstiilikaupat	166	170	193
Rautakaupat	17	24	22
Muut kaupat	2	2	2
Yhteensä	185	196	217

1. Ryhmien pääasiallinen sisältö käy ilmi jäljempänä esitettävästä siirrettyjen sopimusten jakautumasta.

2. Toimialanimikkeitä on lyhennetty sivulla 25 esitetyistä, mutta nimikkeet viittaavat samoihin virallisen tilaston ryhmiin.

Vaikka esitetyt arviot vähittäiskaupan osamaksumyynnistä saattavat olla käytetyn laskentamenettelyn vuoksi jonkin verran harhaisia¹, on niitä pidettävä vähimmäisarvioina, koska on ilmeistä, etteivät läheskään kaikki kaupat, joilla on ollut osamaksumyynsiä, ole vastanneet sitä koskevaan kysymykseen. Tämä on välittömästi nähtävissä siitä, että arvio tavaratalojen kohdalla päättyy nol- laan, vaikka osamaksumyynsiä tapahtuu useissa tavarataloissa.

Korottamalla osamaksukaupan rahoitusyhtiöille siirrettyjen osamaksusopi- musten arvoa pienintä hyväksyttyä käsirahaa vastaavasti päädytään osamaksu- kaupan rahoitusyhtiöiden rahoittaman osamaksumyynnin osalta seuraaviin arvioihin.²

	Liikepankkien rahoitusyhtiöt			Kaikki rahoitus- yhtiöt
	1961	1962	1963	1963
Raskaat moottoriajoneuvot	85	91	95	102
Muut kestohyödykkeet . . .	64	68	61	88
Yhteensä	149	159	156	190

Vaikka muiden rahoitusyhtiöiden noudattama vähimmäiskäsirahan osuus onkin harkinnanvaraisesti arvioitu, on rahoitusyhtiöiden rahoittaman osamaksu- myynninkin arvioita pidettävä vähimmäisarvioina. On näet ilmeistä, että käsi- rahan keskimääräinen osuus on ainakin jonkin verran hyväksyttyä vähimmäis- osuutta suurempi.

Esitetyt arvioita vertailemalla on todettavissa, että vähittäiskauppatilas- ton perusteella saatava arvio osamaksumyynnistä on muiden kuin tekstiilien myynnin osalta varsin pieni. Jos lasketaan yhteen tavaratalojen, rautakauppo- jen ja muiden kauppojen osamaksumyynnin arviot, joihin jo sisältyy myös ra- hoitusyhtiöiden ulkopuolella rahoitettavaa tekstiilien ja kirjojen myyntiä, pää-

1. Vähittäiskauppatilasto perustuu ositettuun otokseen kaikista vähittäiskaupoista ja otan- tasuhde pienenee kauppojen koon mukana. Osamaksumyynnin arvio perustuu otoksen koko osamaksumyynnin osuuteen otoksen koko myynnistä. Jos eri ositteissa osamaksumyynnin osuus on eri suuri, muodostuu arvio harhaiseksi. Mainittakoon, että keskimääräinen otantasuhde eri toimialoilla on vaihdellut 10 ja 20 prosenttiin välillä.

2. Liikepankkien rahoitusyhtiöiden soveltamat käsirahan vähimmäisosuudet ovat olleet vuosina 1961—1963 seuraavat: traktorit ja maansiirtokoneet 25 %, henkilöautot 40 %, muut raskaat moottoriajoneuvot 30 % koko ajanjakson ajan. Muiden kestohyödykkeiden vähimmäis- käsiraha oli 20 % vuonna 1961 ja vuoden 1962 tammi—heinäkuussa sekä 30 % vuoden 1962 elo— joulukuussa ja vuonna 1963. Muiden rahoitusyhtiöiden soveltamista vähimmäiskäsirahamääräyk- sistä ei ole ollut käytettävissä tietoja, vaan niiden kohdalla on käytetty arvioituja prosenttilu- kuja, 30 % raskaille moottoriajoneuvoille ja 20 % muille kestohyödykkeille vuonna 1963.

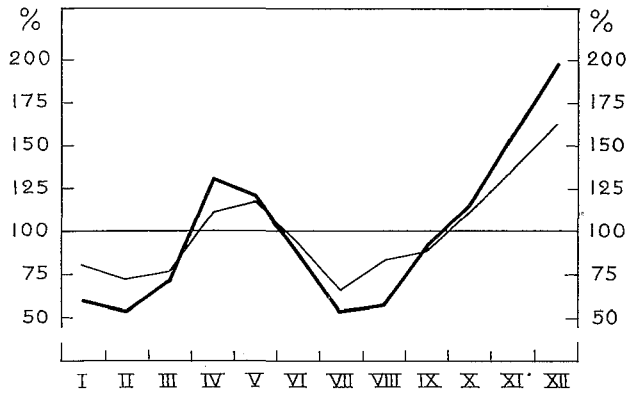
dytään vain noin kolmasosaan yksin liikepankkien rahoitusyhtiöitten rahoittamasta ja noin neljäsosaan kaikkien rahoitusyhtiöitten rahoittamasta muiden kestohyödykkeiden myynnistä. Vaikka otetaankin huomioon se, että osa rahoitusyhtiöissä tilastoidusta myynnistä tapahtuu tukkukauppatilastoon kuuluvien liikkeiden toimesta ja jää näin nykyisen kauppatilaston ulkopuolelle, on ilmeistä, etteivät vähittäiskaupat ole läheskään kaikissa tapauksissa ilmoittaneet osamaksumyyntiään. Tämä on sitäkin selvempää, kun kaikki tilastoidut rahoitusyhtiöt peittävät asiantuntijain arvion mukaan yhdessä kenties vain runsaat puolet kyseisten hyödykkeiden osamaksumarkkinoista. Vaikka tekstiilikaupan osalta vastaava vertailumahdollisuus puuttuu, antaa esitetty vertailu aiheen olettaa myös tekstiilikaupan osamaksumyynnin olevan edellä arvioitua suurempaa.

Jotta voitaisiin esittää arvio koko osamaksumyynnin arvosta, on tehtävä olettamukset tilastoissa olevien aukkojen suuruudesta. Tässä on ensinnäkin asiantuntijain arvioihin nojautuen oletettu, että vähittäiskaupan osalta tehty arvio tekstiilien osamaksumyynnistä on vastaamattomuuden ja tukkukaupan osuuden vuoksi 80 % koko tekstiilien osamaksumyynnistä. Toiseksi on käytetty olettamuksia, että rahoitusyhtiöt ovat näinä vuosina rahoittaneet 60 % muiden kestohyödykkeiden ja 50 % raskaiden moottoriajoneuvojen osamaksumyynnistä. Lisäksi on oletettu liikepankkien rahoitusyhtiöiden osuuden kaikkien rahoitusyhtiöiden rahoittamasta myynnistä olleen vuosina 1961 ja 1962 sama kuin vuonna 1963, jolta molemmat tilastot ovat olemassa. Tällöin jää vielä kijen ja kellojen osamaksumyynni arvion ulkopuolelle, mutta se tuskin on niin suurta, että sillä tämän arvion virherajoissa olisi merkitystä. Näitä olettamuksia ja edellä esitettyjä osa-arvioita käyttäen päädyttäisiin seuraavaan arvioon koko osamaksumyynnin arvosta.

	Arvio koko osamaksumyynnistä, milj. mk		
	1961	1962	1963
Raskaat moottoriajoneuvot ..	183	195	204
Muut kestohyödykkeet	154	164	147
Tekstiilit	208	213	241
Yhteensä	545	572	592

Esitetty arvio on liian epätarkka päätelmien tekemiseen enempää koko osamaksumyynnin kehityksestä kuin sen jakautumisestakaan kyseisinä vuosina.¹ Esitetyt luvut antanevat korkeintaan kuvan osamaksumyynnin suuruusluokasta. Tältä osin voidaan todeta, että arvion mukainen osamaksumyynni olisi noin 3 % näiden vuosien bruttokansantuotteen arvosta ja runsaat 5 % tukkumyynnin vuotuisesta arvosta.

1. Yhtenä tärkeänä kehitysarviointia häiritsevänä tekijänä on rahoitusyhtiöiden markkinaosuuden muuttuminen mm. niiden soveltamien vähimmäisehtojen muutosten seurauksena.

Kuvio 1. Vähittäiskauppatilaston tekstiilikauppojen osamaksumyynnin ja koko myynnin arvon kuukausittaiset keskiarvot vuosilta 1961—1963 prosentteina vastaavasta koko ajanjakson keskiarvosta

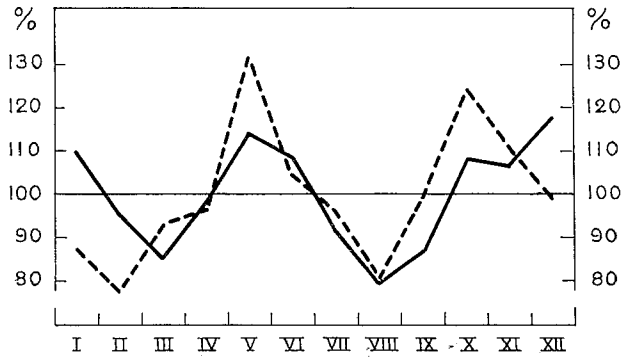
— osamaksumyynti — koko myynti

Osamaksumyynnin kausivaihtelusta on koottujen tilastojen perusteella nähtävissä joitakin piirteitä. Kuviossa 1 esitetään vähittäiskauppatilaston tekstiilikauppojen osamaksumyynnin ja koko myynnin kuukausittaiset keskiarvot prosentteina vuosien 1961—1963 keskiarvoista. Kuvioista on likimäärin nähtävissä tekstiilien osamaksumyynnin ja koko myynnin kausivaihtelu, joskin näin laskettuihin arvoihin sisältyy myynnin arvon jatkuvan kasvun vuoksi jonkin verran trendinousua. Kuvion 1 perusteella voidaan todeta, että tekstiilien osamaksumyynnin kausivaihtelu on jonkin verran voimakkaampaa kuin tekstiilien myynnissä kokonaisuudessaan. Tämä merkitsee samalla sitä, että tekstiilien osamaksumyynnin osuus koko tekstiilien vähittäismyynnistä on korkeimmillaan niinä kuukausina, joina myynti on vilkkaimmillaan, ts. huhti—toukokuussa ja loka—joulukuussa.¹

Tämän havainnon perusteella voisi esittää kenties yleisemminkin soveltuvan oletuksen, että osamaksumyynti olisi omiaan voimistamaan myynnin kausivaihtelua sen salliessa etukäteen suunnittelemattomienkin ostojen toteuttamisen välittömästi niiden tullessa vuodenajan mukana ajankohtaisiksi. Muiden vähittäiskaupan toimialojen osalta aineisto on niin vähäinen, ettei vastaavaa vertailua ole niiden kohdalla aihetta suorittaa.

Rahoitusyhtiöiden rahoittaman osamaksumyynnin kausivaihteluita liki-

1. Näinä vilkkaan myynnin kuukausina osamaksumyynnin osuus koko myynnistä oli otoksen tekstiilikaupoissa vuosina 1961—1963 keskimäärin 20.1 % ja muina seitsemänä kuukautena keskimäärin 15.1 %.

Kuvio 2. Osamaksukaupan rahoitusyhtiöille siirrettyjen sopimusten arvon kuukausittaiset keskiarvot vuosilta 1961—1963 prosentteina vastaavasta koko ajanjakson keskiarvosta

— muut kestohyödykkeet
 - - - - raskaat moottoriajoneuvot

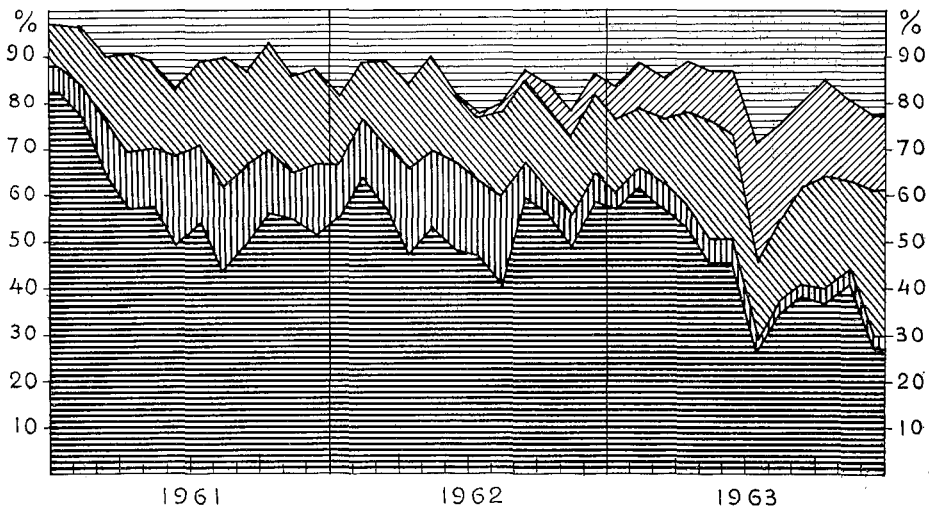
määrin kuvaavana esitetään kuviossa 2 erikseen muiden kestohyödykkeiden ja erikseen raskaiden moottoriajoneuvojen siirrettyjen sopimusten arvon kuukausittaiset keskiarvot vuosilta 1961—1963 prosentteina koko ajanjakson vastaavista keskimääristä. Kuvion perusteella voidaan todeta siirrettyjen sopimusten kausiliike sekä muiden kestohyödykkeiden että raskaiden moottoriajoneuvojen kohdalla suurin piirtein samalla tavoin kaksihuippuiseksi kuin tekstiilien osamaksu-myynnin. Muiden kestohyödykkeiden huippukuukausina ovat touko—kesäkuu ja loka—tammikuu, joten niiden osamaksu-myynnin kausihuiput näyttäisivät sattuvan hiukan tekstiilien myynnin huippuja myöhemmäksi. Osaksi huiput ovat saattaneet siirtyä myöhemmäksi sen vuoksi, että sopimusten siirtäminen rahoitusyhtiöille tapahtuu vasta jonkin aikaa myynnin jälkeen. Raskaiden moottoriajoneuvojen siirrettyjen sopimusten kausivaihtelu on kuvion perusteella hiukan voimakkaampaa kuin muiden kestohyödykkeiden ja siinä toukokuulle ja lokakuulle osuvat huiput ovat hyvin jyrkät. Tekstiilikaupan osalta suoritettua vertailua vastaavaan koko myyntiin ei muista kestohyödykkeistä ja raskaista moottoriajoneuvoista voi tätäkään tietä suorittaa, koska sopivat tilastot koko myynnistä puuttuvat.

Koottu rahoitusyhtiötilasto tuo — jo aiemmin esitetyin rajoituksin — valoa osamaksu-myynnin hyödykekohtaiseen jakautumaan. Seuraavassa esitetään tärkeimpien hyödykeryhmien osuudet liikepankkien rahoitusyhtiöille siirretyistä sopimuksista vuosina 1961—1963 sekä kaikille rahoitusyhtiöille siirretyistä sopimuksista vuonna 1963.

Osamaksukaupan rahoitusyhtiöille siirrettyjen sopimusten arvon jakautuma hyödykeryhmittäin, %				
	Liikepankkien rahoitusyhtiöt			Kaikki rahoitusyhtiöt
	1961	1962	1963	1963
Kaikki siirretyt sopimukset	Kaikista siirretyistä sopimuksista			
Raskaat moottoriajoneuvot . . .	54.3	55.5	61.0	52.8
Muut kestohyödykkeet	45.7	44.5	39.0	47.2
Raskaat moottoriajoneuvot	Siirretyistä raskaiden moottoriajoneuvojen sopimuksista			
Kuorma-autot	56.4	53.2	45.6	43.1
Traktorit	19.2	16.8	20.7	20.6
Henkilöautot	0.3	1.7	14.0	16.8
Maansiirtokoneet	8.0	11.8	11.3	10.8
Pakettiautot	13.7	12.8	4.0	3.9
Linja-autojen alustat	2.4	2.2	2.7	2.6
Muut kestohyödykkeet	Siirretyistä muiden kestohyödykkeiden sopimuksista			
Televisiot	32.2	41.1	42.8	35.3
Mopedit	15.2	11.4	9.4	8.5
Moottorisahat	6.5	5.2	6.6	7.6
Huonekalut	14.5	13.5	10.4	7.2
Jääkaapit	4.5	3.8	3.6	7.0
Moottoripyörät	3.4	3.1	2.2	5.2
Radiot	9.1	7.2	6.8	5.0
Pesukoneet	0.9	0.7	0.5	4.1
Ompelukoneet	2.0	2.0	2.5	2.4

Esitetystä on syytä ensinnäkin todeta, että raskaiden moottoriajoneuvojen osuus on ollut runsaat puolet rahoitusyhtiöille siirretyistä sopimuksista ja että niiden osuus näyttää olevan jatkuvasti kasvamassa. Toisena huomiota herättävänä piirteenä on osamaksurahoituksen keskittyminen raskaiden moottoriajoneuvojen osalta kuorma-autoihin ja muiden kestohyödykkeiden osalta televisioihin. Kolmanneksi lienee syytä todeta henkilöautojen osuuden voimakas kasvu ennen kaikkea pakettiautojen osuuden kustannuksella henkilöautojen tuonnin vapauduttua. Vaikka tilaston rajoitusten vuoksi yleistysten tekeminen rahoitusyhtiötilaston perusteella koko osamaksukaupasta onkin epävarmaa, kuvanee rahoitusyhtiöille siirrettyjen sopimusten jakautuma suurin piirtein koko osamaksuymyynnin rakennetta näiden hyödykeryhmien osalta.

Lisävalaistusta osamaksuymyynnin hyödykeryhmittäiseen jakautumaan on saatavissa rahoitusyhtiöille siirrettyjen sopimusten kuukausittaisesta jakautumisesta eri hyödykeryhmiin. Kuviossa 3 esitetyn siirrettyjen raskaiden ajoneuvojen sopimusten kuukausittaisen jakautuman anti on kylläkin verraten vähäi-

Kuvio 3. Rahoitusyhtiöille siirrettyjen raskaiden moottoriajoneuvojen sopimusten arvon ryhmittäinen jakautuma kuukausittain vuosina 1961—1963¹

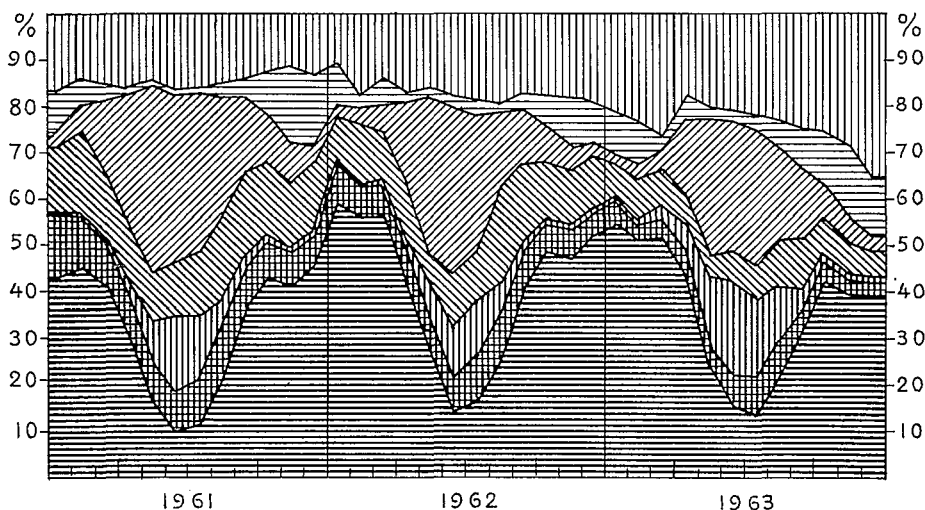

nen, sillä siitä havaittavat piirteet olivat todettavissa suurelta osin jo esitetyn vuosijakautuman perusteella. Todettakoon tässä kuitenkin kuorma-autojen osuuden supistuminen ja ryhmän »muut» osuuden kasvu sekä jo mainittu henkilöautojen osuuden kasvu pakettiautojen osuuden kustannuksella. Vähäistä kausivaihtelua on kenties nähtävissä pakettiautojen ja traktoreiden osuuden supistumisessa hiljaisina talvikuukausina (vrt. kuvio 2).

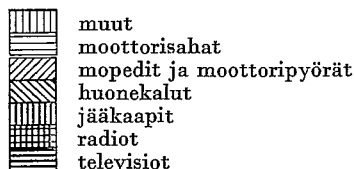
Huomattavasti eloisampi sen sijaan on muiden kestohyödykkeiden siirrettyjen sopimusten kuukausittaista jakautumaa esittävä kuvio 4, jolle ovat leimaa antavina siirrettyjen sopimusten jakautuman varsin voimakkaat kausivaihtelut.

Selvinä »talvihyödykkeinä» voidaan jakautuman perusteella pitää televisioita ja moottorisahoja, joiden molempien osuus on suurimmillaan loka—maaliskuussa ja saavuttaa miniminsä touko—elokuussa. Mopedit ja moottoripyörät sekä jääkaapit ovat taas selvästi »kesähyödykkeitä». Näistä mopedit ja moottoripyörien sesonki on tuntuvasti pitempi ulottuen ilmeisesti kevään aikaisuudesta riippuen maaliskuusta aina elokuuhun asti. Jääkaappien aika sen sijaan päättyisi rajoittuvan touko—elokuuhun ja niiden kohdalla on jopa kesän 1962 kylmyys selvästi nähtävissä. Myös radioiden osuus kasvaa jonkin verran

1. Vuosina 1961—1962 liikepankkien, vuonna 1963 kaikki rahoitusyhtiöt.

Kuvio 4. Rahoitusyhtiöille siirrettyjen muiden kestohyödykkeiden sopimusten arvon ryhmittäinen jakautuma kuukausittain vuosina 1961—1963¹

kesä—elokuuksi, ilmeisesti lomavarusteisiin liitettävien matkaradioiden ansiosta. Huonekalujen rahoitus vuorostaan näyttäisi keskittyvän syksyyn ja vuoden alkukuukausiin. Lopuksi voi todeta ryhmän »muut» osuuden jatkuvan kasvun, mikä viittaa osamaksuynnin tavaravalikoiman monipuolistumiseen. On ilmeistä, että siirrettyjen sopimusten hyödykeryhmittäisen jakautuman kausivaihtelut vastaavat varsin tarkoin näiden ryhmien koko osamaksuynnin jakautuman kausivaihtelua, mutta yhtä ilmeistä on, ettei tällaisen aineiston perusteella voi tehdä erityisen luotettavia johtopäätöksiä rakenteen pitemmän ajan kehityksestä.

2.2. Osamaksuluoton volyyymi

Ainoat toistaiseksi saadut tiedot osamaksuluoton volyyymista ovat rahoitusyhtiöitten osamaksusaatavista. Seuraavassa esitetään liikepankkien rahoitusyhtiöiden osamaksusaatavat vuosien 1961—1963 lopussa ja kaikkien rahoitusyhtiöiden osamaksusaatavat vuosien 1962—1963 lopussa.

1. Vuosina 1961—1962 liikepankkien, vuonna 1963 kaikki rahoitusyhtiöt.

Osamaksukaupan rahoitusyhtiöiden osamaksusaatavat
vuoden lopussa, milj. mk

	Liikepankkien rahoitusyhtiöt			Kaikki rahoitusyhtiöt	
	1961	1962	1963	1962	1963
Raskaat moottoriajoneuvot	43	51	53	53	56
Muut kestohyödykkeet . . .	25	22	19	32	30
Yhteensä	68	73	72	85	86

Vertaamalla rahoitusyhtiöiden rahoitussaatavia edellä esitettyyn arvioon niiden rahoittaman osamaksumyynnin arvosta saadaan lähtökohta osamaksuluoton ja osamaksumyynnin suhteen arvioinnille koko osamaksukaupassa. Tällaisten suhteiden perusteella on laskettavissa arvio koko osamaksuluoton volyyymista. Seuraavassa on esitetty vuoden lopussa olleiden osamaksusaatavien suhde arvioituun saman vuoden aikana rahoitettuun osamaksumyyntiin liikepankkien rahoitusyhtiöissä vuosina 1961—1963 ja kaikissa rahoitusyhtiöissä vuonna 1963.

Vuoden lopussa olleiden osamaksusaatavien suhde
arvioituun vuoden aikana rahoitettuun osamaksu-
myyntiin osamaksukaupan rahoitusyhtiöissä

	Liikepankkien rahoitusyhtiöt			Kaikki rahoitusyhtiöt
	1961	1962	1963	1963
Raskaat moottoriajoneuvot . . .	0.51	0.56	0.56	0.55
Muut kestohyödykkeet	0.39	0.32	0.31	0.34

Osamaksuluoton ja osamaksumyynnin suhteessa heijastuvat osamaksukaupan ehdot siten, että tämä suhde on sitä korkeampi, mitä pienempi on käsirahan osuus ja mitä pitempi on maksuaika. Lasketuissa suhteissa on nähtävissä se, että vaikka käsirahan osuus raskaiden moottoriajoneuvojen kaupassa on ollut keskimäärin ilmeisesti jonkin verran suurempi kuin muiden kestohyödykkeiden, moottoriajoneuvojen osamaksuluotossa käytetty huomattavasti pitempi maksuaika aiheuttaa sen, että luoton ja myyntien suhde on suurempi kuin muilla kestohyödykkeillä. Muiden kestohyödykkeiden käsirahaosuuden vähimmäismäärän korottaminen vuoden 1962 kesällä on nähtävissä näiden luoton ja myynnin alentuneena suhteena.

Osamaksuluoton kokonaisvolyymin arvioinnissa on lähdetty siitä, että osamaksuehdot rahoitusyhtiöitten ulkopuolella ovat jonkin verran keveämmät kuin rahoitusyhtiöitten rahoittamassa kaupassa, jolloin luoton ja myynnin suhde on vastaavasti korkeampi. Tästä syystä on osamaksuluoton volyyymia koko osamaksumyynnin arvion perusteella laskettaessa käytetty luoton ja myynnin suhteena raskaiden moottoriajoneuvojen osalta lukua 0.6 sekä muiden kestohyödyk-

keiden osalta lukua 0.4. Tekstiilikaupassa maksuaika on huomattavasti lyhyempi kuin muilla osamaksukaupan aloilla. Tämän perusteella on tekstiililuoton arvioinnissa käytetty luoton ja myynnin suhteena lukua 0.2. Tällaisin oletuksin päädytään osamaksumyyntiarviosta seuraavaan osamaksuluoton volyymin arvioon vuosien 1961—1963 lopussa.

	Arvio osamaksuluoton volyyymista milj. mk		
	1961	1962	1963
Raskaat moottoriajoneuvot	110	117	122
Muut kestopöydäkkeet	62	66	59
Tekstiilit	42	43	48
Yhteensä	214	226	229

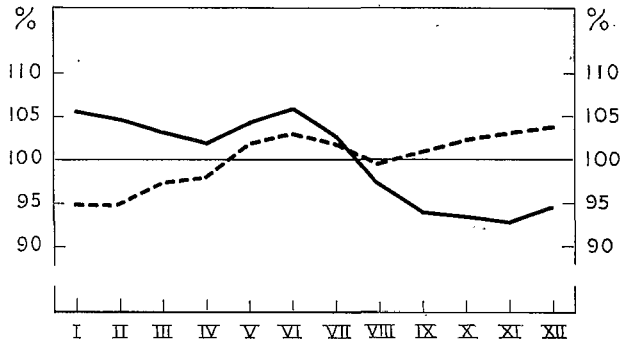
Esitetyn osamaksuluoton kokonaisarvion epätarkkuutta lisää osamaksumyyntien arviosta edelleen luoton ja myynnin suhteen arviointi. Tästä syystä ei koko osamaksuluoton volyymin kehityksestä ja jakautumasta ole tehtävissä erityisiä päätelmiä. Saatu arvio luoton kokonaisvolyyymista lienee kuitenkin suuruusluokaltaan oikea. Tällöin osamaksuluoton volyyymi olisi runsaat 2 % rahalaitosten ja vakuutusyhtiöitten yhteenlasketun luotonannon määrästä¹ ja hiukan yli 1 prosentin bruttokansantuotteen arvosta.

Osamaksuluoton kuvaa on käytettävissä olevista tiedoista vain vähän täydennettävissä. Osamaksumyyntien kausikehityksen perusteella on selvää, että osamaksuluotonkin kausivaihtelussa on havaittavissa kaksi huippua, jotka seuraavat myynnin huippuja vaimentuineina ja viivästyneinä. Tämä on osamaksukaupan rahoitusyhtiöiden osalta nähtävissä vertaamalla kuvioita 2 ja 5, joskin laskutavan jäljelle jättämät trendit haittaavat erityisesti jälkimmäisessä kausiliikkeen näkemistä. Kuviossa 5 on nimittäin esitetty rahoitusyhtiöiden osamaksusaatavien keskiarvot kunkin kuukauden lopussa vuosilta 1962—1963 prosentteina koko näiden vuosien vastaavista keskiarvoista.

Kuvioita tarkasteltaessa on huomattava, että asteikko on kuviossa 5 kaksinkertainen kuvioon 2 verrattuna.

Osamaksuluottojen keskimääräinen maksuaika rahoitusyhtiöissä on rahoitusyhtiöiltä koottujen tietojen perusteella likimäärin arvioitavissa. Mikäli luottovolyyymissa ei tapahtuisi muutoksia, olisi luottojen kokonaispituus laskettavissa luottovolyyymien ja siirrettyjen sopimusten välisen suhteen perusteella. Niinpä, jos luottovolyyymi olisi puolet siirrettyjen sopimusten vuotuisesta määrästä, olisi luottojen kokonaispituus yksi vuosi, ts. keskimäärin puolet kustakin

1. Vrt esim. Luottovolyymitilasto, Taloudellisia Selvityksiä 1963.

Kuvio 5. Osamaksukaupan rahoitusyhtiöiden osamaksusaatavien keskiarvot kunkin kuukauden lopussa vuosilta 1962—1963 prosentteina vastaavasta koko ajanjakson keskiarvosta

— muut hyödykkeet
 - - - - raskaat moottoriajoneuvot

luotosta olisi kulloinkin maksamatta.¹ Vaikka luottovolyymin muutokset aiheuttavatkin jonkin verran harhaa tällä yksinkertaisella laskutavalla saatuihin tuloksiin, lienee kuva osamaksuluottojen maksuajasta kuitenkin likimäärin oikea. Seuraavassa esitetään tällä tavoin luottovolyymin ja siirrettyjen sopimusten suhteen perusteella arvioidut keskimääräiset osamaksuluoton maksuajat liikepankkien osamaksukaupan rahoitusyhtiöissä vuosina 1961—1963 sekä kaikissa rahoitusyhtiöissä vuonna 1963.

Arvio osamaksuluottojen keskimääräisestä maksuajasta osamaksukaupan rahoitusyhtiöissä kuukausina

	Liikepankkien rahoitusyhtiöt			Kaikki rahoitusyhtiöt
	1961	1962	1963	1963
Raskaat moottoriajoneuvot	17	19	19	19
Muut kestohyödykkeet . . .	12	10	11	11

1. Luottojen keskimääräinen maksuaika vuosissa (K) olisi tällöin laskettavissa kaavalla

$$K = 2 \cdot \frac{L}{S}$$

kun L = luottovolyymi ja S = siirrettyjen sopimusten vuotuinen määrä. Esimerkitapauksessa $2 \cdot 0.5 = 1$.

Keskimääräinen maksuaika näyttäisi näin ollen rahoitusyhtiöiden osamaksuluotoissa olevan raskaiden moottoriajoneuvojen osalta noin puolitoista vuotta ja muiden kestohyödykkeiden kohdalla vajaa vuosi. On ilmeistä, että maksuajat rahoitusyhtiöitten ulkopuolella ovat jonkin verran näitä pitempiä.

3. Osamaksukaupan tilastoinnin kehittämisestä

Mitään tilastoa ei pitäisi koota pelkästään tilastojien työllisyyden vuoksi, vaan olisi rajoitettava keräämään sellaisia tietoja, jotka niiden suhteellisen merkityksen, muilla aloilla saavutettavan tilastollisen tarkkuuden ja talouspolitiikan tarpeiden valossa ovat tilastoinnin vaatiman työn arvoisia.

Harkittaessa osamaksukaupan tilastoinnin kehittämistä on pidettävä mielessä, että osamaksumyynnin arvo on kenties 3 % bruttokansantuotteen arvosta ja osamaksuluoton volyyymi noin 2 % luottolaitosten myöntämän luoton volyyymistä. Toisaalta ovat osamaksukaupan kohteena olevat hyödykkeet meillä suurelta osin tuontihyödykkeitä, mikä lisää osamaksukaupan talouspoliittista mielenkiintoisuutta osamaksukaupan maksutasevaikutusten vuoksi. On lisäksi ulkomaisen kehityksen perusteella syytä varautua osamaksukaupan merkityksen kasvuun nykyisestäään.

Vuoden 1962 lopulla säädettiin laki, joka antaa valtioneuvostolle mahdollisuuden määrätä osamaksukaupassa käsirahan vähimmäisosuuden ja maksuajan enimmäispituuden, mikäli osamaksukaupan laajuus saattaa muodostua rahan arvon tai maan ulkomaisen maksuvalmiuden turvaamisen kannalta liialliseksi. Tämän lain tarkoituksenmukainen soveltaminen edellyttäisi epäilemättä verraten tarkkoja tietoja osamaksukaupasta, ennen kaikkea myynnin määrästä ja rakenteesta sekä nykyistä laajemmalti siinä sovelletuista ehdoista.

Edellä todettiin osamaksukaupan tämänhetkisen tilastoinnin keskeisiksi periaatteellisiksi puutteiksi autokaupan jääminen kauppatilastojen ulkopuolelle sekä teollisuuden osamaksusaatavia koskevan kysymyksen puuttuminen teollisuuden tasetilastosta. Periaatteessa aukottomalla tilastoinnilla ei kuitenkaan sinänsä ole mitään merkitystä, ellei tilastointi myös käytännössä toimi. Tämän vuoksi olisi tilastoinnin puutteita tältäkin osin korjattava, jos osamaksukaupasta Suomessa haluttaisiin nykyistä luotettavampi kuva. Tulossa oleva liikeyrityslaskenta antanee mahdollisuuden hyvinkin peittävään osamaksukaupan tilastointiin ja saattaa samalla antaa viitteitä jatkuvan tilastoinnin edelleen kehittämiseksi.

KESKINÄISEN TALOUDELLISEN AVUN NEUVOSTO

Erkki Pihkala

Katsaus kehitykseen vuosina 1949—1963

Toisen maailmansodan päätyttyä syntyi sosialistimaiden ryhmä, joka alkoi kehittää sisäistä talouttaan ja kansainvälisiä suhteitaan toisin kuin lännessä oli ollut tapana. Sosialistimaat solmivat keskenään pitkäaikaisia bilateraalaisia sopimuksia, joiden tarkoituksena oli helpottaa näissä maissa laadittujen ensimmäisten monivuotisten taloudellisten kehitysuunnitelmien toteuttamista. Sopimuspuolten yhteistyö tapahtui käytännössä pysyvissä komiteoissa. Näitä komiteoita voidaan pitää alkuna sosialistimaiden »keskuselimen» muodostumiselle.

Tammikuussa 1949 Moskovassa pidetyssä Bulgarian, Neuvostoliiton, Puolan, Romanian, Tšekkoslovakian ja Unkarin taloudellisessa neuvottelukokouksessa tultiin siihen tulokseen, että näiden maiden keskinäiset taloudelliset suhteet vaativat huomattavaa kehittämistä, jonka aluksi tuli keskittyä lähinnä tavaranvaihdon laajentamiseen. Kiinteämmän taloudellisen yhteistyön aikaansaamiseksi Neuvostoliiton ja muiden sosialistimaiden kesken hyväksyttiin kokouksessa ehdotus »Sovet Ekonomicheskoi Vzaimopomoshtshi» (Keskinäisen taloudellisen avun neuvosto) -nimisen järjestön perustamisesta.¹ Seuraavassa käytetään neuvostosta lyhennystä SEV.² Neuvoston perustamiseen vaikuttivat merkittävästi myös ne toimenpiteet, joihin USA ryhtyi alkaessaan toteuttaa Marshall-ohjelmaansa.³

»Keskinäisen taloudellisen avun neuvoston» pyrkimyksenä on sen peruskirjan⁴ säännösten mukaisesti edistää taloudellisten ja tieteellis-teknillisten kokeuksien vaihtoa, keskinäisen taloudellisen avun myöntämistä sekä raaka-ainei-

1. O. T. BOGOMOLOV Printsipi ekonomicheskikh otnoshenii Sovetskogo Sojuza za s drugimi sotsialisticheskimi gosudarstvami, Bankovskoe Delo v SSSR, s. 169.

2. Usein käytetty nimitys KOMEKON on lyhennys järjestön englanninkielelle käännettystä nimestä Council for Mutual Economic Assistance, josta myös käytetään lyhennystä CMEA.

3. Pravda 25. 1. 1949.

4. On huomattava, että peruskirja on vahvistettu vasta 14. 12. 1959.

den, koneiden ja laitteiden vaihtoa sopimusvaltioiden kesken. SEVin tulee myötävaikuttaa jäsenvaltioidensa taloudellisten suhteiden kehittymiseen sekä kansallisten taloussuunnitelmien koordinoimiseen.¹

Neuvoston jäsenmaiden taloudellisen yhteistyön laajuudelle ja toimintatavoille ei järjestön perustamisen yhteydessä määritelty tarkempia muotoja eikä periaatteita. Peruskirjassa mainittujen elinten organisointia ja toiminnan käytännöllisiä toteuttamistapoja onkin jouduttu uusimaan ja muuttamaan jatkuvasti taloudellisen integroitumisen edistyessä.

SEVin kehityksessä on havaittavissa toisistaan melko selvästi erotettavissa olevia vaiheita. Niiden väliset erot ilmenevät muutoksina välitavoitteissa sekä ennen kaikkea niissä yhteistoimien keinoissa, joiden avulla asetettuihin tavoitteisiin pyritään.

1. Ensimmäiset toimintavuodet (1949—1953)

Edustajain kokous on SEVin korkein elin ja se päättää taloudellisen kehityksen suuntaviivoista. Edustajain kokouksessa kulloinkin tehdyt päätökset kuvastavat hyvin eri maiden välisen yhteistyön kehittymistä sekä itäblokin maissa tapahtuvaa integroitumista.

Ensimmäisessä kokouksessa (huhtikuu 1949, Moskova) SEVistä varsinaisesti muodostettiin sosialistimaiden kansainvälinen organisaatio, joka sai pysyvän sihteeristön. Albania tuli mukaan yhteistoimintaan helmikuussa 1949 ja Saksan Demokraattinen Tasavalta liittyi jäseneksi neuvostoon seuraavan vuoden syyskuussa.

Toisessa kokouksessa (elokuu 1949, Sofia) sovittiin tieteellis-teknillisen yhteistyön aloittamisesta sekä kehoitettiin jäsenmaita solmimaan pitkäaikaisia kauppasopimuksia.²

Ulkomaankauppakysymysten pohtimista jatkettiin kolmannessa kokouksessa (marraskuu 1949, Moskova). Tällöin päätettiin lisätä jäsenvaltioiden välistä kauppaa voimakkaasti.

Vuosina 1950—1951 jäsenmaat allekirjoittivat keskenään joukon pitkäaikaisia kauppasopimuksia. Näillä kauppasopimuksilla on SEVin piirissä pyritty

- 1) turvaamaan sosialistimaiden taloudellisen kasvun kannalta etenkin tärkeimpien raaka-aineiden tarjonta;
- 2) suunnittelemaan keskinäinen tavaravaihto kansantalouksien yleisen kehityksen mukaiseksi;
- 3) laatimaan usean vuoden tuotantosuunnitelmia.³

1. N. SILUIANOV Sovet Ekonomicheskoi Vzaïmopomoshchi i etapi ego razvitiia, Planovoe Hoziaïstvo No 8/1962, s. 7.

2. SAMA ma. Planovoe Hoziaïstvo No 8/1962, s. 8.

3. B. MIROSHNICHENKO Novyi etap razvitiia ekonomicheskogo sotrudnischestva sotsialisticheskikh stran, Voprosy Ekonomiki No 8/1963, s. 33.

Järjestön ensimmäisten toimintavuosien aikana kukin maa keskittyi kehittämään talouttaan itseäänisesti omien taloussuunnitelmiansa mukaisesti. Pääpaino taloussuunnitelmissa oli raskaan teollisuuden — metallurgisen, konerakennus- ja kemian teollisuuden sekä sähköntuotannon — kehittämisessä.¹

Yhteistoiminta keskittyi tänä aikana jäsenvaltioiden välisen tavaravaihdon laajentamiseen, tieteellis-teknillisten kokemusten vaihtoon sekä ehdotusten ja suositusten valmisteluun neuvoston jäsenmaissa esiintyvien taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi.² Vuoteen 1954 mennessä oli taloussuunnitelmien toteuttamisessa edistytty niin pitkälle, että vähitellen tuli mahdolliseksi kehittää maiden välille entistä kiinteämmät taloudelliset suhteet sekä ryhtyä toteuttamaan neuvoston perustehtäviä.³

2. Siirtymävaihe (1954—1956)

SEVin kehityksessä vuodet 1954—1956 olivat eräänlainen siirtymävaihe, jolle oli tunnusomaista yhteistoiminta-ajatuksen »kypsyttelyminen». Kokouksia pidettiin yhä useammin, ja eri maiden taloudelliseen kehitykseen alkoi yhä enemmän vaikuttaa keskinäisen yhteistyön edistyminen.

SEVin neljännen kokouksen (maaliskuu 1954, Moskova) keskusteluissa rajoituttiin kuitenkin edelleen suunnitelmatalouden alalta saatujen kokemusten vaihtoon.

Viidennessä kokouksessa (kesäkuu 1954, Moskova) keskusteltiin kulutusmahdollisuuksien ja elintason kohottamisesta kaikissa jäsenmaissa. Tämä liittyi Neuvostoliiton taloussuunnitelmissa tänä aikana tapahtuneeseen kulutusta suosivaan suunnanmuutokseen. Ulkomaankauppakysymysten lisäksi neuvoteltiin mahdollisuuksista aikaansaada yhä kiinteämpää yhteistyötä teollisuuden ja maatalouden kehittämisessä.

Vuoden 1955 alussa raskaan teollisuuden kehittäminen sai jälleen pääpainon sosialistimaiden taloussuunnitelmissa. Päämääräksi tuli lisätä teollisuustuotannon kasvuvauhtia nostamalla kokonaisinvestointien osuutta kansantulosta.

Jotta taloudellinen kehitys eri maissa paremmin kuin aikaisemmin olisi ollut nivellettävissä yhteen, SEVin maat olivat halukkaita sopeuttamaan uudet pitkäaikaiset taloussuunnitelmansa Neuvostoliiton kuudennen viisivuotissuunnitelman mukaiseksi (1956—1960, keskeytetty 1958).

1. A. LADYNSKI Polands share in industrial production of the CMEA member countries, Polish Economic Survey No. 8/1963, s. 15.

2. M. SENIN SEV na sovremennom etape, Mirovaia Ekonomika i Mezhdunarodnie Otnoshenia No 3/1963, s. 4.

3. N. SILUIANOV ma. Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 9.

Kuudennessa kokouksessa (joulukuu 1955, Budapest) keskusteltiin pitkän tähtäyksen taloussuunnitelmista ja päätettiin taloussuunnitelmien koordinoimisen aloittamisesta.

Lähinnä multilateraaliseen ulkomaankauppasuunnitteluun keskittynyt sosialistimaiden yhteistyö alkoi näin laajeta vuodesta 1955 lähtien monenkeskeiseksi teollisuussuunnitteluksi. Yhteistyö tapahtui kuitenkin vielä bilateraalilla pohjalla.

Seitsemäs kokous (toukokuu 1956, Berliini) liittyi aihepiiriltään kiinteästi edelliseen kokoukseen. Siinä päätettiin mm. tuotanto-ohjelmien laatimisesta sosialistimaista saatavien raaka-aineiden tehokkaaksi hyväksikäyttämiseksi.¹ Kokouksessa annettiin ensi kerran suosituksia erikoistumisesta konerakennuksessa. Yhteistyön tehostamiseksi päätettiin luoda eri aloja koskevat taloudelliset ja tieteellis-teknilliset komissiot.²

Ensimmäiset karkeat suositukset SEVin jäsenmaiden välisestä työnjaosta tehtiin ottaen huomioon olemassa olevat raaka-aineet sekä vallitsevat tuotantomahdollisuudet.³ Eri aloja koskeva tarkempi työnjako jäi kunkin alan erikoiskomission tehtäväksi. Lopullisesta työnjaosta kullakin alalla päättää SEVin yleiskokous komissioiden laatimien ehdotusten pohjalta. Komissioiden perustaminen aloitti uuden entistä tehokkaamman toimintavaiheen neuvoston työskentelyssä.

1. N. SILUIANOV ma. Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 10.

2. Eri alojen komissioita perustettiin aluksi seuraavat kaksitoista, suluissa komission sijaintipaikka:

1. Sähköenergia (Moskova)	7. Rauta- ja terästeollisuus (Moskova)
2. Konerakennus (Praha)	8. Hiiliteollisuus (Varsova)
3. Maatalous (Sofia)	9. Liikenne (Varsova)
4. Värimetallit (Budapest)	10. Rakennustoiminta (Berliini)
5. Öljy- ja kaasutalous (Bukarest)	11. Kevyt- ja elintarviketeollisuus (Praha)
6. Kemia (Berliini)	12. Ulkomaankauppa (Moskova)

Handbuch des österreichischen Osthandels, Wien 1962, s. 149 ja Pravda 27. 7. 1956.

3. Työnjaoksi sovittiin seuraava:

Saksan Demokraattinen Tasavalta: ruskohiili, kemian teollisuus (ruskahiileen perustuva), metallurgia, optiset ja tarkkuusinstrumentit.

Puola: kivihiili, kemian teollisuus (kivihiileen perustuva), laivanrakennus, maakuljetusvälineet, tekstiiliteollisuus.

Tšekkoslovakia: metallurgia, konerakennus, kemian tuotteet, kokonaiset tehdäslaitokset.

Unkari: bauksiitti, alumiini, kuljetusvälineet.

Romania: öljy ja öljytuotteet, porakoneet, elintarvikkeet.

Bulgaria: värimetallit, elintarvikkeet.

A. ALEKSEEV, L. IVANOVA Razvitie ekonomicheskogo sotrudnichestva stran sotsialisma, Mirovaia Ekonomika i ... No 2/1963 s. 34.

3. Sosialistimaiden työnjako

Luodessaan omia kansallisia teollisuuksiaan useat sosialistimaat joutuivat toteamaan, että niiden omat voima- ja raaka-ainevarat eivät olleet riittävät ja että raaka-aineiden tuontitarve kävi yhä suuremmaksi. Pysyvien komissioiden aloittaessa taloussuunnitelmien koordinoimisen kävi yhä ilmeisemmäksi, että mitä yksityiskohtaisemmiksi työnjakosuunnitelmat tulivat, sitä selvemmiksi kävivät yhteisen suunnitteluelimen tarve ja asetettujen tavoitteiden yhtenäistämisen välttämättömyys. Yhteinen suunnitteluelin syntyi näin ollen vasta työnjakoa ja erikoistumista koskevan käytännöllisen työn lopputuloksena.¹ Vuonna 1959 ei vielä harkittu yhteisen suunnitteluelimen luomista.

Neuvoston 10-vuotispäiväksi painetussa artikkelissa mm. todetaan: »Meidän tulee painottaa, että 'Keskiäisen taloudellisen avun neuvosto' ei ole valtioiden yläpuolella oleva ohjeita antava elin eikä mikään valtioiden välinen suunnitteluelin. Neuvosto on tasa-arvoisten, suvereenisten valtioiden kansainvälinen järjestö, valtioiden, jotka itsenäisesti suunnittelevat ja kehittävät kansantalouksiaan.»² Tärkein ongelma on ollut työnjakoon johtava erikoistuminen tuotannossa. Tähän kysymykseen liittyy kiinteästi ongelma optimaalisesta taloudellisesta kasvusta sekä jokaisessa maassa että koko ryhmittymän puitteissa.³

SEVin maiden välistä työnjakoa on jatkuvasti lisätty pysyvien komissioiden antamien suositusten pohjalta. Kesäkuun 1962 kokouksessa kannattivat erikoistumista etenkin Bulgarian, Unkarin, Tšekkoslovakian ja Saksan Demokraattisen Tasavallan edustajat.⁴ SEVin maiden välinen työnjako suoritettiin aluksi toimialoittain ottaen lähinnä huomioon kunkin jäsenmaan luonnonvarat sekä tuotantoperinteet. Ratkaisuihin lienee vaikuttanut myös se, millainen neuvotteluasema kullakin maalla on ollut. Työnjakoa toteutettaessa esim. Saksan Demokraattinen Tasavalta luopui öljynporauksessa tarvittavien laitteiden valmistuksesta sekä lentokoneteollisuudestaan. Bulgaria on työnjaon ansiosta saanut merkittävän sysäyksen sähköteollisuuteensa. Työnjako on periaatteessa pyritty suorittamaan niin, ettei yksi maa saa monopoliasemaa jonkin tuotteen valmistuksessa. Näin halutaan estää muiden maiden joutuminen täysin riippuvaisiksi jonkin maan tuotannosta.⁵ Koska esim. konepajateollisuuden aloja on useissa maissa, maitten välinen työnjako on suoritettu aloittain. Niitä varten on perustettu pysyviä alakomiteita. Tällainen komitea on perustettu mm. kuulalaakereiden valmistusta varten. Erikoistumista ovat vielä lisänneet eri maiden välillä

1. Tämä heijastui lopuksi SEVin organisaatiossa kesällä 1962 tehtynä muutoksena.

2. N. SILUIANOV Bratskoe sotrudnichestvo i vzaimopomoshtsh sotsialisticheskikh stran, Voprosy Ekonomiki No 3/1959, s. 23.

3. O. BOGOMOLOV, JU. PEKSHEV Printsipi i perspektivi mezhdunarodnogo sotsialisticheskogo razdeleniia truda i sotrudnichestva, Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 28.

4. M. SENIN ma. Mirovaia Ekonomika i... No 3/1963, s. 12.

5. A. ALEKSEEV, L. IVANOVA ma. Mirovaia Ekonomika i... No 2/1963, s. 29.

tehdyt erikoissopimukset, jotka voivat olla varsin tuotekohtaisia. Puola ja Saksan Demokraattinen Tasavalta ovat esim. sopineet, että Puola erikoistuu sylinteritilavuudeltaan 175 cm³:n moottoripyörien ja skoottereiden tuotantoon. Saksan Demokraattinen Tasavalta puolestaan tuottaa moottoripyöriä, joiden sylinteritilavuus on 125—150 cm³ ja 250—300 cm³. Puolalaisen »Syrena»-henkilöauton vaihteistot toimitetaan Saksan Demokraattisen Tasavallan tehtailta.¹

Viime aikoina ovat SEVin maat tähdentäneet pääomasijoitusten koordinoimisen merkitystä. Tuotanto-ohjelmien ja yhteisten pääomasijoitusten koordinoiminen noudattaa taas ns. perspektiivisuunnitelmissa sovittuja linjoja. Nämä suunnitelmat määrittelevät tuotantotavoitteet aina vuoteen 1980 asti.² Koordinoimalla pääomasijoitukset toivotaan voitavan lisätä maiden erikoistumista.

4. Työnjakoon liittyvät kokoukset (1957—1962)

Seitsemännen kokouksen jälkeen toiminta vilkastui huomattavasti. Tämä ilmenee mm. kahdeksannen kokouksen kommunikasta.³

Kahdeksannessa kokouksessa (kesäkuu 1957, Varsova) päätettiin laatia pitkäaikaiset perspektiivisuunnitelmat kansantalouksien tärkeimpiä aloja varten. Keskusteltavana oli myös jäsenmaiden raaka-ainetarpeen tyydyttäminen etenkin hiilen, koksen, öljyn, raudan ja värimetallien osalta sekä näiden tuotteiden tuotantokustannusten alentaminen tieteellis-teknillisten kokemusten vaihdon avulla. Pysyvien komissioiden todettiin vastanneen niille asetettuja tavoitteita.

Kahdeksannessa kokouksessa pohdituilla ongelmilla oli integraation kannalta niin laajamittainen merkitys, että katsottiin parhaaksi kutsua SEVin maiden kommunistipuolueiden edustajat konferenssiin Moskovaan keväällä 1958. Siellä todettiin, että ilman kansainvälisen työnjaon tieteelliseen tutkimukseen pohjautuvia periaatteita ei kansantaloussuunnitelmien koordinoiminen ole mahdollista.⁴

Tästä lähtien SEV sai yhä suuremman merkityksen, ja se alkoi esiintyä aloitteentekijänä kansantalouksien kehittämissuunnitelmien koordinoimisessa ja käytännöllisten kysymysten ratkaisemisessa.

SEVin yhdeksäs kokous (kesäkuu 1958, Bukarest) pidettiin kommunistipuolueiden Moskovan kokouksen yhteydessä. Kokouksessa valmisteltiin toimenpiteitä Moskovan kokouksessa annettujen suositusten toteuttamiseksi ja kiinnitettiin huomiota perspektiivisuunnitelmien koordinoimiseen vuoteen 1965 asti.

1. Co-operation of Automotive Industries of Poland and G.D.R., Polish Economic Survey No. 11/1963, s. 9.

2. Ensimmäinen vuoteen 1980 asti ulottuva perspektiivisuunnitelma laadittiin Neuvostoliitossa kuluvan 7-vuotissuunnitelman yhteydessä. Toteuttamalla vuoteen 1980 asetetut tavoitteet NL laskee tällöin ylittävänsä USA:n tuotannon tärkeimpien tuotteiden kohdalla.

3. SEVin kahdeksannen kokouksen kommunikaa, Pravda 27. 6. 1958.

4. N. SILUIANOV ma. Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 11.

Jäsenmaille suositeltiin bilateraalaisia neuvotteluita kysymyksistä, jotka liittyivät maiden kansantalouden pitkäaikaiseen kehitykseen. Neuvottelutulokset oli määrä vahvistaa kaksipuolisilla sopimuksilla. Raaka-aineiden saannin turvaamiseksi SEVin maat alkoivat perustaa yhteisiä yrityksiä. Esim. Saksan Demokraattinen Tasavalta ja Unkari antavat luottoa Puolan hiilikaivosten rakentamiseksi. Pääoma maksetaan takaisin hiilitoimituksina.¹ Samalla tavalla menetellään myös mm. Neuvostoliitossa olevien rautamalmiesiintymien hyväksikäyttämiseksi.²

Kymmenennessä kokouksessa (joulukuu 1958, Praha) käsiteltiin kemian teollisuuden ja kaivannaisteollisuuden alalla toimivien pysyvien komissioiden laatimat katsaukset sekä tehtiin ehdotuksia erikoistumisesta ja yhteistoiminnasta muovin, kemiallisten kuitujen, synteettisen kumin ja mineraalilannoitteiden valmistuksesta sekä valssiraudan ja putkien tuotannosta.³ Konepajatuotteiden tärkeimmiksi tuottajamaiksi sovittiin Saksan Demokraattinen Tasavalta, Tšekkoslovakia, Neuvostoliitto ja Puola. Tässä kokouksessa päätettiin myös öljyjohdon rakentamisesta Neuvostoliitosta Itä-Eurooppaan.⁴

Yhdennessätoista kokouksessa (toukokuu 1959, Tirana) sovittiin SEVin energiantuotannon päälinjoista. Sen mukaan ajanjaksona 1959—1965 on määrä koordinoita Saksan Demokraattisen Tasavallan, Puolan, Tšekkoslovakian ja Unkarin sähkövoiman tuotanto.⁵ Erikoistumisesta konerakennuksessa julkaisiin yksityiskohtainen ohjelma.

Kahdestoista kokous (joulukuu 1959, Sofia) liittyi aihepiiriltään kiinteästi Tiranan kokoukseen. Koordinointiongelmien käsittelyä jatkettiin (erikoiskoneiden rakentaminen kemian teollisuudelle sekä sokeri-, lihanjalostus- ja paperiteollisuudelle). Tehtiin sopimukset hedelmien ja vihannesten tuotannon lisäämisestä Albaniassa, Bulgariassa, Unkarissa ja Romaniassa. Liikenneolojen parantamiseksi tehtiin päätös kuljetusten koordinoinnista, ja Prahaan perustettiin erityinen kuljetustoimisto ratkaisemaan rautatiekuljetuksiin liittyviä ongelmia.⁶ Todettiin esiintyvän rautatievaunujen ja alusten puutetta. Öljyjohdon rakentamista jouduttamalla katsottiin voitavan vapauttaa kuljetuskalustoa muihin tarkoituksiin.

SEVin uudistaminen myös muodollisessa suhteessa tuli tarpeelliseksi, kun

1. P. KULIGIN Osnovy razdelenia truda i sotrudnichestvo stran chlenov SEV v toplivnoi promyshlennosti, Ekonomicheskie Nauki No 3/1963, s. 72.

2. S. PLAKSIN Sotrudnichestvo sotsialisticheskikh stran v chernoi metallurgii, Planovoe Hoziastvo No 8/1962, s. 40.

3. N. SILUIANOV ma. Planovoe Hoziastvo No 8/1962, s. 12.

4. Handbuch des österreichischen Osthandels, s. 150.

5. F. GOMOLA Puti mezhdunarodnogo sotrudnichestva v oblasti energetiki, Planovoe Hoziastvo No 8/1962, s. 56.

6. Z. VOITERKOVSKIJ Ekonomicheskoe i nauchno-tehnicheskoe sotrudnichestvo v razvitii transporta, Planovoe Hoziastvo No 8/1962, s. 74.

toiminta vuodesta 1958 lähtien tehostui. Sofiassa 14. 12. 1959 allekirjoitetussa ja 14. 4. 1960 voimaan astuneessa sopimuksessa vahvistettiin SEVin ohjesääntö sekä määriteltiin neuvoston oikeudellinen asema. Näin SEV sai ensi kerran kansainvälisesti oikeudellisen aseman.

Kolmastoista kokous (heinäkuu 1960, Budapest) käsitteli toimenpiteitä maataloustuotannon kohottamiseksi. Samalla annettiin suositukset erikoistumisesta maataloustuotannossa, maatalouskoneiden rakentamisessa sekä maatalouden tarvitsemien kemiallisten aineiden tuotannossa kunkin maan tarjoamien mahdollisuuksien mukaan. Pysyvä komissio perustettiin atomienenergian rauhanomaisesta käyttöä varten.

Neljästoista kokous (maaliskuu 1961, Berliini) käsitteli erikoistumisongelmia kemian teollisuudessa, varsinkin synteettisten aineiden tuotannossa. Lisäksi keskusteltiin SEVin maiden sisäisestä tavaravaihdosta ja annettiin vuoteen 1965 asti ulottuvia valtamerenkulkua koskevia suosituksia.

Viidennessätoista kokouksessa (joulukuu 1961, Varsova) todettiin, että yhteisen kehittämissuunnitelman puitteissa laaditut voimatuotannon tavoitteet olivat saavutettavissa. Teollisuustuotannon erikoistumisesta todettiin saavutettua hyviä tuloksia. Maatalouden tarvitsemien kemikaalien tuotanto oli jälleen keskusteltavana.

5. Perspektiivisuunnitelmat

SEVin maat alkoivat vuoden 1960 toisella puoliskolla kahdeksannen kokouksen suosituksia seuraten valmistella taloussuunnitelmiansa koordinoitua vuoteen 1980 asti. Tällöin todettiin, että kehityssuunnitelmien laatiminen vuoteen 1980 vaati suunnittelumenetelmien parantamista ja tilastokäsitteiden yhtenäistämistä. Yhteissuunnittelun aloittamista on jossain määrin helpottanut se, että SEVin maat ovat jo aikaisemmin yrittäneet sopeuttaa kansantaloussuunnitelmansa Neuvostoliiton 5-vuotissuunnitelmiin. Kun NKP:n puoluekokous esitti Neuvostoliiton 7-vuotissuunnitelman vuonna 1959, siirtyivät myös Puola ja Saksan Demokraattinen Tasavalta 7-vuotissuunnitelmiin. SEVin jäsenmaiden eripituiset taloussuunnitelmat ulottuvat kaikki vuoteen 1965, jonka jälkeen ne voivat entistä paremmin koordinoita taloussuunnitelmansa. Vuoden 1962 institutionaaliset uudistukset SEVissä tähtäsivät myös tämän integroitumisen valmisteluun. Taloussuunnitelmien alustavasta koordinoimisesta vuoteen 1965 asti on ollut se käytännöllinen hyöty, että näin jokainen maa on saanut selvän kuvan teollisuutensa kehittämistarpeista.¹

Taloussuunnitelmien toteuttamiseksi on solmittu pitkäaikaisia kaksipuolisia sopimuksia noudatettavista periaatteista. Pitkäaikaisten kauppasopimusten

¹ I. B. MIROSHNICHENKO Novyi etap razvitiia ekonomicheskogo sotrudnichestva sotsialisticheskikh stran, Voprosy Ekonomiki No 12/1962, s. 32—33.

avulla pyritään helpottamaan perspektiivisuunnitelmien toteuttamista raaka-aineiden saannin, tuotteiden menekin yms. kannalta. Suunnitelmia toteutettaessa voidaan ottaa huomioon myös eri maiden maksutaseen kehitys.¹ Perspektiivisuunnitelmien laatiminen sai alkunsa energiantuotannon tavoitteiden ja tuotantosuunnitelmien yhtenäistämisyhtymästä. Unkari, Saksan Demokraattinen Tasavalta, Puola ja Tšekkoslovakia liitettiin kesäkuussa 1962 toistensa sähköverkkoihin Mukachevossa Länsi-Ukrainassa.² Romania ja Bulgaria liitetään verkostoon vuosina 1964—1965. Yhdistyneen sähkövoimaverkoston johtamista ja organisointia varten toimii Prahassa yhdyselin. Saadut myönteiset kokemukset ovat kannustaneet vastaavanlaiseen perspektiivisuunnitteluun muilla aloilla.

Kesäkuussa 1962 pidetty kuudestoista kokous merkitsi ratkaisevaa muutosta suunnittelukäytännössä ja suunnitelmien yhteensovittamisessa. Uutta entiseen käytäntöön verrattuna on se, että koordinoiminen tapahtuu jo alkuperäis-suunnitelmissa. Erikoista huomiota SEVissä tullaan kiinnittämään pääomasi-joitusten yhtenäistämiseen. Tämä koskee jo vuosia 1964—1965.³ Kesäkuun 1962 kokous päätti perustaa kaikki tarpeelliset koordinointielimet, ja samalla suoritettiin vastaavat muutokset SEVin organisaatiossa.

Kun SEVin jäsenmaat ovat valmistaneet vaihtoehtoiset suunnitelmansa kehityksen pääsuuntaviivoista vuoteen 1980, ne esitetään SEVin keskuksuu-nitteluelimelle. Suunnitelmissa otetaan huomioon sopimukset tärkeimmistä tuotannon rakennetta koskevista seikoista ja tuotelajeista. Lisäksi solmitaan pitkä-aikaisia kauppasopimuksia vuosille 1966—1970 ja sovitaan tuona aikana ulko-maankaupassa sovellettavista hinnoista.

6. Kesäkuun 1962 kokous ja sen jälkeinen aika

SEVin organisaation ja kehityksen kannalta muodostui merkittäväksi kuudestoista kokous (kesäkuu 1962, Sofia), ja vuotta 1962 voidaan pitää käännekohtana järjestön kehityksessä. Kesäkuun 1962 kokouksessa päätettiin perustaa yhteinen tieteellinen tutkimuskeskus sekä suunnittelutoimisto, jonka tarkoituksena on perspektiivisuunnitelmien ja ennen kaikkea investointisuunnitelmien koordinoiminen.⁴ Toimisto on SEVin toimeenpanevan komitean alainen ja toimii yhteistoimintaelimenä. Aikaisemmin tällaisena toimi edustajien kokousten väli-aikoina kokoontunut neuvoston jäsenmaiden edustajien neuvottelukokous. Tämä kokoontui kuitenkin liian harvoin pystyäkseen ohjaamaan SEVin toimintaa tarkoituksenmukaisesti.

1. B. MIROSHNICHENKO ma. Voprosy Ekonomiki No 12/1962, s. 33.

2. A. ALEKSANDROV V postoinyh komissiah SEV, Vnesniaia Torgovlia No 6/1963, s. 15.

3. SEVin kuudennentoista kokouksen kommuniké, Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 1—6.

4. O. BOGOMOLOV, JU. PEKSHEV ma. Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 26.

Neuvoston jäsenyys tehtiin vuonna 1962 mahdolliseksi kaikille sen toiminta-periaatteet hyväksyville maille. Samalla hyväksyttiin Mongolian jäsenanomus.¹

Seitsemästoista kokous (joulukuu 1962, Bukarest) oli tärkeä ulkomaankaupan kannalta. Tässä kokouksessa tehtiin periaatepäätös sosialistimaiden pankin perustamisesta. Pankin ohjesäännön laatiminen tuli uuden pysyvän Valuuttaja finanssiasioiden komitean tehtäväksi. Lisäksi kokouksessa sovittiin, että jäsenmaiden välisessä ulkomaankaupassa sovellettaviksi hinnoiksi otetaan vuosina 1957—1961 vallinneiden maailmanmarkkinahintojen keskihinnat. Albania ei ottanut osaa tähän kokoukseen kuten ei edelliseenkaan.²

Helmikuussa 1963 oli toimeenpanevan komitean kokouksessa Moskovassa esillä SEVin ohjesäännön muuttaminen, niin että yksinkertainen enemmistö riittää kaikkia jäsenmaita sitovan päätöksen tekoon. Aikaisempien määräysten mukaan järjestön päätös ei sitonut maata, joka ei kannattanut tehtyä ehdotusta. Muutosehdotus kaatui kuitenkin Romanian vastustukseen.

Kahdeksannestoista kokouksessa (kesäkuu 1963, Moskova) päätettiin perustaa pysyvät komissiot radiotekniikkaa, elektronista teollisuutta ja geologiaa varten. Edelleen hyväksyttiin suunnitelma kevyen teollisuuden ja elintarviketeollisuuden pysyvän komission jakamisesta kahdeksi erilliseksi komissioksi.

Heti edustajien kokouksen jälkeen pidetyssä SEVin toimeenpanevan komitean seitsemännessä istunnossa tehtiin päätöksiä erikoistumisesta koneiden ja laitteiden tuotannossa. Puolan ja Saksan Demokraattisen Tasavallan oli määrä edelleen erikoistua ja tehostaa raskaiden kaivoskoneiden tuotantoa. Lisäksi hyväksyttiin erikoistumisehdotus rakennuskoneiden ja tierakennuskoneiden tuotannossa. Suunnitelmien koordinoinnissa kiinnitettiin päähuomio hiiliteollisuuden kehittämiseen.³

7. Talousyhteistyön kansainvälinen pankki

SEVin maiden väliset maksujärjestelyt ovat tähän asti perustuneet suurelta osalta pitkäaikaisiin, yleensä viisivuotisiin, bilateraalsiin sopimuksiin. Keskinäisten maksujen bilateraalin tasapaino on täten varmistettu etukäteen. Koska tilit on tasoitettava kaksipuolisesti, on tähän asti käytössä ollut järjestelmä osoittautunut esteeksi sosialistimaiden keskinäisen kaupan laajenemiselle. Tosin jo vuonna 1957 tehtiin sopimus tilien multilateraalisesta tasoittamisesta, mutta tämä sopimus koski vain niitä varoja, jotka kertyivät tileille tavanmukais-

1. SEVin kuudennentoista kokouksen kommunikkea, Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 1—6.

2. SEVin seitsemänntoista kokouksen ja IKSEVin kolmannen kokouksen kommunikkea, Vneshniaia Torgovlia No 3/1963, s. 41—42.

3. The CMEA Countries Summit Conference in Moscow, 18th Session of the CMEA, Seventh Session of CMEA Executive Committee, Polish Economic Survey No. 15/1963, s. 6—7.

ten bilateraalisten kauppasopimusten ulkopuolella. Näin tasoitettut summat ovat kuitenkin olleet pieniä koko kauppavaihtoon nähden.

SEVin maiden siirtymistä multilateraalisuuteen on vaikeuttanut se, ettei ongelmaa valuuttakurssien määräämisen perusteista ole vielä voitu ratkaista. Tämä on johtunut siitä, että kukin maa on laatinut kansantaloussuunnitelmansa melko itsenäisesti ja näin ollen kullakin maalla on ollut oma hintajärjestelmänsä. Näissä olosuhteissa tavaravaihto oli vaikeaa, kunnes SEVin maiden suunnitelmia alettiin laatia yhteiseen yleissuunnitelmaan perustuen.¹

Viime vuosina sosialistimaiden taloudellinen yhteistoiminta onkin saanut niin paljon multilateraalisia piirteitä, että on tullut välttämättömäksi siirtyä multilateraaliseen clearing-järjestelmään.²

Alustava päätös multilateraalisuuteen siirtymisestä ja yhteisen pankin perustamisesta tehtiin SEVin seitsemännessätoista kokouksessa. Lopullinen päätös tehtiin heinäkuussa 1963 SEVin maiden hallitusten päämiesten neuvottelussa. Muodollisesti »Taloussyhteistyön kansainvälinen pankki» perustettiin SEVin toimeenpanevan komitean yhdeksännessä kokouksessa 22. 10. 1963 Moskovassa.³ Jokaisella jäsenmaalla on kolme edustajaa pankin neuvostossa, mutta vain yksi ääni. Pankin johtokunnan puheenjohtajana on aikaisemmin Neuvostoliiton ulkomaankauppapankin johtokunnan ensimmäisenä varapuheenjohtajana toiminut K. I. NAZARKIN.⁴

Vaihdon välineenä on siirtorupla. Jokainen maa voi saada siirtoruplia viemällä tavaroita johonkin muuhun jäsenmaahan ja voi siirtoruplatilin välityksellä suorittaa maksuja jollekin muulle maalle. Tämä tekee mahdolliseksi luopua vähitellen bilateraalisesti tasapainotetusta kaupasta. Kaupan tasapaino on nyt ylläpidettävä vain koko ryhmän puitteissa tapahtuvassa kaupassa. Siirtoruplan arvo on 0.987412 g puhdasta kultaa.⁵

Pankin ohjesäännön mukainen peruspääoma on 300 miljoonaa siirtoruplaa. Jäsenmaat maksavat osuutensa siirtoruplina, jotka ne saavat tavaroiden viennistä pankin muihin jäsenmaihiin. Asianomaisen maan sitä halutessa voidaan osuudet maksaa myös vapaasti vaihdettavissa valuutoissa ja kultana. Ohjesäännön mukaisen osuuden suuruudesta riippumatta pankin kaikilla jäsenmailla on samanlaiset oikeudet ratkaistaessa pankin toimintaan liittyviä kysymyksiä.

1. United Nations, World Economic Survey, May 1960, s. 49—50.

2. Trybuna Ludu No 355/1962.

3. I. KOVACIK On the Eve of the Establishment of the Bank of Economic Cooperation, Czechoslovak Foreign Trade No. 10/1963.

4. Izvestia No 276, 22. 11. 1963.

5. HENRYK KOTLICKI (Puolan finanssiministeriön pääjohtaja) The Objectives of the Bank for Economic Co-Operation and the Main Principles of its Activity, Polish Economic Survey No. 20/1963, s. 16.

Pankin yhteyteen voidaan perustaa rahastoja, joiden huomiseen ja täydentämiseen käytetään pankin voittoa ja pankin jäsenmaiden erityisiä maksuja.¹ Ensimmäisen vuoden aikana maksavat jäsenmaat 20 % osuudestaan pankin peruspääomaan.²

Pankki keskittyy aluksi liiketoimintaan käyttämällä siirtoruplia. Se myöntää lyhytaikaista luottoa siirtoruplissa ja pitää vastaavia tilejä jäsenmaiden pankkeja varten. Pankin peruspääomasta voidaan antaa luottoja vain kahta vuotta lyhyemmäksi ajaksi. Pitempiaikaisia luottoja voidaan antaa erikoisrahastoista SEVin maiden yhteisten investointisuunnitelmien toteuttamiseksi.

Koska multilateraalisuudesta halutaan aluksi hankkia kokemusta, tilien tasoittaminen tapahtuu aina kalenterivuoden lopussa. Puolan valtuuskunta ehdotti, että tietyissä tapauksissa velallinen veloitettaisiin maksamaan osa velastaan kultana ja että velkoja vastaavasti olisi oikeutettu nostamaan osan saatavastaan kultana. Tämä helpottaisi myös pankin pyrkimyksiä suorittaa tilisiirtoja jäsenmaiden ja maailman muiden maiden välillä. Tämä ongelma samoin kuin vaatimus maksaa osa pääomasta kultana päätettiin siirtää käsiteltäväksi pankin ensimmäisen koeluonteisen toimintavuoden jälkeen.³

Myöhemmin pankki liittanee toimintansa piiriin muita pankkitoimintoja kuten esim. kultasiirrot ja siirrot muissa valuutoissa sekä jäsenmaiden että sen ulkopuolella olevien maiden kanssa. Se omaksuneekin vähitellen kehitys pankin tehtävän ja pyrkinee rahoittamaan yhä useamman jäsenmaan yhteiset yritykset laajentaa sosialistimaiden voimavaroja ja raaka-ainepohjaa.⁴ Pankille on annettu oikeus rajoittaa sen jäsenmaan luotonsaantimahdollisuuksia, joka ei täytä sille asetettuja velvoitteita.⁵

Muut maat voivat liittyä pankin jäseniksi, mikäli ne maksavat osuuden pankin pääomaan ja hyväksyvät pankin toimintaehdot.⁶ Pankin avulla toivotaan voitavan poistaa sosialistimaiden ja »afroaasialaisten» sekä latinalaisen Amerikan maiden kanssa käytävässä kaupassa jatkuvasti toistuvat tasapainohäiriöt. SEVin maat eivät tästä lähtien anna enää kukin erikseen kehitys apua, vaan sitä myönnetään keskitetysti Talousyhteistyön kansainvälisen pankin kautta.⁷

1. Izvestia No 276, 22. 11. 1963.

2. Pääomaosuudet ovat:

Neuvostoliitto	116 milj. rupl.	Unkari	21 milj. rupl.
Saksan Demokraattinen Tasavalta	55 » »	Bulgaria	17 » »
Tšekkoslovakia	45 » »	Romania	16 » »
Puola	27 » »	Mongolia	3 » »

3. HENRYK KOTLICKI ma. Polish Economic Survey No. 20/1963 s. 16.

4. SAMA ma. Polish Economic Survey No. 20/1963 s. 16.

5. I. KOVACIK ma. Czechoslovak Foreign Trade No. 10/1963 s. 5.

6. Izvestia No 276, 22. 11. 1963.

7. Bank for International Settlements Press Review No. 207, 24. 10. 1963, s. 1.

SEVin organisaatio

SEVin organisaatiota koskevat määräykset ovat vuodelta 1959 olevassa peruskirjassa. Kesäkuussa 1962 suoritettiin organisaatiossa huomattavia muutoksia.

1. Edustajien kokous

Ratkaiseva päätösvalta SEVissä on jäsenvaltioiden edustajien kokouksella¹ (peruskirjan VI art.). Muut valtiot voivat lähettää tarkkailijoita näihin kokouksiin.

SEVin toiminnan alkuaikoina kokoontui edustajien kokous verrattain harvoin, mutta vuodesta 1958 lähtien se on kokoontunut kaksi kertaa vuodessa. Neuvoston toiminnan alkuaikoina aloitteet lähtivät edustajien kokouksesta, mutta toimialakohtaisten komissioiden perustamisen jälkeen aloiteoikeus on yhä enemmän siirtynyt komissioille. Edustajien kokous on »tyytynyt» lähinnä vahvistamaan tehdyt päätökset ja suositukset. Kun vuonna 1962 perustetun SEVin toimeenpanevan komitean toiminta on päässyt täyteen vauhtiin, lienee odotettavissa, että edustajien kokous määrittelee vain toiminnan päälinjat.

2. Neuvoston jäsenmaiden edustajien neuvottelukokous

Pysyvien komissioiden työn lisääntyessä tämä neuvottelukokous (peruskirjan VII art.) voitiin kutsua koolle ratkaisemaan yhteistyöongelmaa edustajain kokousten väliaikoina. Tämä elin vastasikin jonkinlaista »pikku edustajainkokousta». Kesällä 1962 tämän kokouksen sijaan perustettiin pysyvä toimeenpaneva komitea.²

3. Pysyvät komissiot

Pysyviä komissioita (peruskirjan VIII art.) voidaan pitää eräänlaisina tuotanto- ja elinkeinoaloittaisina työvaliokuntina. Niiden toiminta on vilkastunut ja niitä on jatkuvasti perustettu uusia. Komissioiden toiminta on myös kohonnut suositusten antamisesta ylimmälle elimelle — so. edustajien kokoukselle — niiden itsensä tekemien päätösten ja koordinoitisuunnitelmien omatoimisen toteuttamisen asteelle. Virallisesti pysyvien komissioiden toiminta alkoi vasta seitsemännen kokouksen jälkeen vuonna 1956. Vuodesta 1962 lähtien jokaisella komissiolla on ollut 10—20 hengen sihteeristö ja komissiot kokoontuvat 2—4 kertaa vuodessa.

1. M. SENIN ma. Mirovaia Ekonomika i... No 3/1963, s. 7.

2. SAMA ma. Mirovaia Ekonomika i... No 3/1963, s. 7.

4. Neuvoston sihteeristö

Juoksevia asioita varten neuvostolla on sihteeristö, jonka toimipaikka on Moskova (peruskirjan IX art.). Pysyvien komissioiden sihteeristöt toimivat neuvoston sihteeristönä. Kesäkuun 1962 kokouksen jälkeen on sihteeristön toiminta kasvanut melkoisesti.

5. SEVin toimeenpaneva komitea (IKSEV)¹

Kuudennentoista kokouksen huomattavimpia päätöksiä oli SEVin pysyvän toimeenpanevan komitean perustaminen. Tämän elimen tehtävänä on käsitellä kaikkia kysymyksiä, jotka liittyvät suunnitelmien koordinoimiseen sekä erikoistumiseen. Toimeenpanevan komitean muodostavat jäsenmaiden hallitusten päämiesten sijaiset, jotka nimitetään IKSEViin pysyviksi edustajiksi. IKSEVin tehtävänä on kehittää sosialistimaiden välistä yhteistyötä suunnitelmien koordinoimissa, laatia suunnitelmia SEVin maiden välisen tavaravaihdon edistämiseksi, koordinoida niiden keskinäistä kauppaa ja maksuliikettä sekä talouspolitiikkaa markkinatalousmaihin nähden ynnä valmistella tieteellis-teknillisen yhteistyön organisointia yms.² Komitea yrittää myös tasoittaa jäsenvaltioiden välisiä eturistiriitoja. Toimeenpanevan komitean työskentelyn aloittaminen merkitsi uutta vaihetta SEVin maiden välisessä yhteistyössä.³

6. Toimeenpanevan komitean toimisto

Toimeenpanevan komitean yhteyteen perustettiin toimisto, joka suorittaa toimeenpanevalle komitealle kuuluvat käytännölliset tehtävät. IKSEVin toimisto on pysyvien komissioiden keskustoimistona, ja sen tehtävänä on valmistaa toimeenpanevalle komitealle ehdotuksia yhteisistä suunnitelmista sekä valmistella toimenpiteitä, joiden avulla voidaan organisoida SEVin maiden keskussuunnitteluelinten yhteistyö.⁴ Toimeenpanevan komitean toimistossa valmistellaan myös yhteiset tavoiteindikaattorit ja suunnittelun suuntaviivat. Toimenpiteisiin pääomasijoitusten koordinoimiseksi vuosiksi 1964—1965 on jo ryhdytty.

7. Pysyvät bilateraaliset komissiot

Lähes kaikki SEVin maiden väliset sopimukset on solmittu aivan viime aikoihin asti bilateraalisisina. Sopimuksia on usein valmisteltu ensin bilateraalisisissa komissioissa ja uusia komissioita on perustettu tarpeen vaatiessa. Nämä komissiot eivät kuulu suoranaisesti SEVin organisaatioon, mutta ne ovat osoittautuneet välttämättömiksi SEVin yleiskokouksen ja pysyvien komissioiden taholta tule-

1. Ispolnitelniy Komitet Soveta Ekonomicheskoi Vzaimopomoshtshi.

2. B. MIROSHNICHENKO ma. Voprosy Ekonomiki No 12/1962, s. 27.

3. N. SILUIANOV ma. Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 9—10.

4. B. MIROSHNICHENKO ma. Voprosy Ekonomiki No 12/1962, s. 27.

vien päätösten soveltajina. Vaikka SEVin toiminta toimeenpanevan komitean puitteissa siirtyikin multilateraalille tasolle, on kuitenkin ilmeistä, että bilateraalisten komissioiden merkitys joustavan yhteistoiminnan edistäjänä säilyy.

8. Kommunistipuolueiden edustajien kokous

Vaikka SEVin organisaatiossa ei ole edellytetty kommunistipuolueiden edustajain kokouksia, niillä on ollut huomattava vaikutus järjestön kehitykseen ja toimintaan. Lähes kaikkia laajamittaisia kysymyksiä on käsitelty kommunistipuolueiden edustajien kokouksissa, ennen kuin ne ovat tulleet edustajien kokouksen käsiteltäviksi. SEVin elinten kokouksissa on »vahvistettu» kommunistipuolueiden edustajien kokouksissa tehdyt päätökset. Puolueiden edustajat ovat usein jäsenmaiden hallitusten edustajia, joten kunkin puolueen tekemät päätökset ovat samalla tulleet hyväksytyiksi valtiollisella tasolla. Puolueiden edustajien kokouksella näyttää olleen huomattava merkitys ennen kaikkea taloussuunnitelmien koordinoinnin toteuttamisessa sekä näin laajan taloudellisen yhteistyön puitteissa väistämättä ilmitulevien, valtioiden välisten eturistiriitojen sovittelemisessa.¹

Vuoden 1964 alussa aloitti sosialistimaiden pankki toimintansa Moskovassa. Prahassa aloitti 1. 1. 1964 toimintansa SEVin maiden tiedotuskeskus.²

Tiivistelmä

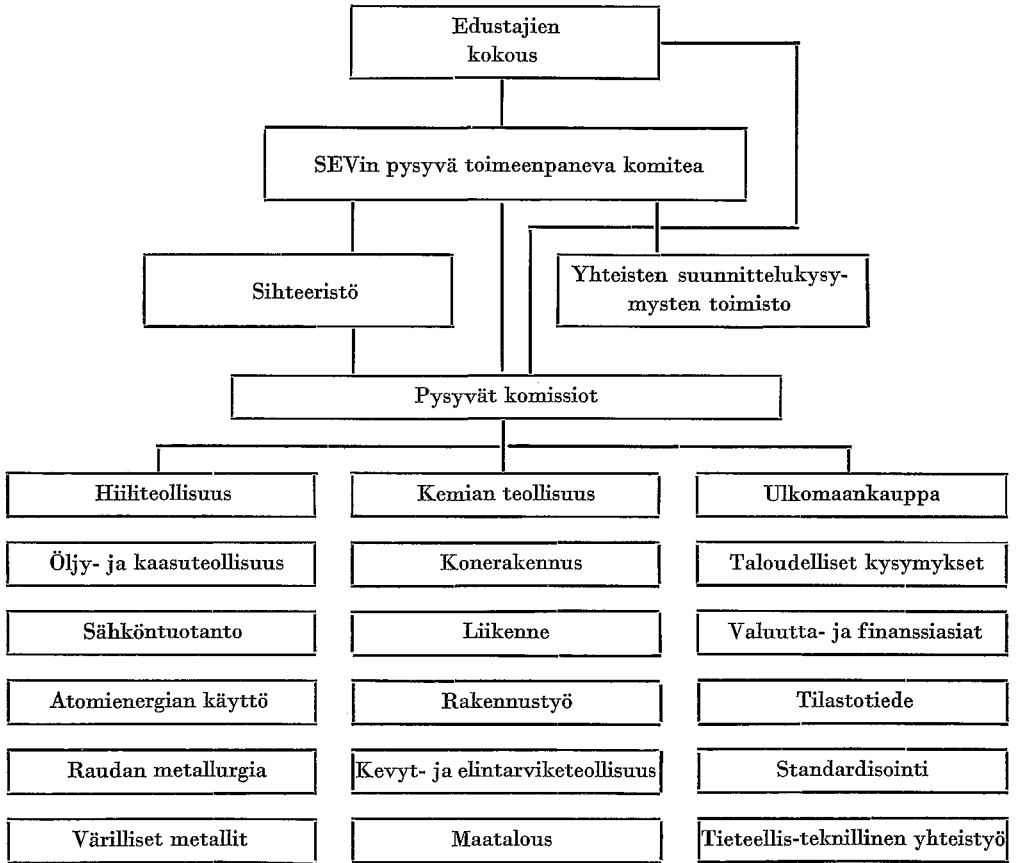
SEVin pyrkimyksenä on edistää sosialistimaiden välistä taloudellista ja tieteellisteknillistä kokemuksen vaihtoa sekä lisätä keskinäistä taloudellista yhteistoimintaa ja työnjakoa sopimusvaltioiden kesken. Perustamisen yhteydessä ei taloudellisen yhteistyön laajuudelle ja toimintatavoille määritelty tarkkoja muotoja eikä periaatteita. Ajan mittaan eri jäsenvaltioiden taloudellinen ja teknillinen yhteistoiminta on laajentunut. Etenkin viime vuosina on entistä johdonmukaisemmin pyritty tehostamaan jäsenmaiden välistä työnjakoa.

Tehtäväpiirin laajentuessa on myös organisaatio kehittynyt ja laajentunut. Tärkeimpänä elimenä on alusta alkaen ollut edustajain kokous, joka määrittelee toiminnan suuntaviivat ja vahvistaa tehdyt päätökset ja suositukset. Perustamisen yhteydessä SEV sai juoksevia asioita varten pysyvän sihteeristön. Vuonna 1956 perustettiin ensimmäiset eri aloja koskevat taloudelliset ja tieteellisteknilliset komissiot. Näiden luku on tehtävien lisääntyessä jatkuvasti noussut. Vuoden 1962 kokouksessa luotiin SEV:lle yhteinen tieteellinen tutkimuskeskus sekä toimeenpanevan komitean alainen perspektiivi- ja investointisuunnitelmia koordinoiva toimisto. Seuraavana vuonna perustettiin sosialistimaiden pankki.

1. O. BOGOMOLOV, JU. PEKŠEV ma. Planovoe Hoziaistvo No 8/1962, s. 27.

2. Blick durch die Wirtschaft 14. 12. 1963.

SEVin rakennekaavio
Tilanne vuoden 1963 alussa

Lähde: M. SENIN SEV na sovremennom etape, Mirovaia Ekonomika i Mezhdunarodnie Otnoshenie No 3/1963, s. 8.

KALENTERIVAIHTELUT TALOUDELLISISSA AIKASARJOISSA

Pertti Kukkonen — Pekka Lahikainen

1. Johdanto

Suhdannevaihteluiden tilastollisessa kuvaamisessa aikasarja-analyysin avulla on päätarkoituksena sellaisen aikasarjan osan (komponentin) erottaminen, joka kuvaa suhdannekehitystä mahdollisimman luotettavasti ja tarkasti. Lyhyistä, alle parinkymmenen vuoden pituisista aikasarjoista ei tavallisesti voida erottaa suhdannevaihteluita pitkän ajan kasvukehityksestä eli trendistä, vaan suhdannevaihteluille ja trendille arvioidaan yhteinen komponentti, jota seuraavassa kutsumme systemaattiseksi komponentiksi. Pyrittäessä lisäämään systemaattisen komponentin arvioiden tarkkuutta kiinnitetään huomio lyhytaikaisiin, vuoden sisäisiin vaihteluihin. Nämä jaetaan tavallisesti kahteen ryhmään, kausivaihteluihin ja epäsäännöllisiin vaihteluihin. Kausivaihteluiden mittaamista ja eliminoinnista varten on olemassa lukuisia menetelmiä. Eräitä niistä on tässäkin julkaisusarjassa käsitelty aikaisemmin.¹ Viime vuosina näitä menetelmiä on ohjelmoitu tietokoneille, mikä on tehnyt mahdolliseksi kausivaihteluiden puhdistamisen suuresta joukosta aikasarjoja.² Menetelmiä ja tietokoneohjelmia kehitettäessä on havaittu tulosten paranevan merkittäväällä tavalla, jos voidaan erottaa aikasarjoista kausivaihteluiden lisäksi kalenterista johtuvat vaihtelut ja näin pienentää epäsäännöllisten vaihteluiden komponenttia.

Nykyisin julkaistuissa taloudellisissa kuukausisarjoissa lienevät kalenterivaihtelut suurimpia tuotannon volyymin sarjoissa, joissa ne aiheutuvat pääasias-
sa työajan pituuden vaihtelusta kuukaudesta toiseen. Tämän takia kalenterivaihteluita on usein kutsuttu nimellä työpäivävaihtelut. Maassamme on ryh-

1. Ks. PERTTI KUKKONEN Teollisuustuotannon volyymin lyhytaikaiset vaihtelut suhdanneanalyysin kannalta, Taloudellisia Selvityksiä 1962: I, s. 58—61.

2. Näitä menetelmiä on esitetty teoksessa Seasonal Adjustment on Electronic Computers, OECD:n julkaisuja, 1961, ja Suomen Pankin taloustieteellisessä tutkimuslaitoksessa käytettyä menetelmää artikkelissa PERTTI KUKKONEN On the Measurement of Seasonal Variations, Bank of Finland Institute for Economic Research, Series D: 1, s. 8—11.

dytty puhdistamaan teollisuuden tuotantosarjoja kalenterivaihteluista laske-
malla tuotannon volyymin ns. työpäivä- ja työviikkoindeksijä.¹ Useilla muilla
tuotannon aloilla samantapainen puhdistamismenetelmä, jossa käytettäisiin
hyväksi esimerkiksi työajan vaihtelua vuoden eri päivinä tai vastaavaa muuta
aktiviteetin vaihtelun mittaa, ei ole sovellettavissa, koska tällaisen mitan laati-
miseen tarvittavia tilastotietoja ei vielä kerätä. Esimerkiksi vähittäiskaupan
myynnin kuukausisarjoista voitaisiin puhdistaa sekä viikonpäivien jakautuman
muutoksista että siirtyvistä juhlapäivistä aiheutuvat myynnin vaihtelut, jos
olisi käytettävissä päivä- tai viikkotilastoja vähittäiskaupan myynnistä edes
lyhyiltä ajanjaksoilta.

On kuitenkin olemassa joitakin mahdollisuuksia arvioida viikonpäivä- ja
juhlapäivävaihteluita esimerkiksi regressioanalyysin avulla kuukausisarjoista-
kin ilman tällaista lisäinformaatiota. Tähän tarkoitukseen kehitettyjen menetel-
mien esittäminen ja kokeileminen on eräs tämän tutkimuksen pääaiheita. Tutki-
muksessa käsitellään lisäksi kalenterivaihteluiden määrittelyä ja luokittelua
sekä kalenterivaihteluiden aiheuttamia ongelmia empiiriselle taloustieteelliselle
tutkimukselle yleensä. Näistä ongelmista merkittävin aiheutuu siitä, että ka-
lenterivaihteluiden komponentti on kuukausi- ja neljännesvuosisarjoissa yleensä
negatiivisesti autokorreloinut. Jos kalenterivaihteluita ei puhdisteta aikasar-
joista ennen mallien parametrien estimointia eikä niitä oteta huomioon itse ana-
lyysimallissa, ne jäävät mallin virhetermiin ja aiheuttavat tiettyjä ongelmia
parametrien estimoinnissa.

Suurin merkitys kalenterivaihteluiden tutkimisella lienee kuitenkin perus-
tilastojen muokkaamisessa suhdanneanalyysia ja ennakointia varten. Kausivaih-
teluista puhdistettujen aikasarjojen luotettavuutta suhdannetilanteen osoitta-
jina voidaan parantaa puhdistamalla niistä kalenterivaihtelut.

2. Kalenterivaihteluiden määrittelyminen ja luokittelu

Kysymyksen ollessa *virtasuureista* kalenterivaihtelut voidaan määritellä talou-
dellisessa toiminnassa tapahtuviksi vaihteluiksi, jotka aiheutuvat muutoksista
peräkkäisinä vuosina jonkin ajanjakson (kuukauden, vuosineljänneksen, vuosi-
puoliskon tms.) kalenterikokoonpanossa. Nämä kalenterivaihtelut voidaan vielä
jakaa neljään tarkemmin määriteltyyn ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat *viik-
konpäivävaihtelut*, jotka aiheutuvat siitä, että peräkkäisinä vuosina samassa
ajanjaksossa (kuussa, vuosineljänneksessä tms. kalenterijaksossa) olevien erini-
misten viikonpäivien lukumäärä vaihtelee. Esimerkiksi maanantaipäivien luku-
määrä tammikuussa vaihtelee vuodesta toiseen. Suurin merkitys on kuitenkin
sunnuntai- ja pyhäpäivien lukumäärän vaihtelulla. Ensimmäiseen ryhmään

1. MARGIT SAHAVIRTA Teollisuustuotannon työviikko- ja työpäiväindeksit vuosina 1959 ja
1960, Tilastokatsauksia, 1961: 4.

kuuluvat kalenterivaihtelut vaikuttavat voimakkaammin kuukausisarjoihin kuin pitempijaksoisiin sarjoihin, esimerkiksi neljännesvuosisarjoihin. Syynä tähän on, että pitempijaksoisissa sarjoissa tämänlaatuiset vaihtelut tasoittuvat.

Toisen ryhmän muodostavat liikkuvien juhlapäivien aiheuttamat kalenterivaihtelut. Liikkuvilla juhlapäivillä tarkoitetaan niitä juhlapäiviä, jotka eivät joka vuosi toistu säännöllisesti samassa kuussa, vaan vaihtelevat kahden kuukauden kesken.¹ Suomessa liikkuvia juhlapäiviä on nykyisin neljä, pääsiäinen maaliskuu- tai huhtikuussa, helatorstai ja helluntau touko- tai kesäkuussa ja pyhäinmiestenpäivä loka- tai marraskuussa. Liikkuvien juhlapäivien aiheuttamat kalenterivaihtelut vaikuttavat sekä kuukausisarjoihin että neljännesvuosisarjoihin.

Kolmantena ryhmänä on kiinteiden juhlapäivien vaikutus. Tosin on vaikeata ratkaista, kumpaan komponenttiin — kausivaihteluihin vaikeata kalenterivaihteluihin — kiinteiden juhlapäivien vaikutus olisi luettava. Periaatteessa ne ovat paremmin katsottavissa kalenterivaihteluihin kuuluviksi, mutta koska niitä on lähes mahdotonta erottaa kausivaihteluista empiirisesti, ne on tässä esityksessä luettu kausivaihteluihin. Toisaalta taas se osa kiinteiden juhlapäivien vaikutuksesta, mikä johtuu siitä, että kiinteä juhlapäivä osuu eri vuosina eri viikonpäiviin, on syytä lukea kalenterivaihteluksi.

Neljäntenä kalenterivaihteluiden tyyppinä on kuukausien pituuksien vaihtelu, mikä itse asiassa onkin kaikkein tärkein ja tavallisin vaihtelulaji. Sen jättäminen ryhmän viimeiseksi johtuu siitä, että tämä vaihtelu eliminoituu lähes poikkeuksetta kausivaihtelun eliminoimisen yhteydessä.

Koska varantosuureet osoittavat varannon suuruuden määrättyinä ajankohdantana (esim. kuukauden 1., 15. tai viimeisenä päivänä), havaintoarvo saattaa riippua siitä, mihin viikonpäivään tämä ajankohta sattuu. Varantosuureista ovat esimerkiksi varastot ja pankkitalletukset. Tämänlaatuisissa aikasarjoissa ei kuukausien kalenterikokoonpano esitä sellaisenaan yhtä merkittävää osaa kuin virtasuureita käsiteltäessä, vaan varannon laskenta-ajankohdalla on yleensä suurin merkitys. Varannon laskenta-ajankohdan ollessa esim. jokaisen kuukauden viimeisenä päivänä, saattaa olla merkityksellistä, mikä viikonpäivä tämä on.² Lisäksi kuukauden viimeisen päivän sattuessa lauantaiksi maksetaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä maksettavaksi tarkoitetut palkat usein jo lauantaia, mikä saattaa aiheuttaa esimerkiksi talletuksissa tavallisesta poikkeavan heilahduksen.

1. Periaatteessa tähän ryhmään kuuluvat myös niiden liikkuvien juhlapäivien vaikutukset, joiden sijainti vaihtelee tietyissä rajoissa järjestysnumeroltaan erilaisina kuukauden päivinä, kuten juhannus vuodesta 1955 lähtien. Nämä vaihtelut saattavat esiintyä esim. viikkosarjoissa, mutta eivät kuukausi- tai neljännesvuosisarjoissa, joiden tutkimiseen tässä esityksessä rajoitutaan.

2. Ks. MARKKU PUNTILA Yleisön likviditeetti Suomessa vuosina 1948—1962, Taloudellisia Selvityksiä 1963, s. 39 ja 42, missä on esitetty eräiden rahamarkkinasarjojen viikonpäiväkomponentit.

3. Kalenterivaihteluiden aiheuttama negatiivinen autokorrelaatio taloudellisissa aikasarjoissa

Kalenterivaihteluiden on aikasarjoja tarkasteltaessa todettu aiheuttavan varsininkin kuukausisarjoissa peräkkäisten suurten ja pienten arvojen esiintymistä. Siis sellaisen kuukauden, jolla on kalenterivaihteluiden aiheuttama keskimääräistä suurempi havaintoarvo, viereisten kuukausien kalenterivaihtelun arvojen on havaittu yleensä olevan keskimääräistä pienempiä. Tämä merkitsee sitä, että kalenterivaihteluiden komponentti on yleensä taloudellisissa aikasarjoissa negatiivisesti autokorreloitu. Autokorrelaation suuruusluokan selvittämiseksi tehtiin muutamia keinotekoisia aikasarjoja, jotka sisältävät pelkästään kalenterivaihtelun komponentin.

Ensimmäinen aikasarja autokorrelaation suuruuden havainnollistamiseksi laskettiin olettamalla viikonpäivävaihtelujen muodostavan sinivärähdyksen, jossa värähtelyn alkupiste (aika-akselin parilliset $\pi:n$ monikerrat) on maanantai-päivän keskikohdalla. Sinifunktio sopii mahdollisesti viikonpäivävaihtelun teoreettiseksi malliksi säännöllistä jatkuvaa aaltoliikettä noudattaville prosesseille. Muuntamalla kullekin viikonpäivälle laskettujen kertoimien keskiarvo ykkösen suuruiseksi kertomalla sinivärähdyksestä lasketut kertoimet sopivan suuruisella vakiolla saadaan kalenterivaihtelun viikonpäiväkertoimet:

maanantai	1.00	perjantai	0.57
tiistai	1.78	lauantai	0.02
keskiviikko	1.97	sunnuntai	0.22
torstai	1.43		

Kuvioon 1 on piirretty nämä kertoimet sekä niitä vastaava sinikäyrä.

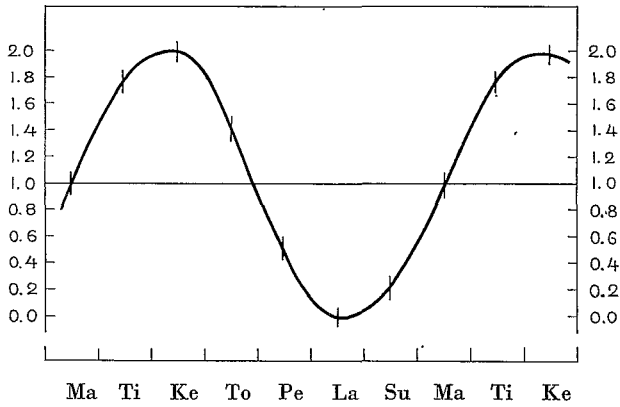
Kalenterivaihtelukomponentti vuosille 1950—1962 laskettiin kertomalla kunkin kuukauden jokaisen viikonpäivän lukumäärä vastaavalla viikonpäiväkertoimella ja laskemalla tulot kuukausittain yhteen (taulukko 1). Merkitsemme näin saadun aikasarjan lukuja X_t :llä ja niiden keskiarvoa \bar{X} :llä. Aikasarjan ensimmäisen kertaluvun autokorrelaatiokerroin (r_1) laskettiin seuraavan kaavan avulla:

$$r_1 = \frac{\sum_{t=1}^{N-1} x_t x_{t+1} + x_1 x_N}{\sum_{t=1}^N x_t^2}$$

missä $x_t = X_t - \bar{X}$

$t =$ aika

$N =$ havaintojen lukumäärä.

Kuvio I. Sinivärähdyksestä lasketut viikonpäiväkertoimet

Ensimmäisen koesarjan autokorrelaatiokertoimeksi saatiin -0.098 . Arvon poikkeama nolasta ei ole merkitsevä (riskitasolla 0.95). Testinä käytettiin t-testiä:

$$t = \frac{r_1 \sqrt{N-2}}{\sqrt{1-r_1^2}}$$

missä r_1 = autokorrelaatiokerroin
 N = havaintojen lukumäärä.

Edellisestä poiketen laskettiin autokorrelaatiokerroin käyttämällä perussarjana havaintojen erotuksia eri kuukausien keskiarvoista. Viimeksi mainittu operaatio vastaa aikasarjan puhdistamista keskimääräisestä kausivaihtelusta. Silloin eliminoiduu se osa kalenterivaihtelusta, joka tavallisesti eliminoiduu kausivaihtelun puhdistamisen yhteydessä. Uudeksi autokorrelaatiokertoimeksi saatiin -0.463 , joka poikkeaa erittäin merkitsevästi (riskitasolla 0.999) nolasta.

Toiseksi koesarjaksi valittiin vähittäiskauppojen myynnin volyymisarja. Tämän kalenterivaihtelukomponentti laskettiin vuosien 1956–1961 aineistosta estimoitujen myyntipäiväkertoimien avulla.¹

Kertoimet ovat:

maanantai	1.18	perjantai	0.90
tiistai	1.07	lauantai ja aattopäivä ..	1.32
keskiviikko	0.83	sunnuntai ja pyhäpäivä ..	0.00
torstai	0.70		

1. PERTTI KUKKOSEN ja SIRKKA HÄMÄLÄISEN koko vähittäiskaupan volyymien kausi- ja kalenterivaihteluista tekemä (julkaisematon) tutkimus, 1962.

Nämä kertoimet noudattavat samantapaista viikkorytmiä kuin muista maista estimoidut vastaavat vähittäiskaupan myynnin volyymin viikonpäiväkertoimet. Kalenterivaihtelukomponentti muodostettiin samalta ajanjaksolta kuin ensimmäisessä koesarjassa kertomalla jokaisen kuukauden kunkin viikonpäivän lukumäärä vastaavalla viikonpäiväkertoimella (taulukko 2). Tämän aikasarjan autokorrelaatiokertoimeksi saatiin -0.002 . Arvo ei poikkea tilastollisesti merkitsevästi (riskitasolla 0.95) nollassa t-testin perusteella. Myös tähän vähittäiskauppojen myyntipäiväkertoimista laskettuun aikasarjaan sovellettiin edellä selostettua kausivaihtelun puhdistamisen tapaista operaatiota, jossa havainnot muunnettiin erotuksiksi eri kuukausien keskiarvoista. Näin muodostetun aikasarjan autokorrelaatiokerroin poikkesi erittäin merkitsevästi (riskitasolla 0.999) nollassa. Sen arvo oli -0.271 .

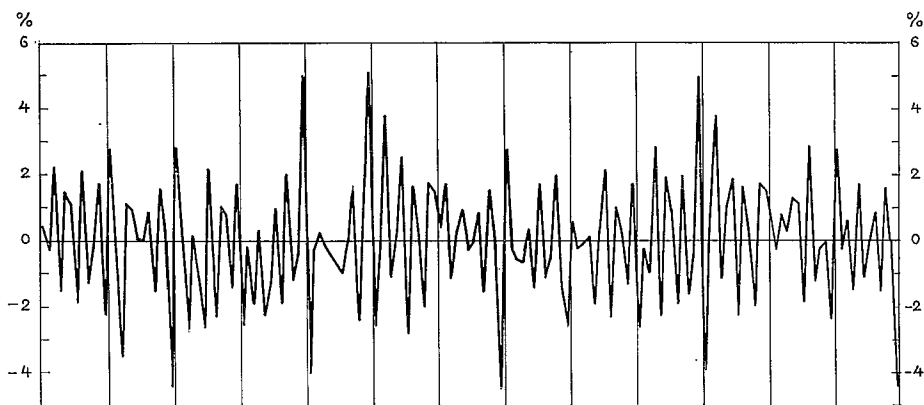
Kolmatta keinotekoisista sarjaa laskettaessa lähdettiin viikonpäivävaihtelusta, joka on ominainen muutamille tuotannon aloille, kuten rakennustoiminnalle, metsätaloudelle ja julkiselle toiminnalle sekä eräille teollisuusryhmille. Näissä on tuotanto tavallisina arkipäivinä (maanantai—perjantai) suunnilleen samansuuruisen, ja aktiviteetti laskee lauantaisin sekä pysähtyy lähes täydellisesti sunnuntaisin. Laskelmassa käytettiin seuraavia viikonpäiväkertoimia:

tavallinen arkipäivä	1.0
lauantai ja aattopäivä	0.7
sunnuntai ja pyhäpäivä	0.0

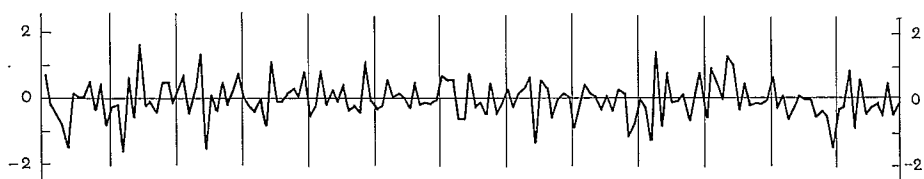
Näiden kertoimien perusteella laskettu kalenterivaihtelukomponentti on esitetty taulukossa 3. Sarjan, missä »kausivaihtelusta puhdistamista» ei ollut suoritettu, autokorrelaatiokerroin oli $+0.113$. Vastaavan »kausivaihtelusta puhdistetun» aikasarjan kerroin puolestaan oli -0.281 , joka poikkeaa tilastollisesti erittäin merkitsevästi nollassa.

Autokorrelaatiokertoimet, jotka laskettiin kalenterivaihtelukomponenttien sarjoista ennen kuin kausivaihtelun eliminoimisen tapainen toimenpide suoritettiin, vaihtelivat huomattavasti poikkeamatta kuitenkaan tilastollisesti merkitsevästi nollassa. »Kausivaihtelun eliminoimisen» jälkeen tulivat kaikki kertoimet selvästi negatiivisiksi, ja kaikkien todettiin t-testin avulla poikkeavan nollassa erittäin merkitsevästi. »Kausivaihtelusta puhdistettujen» ja »puhdistamattomien» aikasarjojen autokorrelaatiokertoimien väliset erot johtuivat siitä, että edellisissä sarjoissa kuukausien pituuksista aiheutuvat vaihtelut ja kiinteiden juhlapäivien lukumäärästä aiheutuvat vaihtelut on eliminoitu. Silloin jäljelle jäävä vaihtelu aiheutuu viikonpäivien lukumäärien jakautuman vaihtelusta ja liikkuvien juhlapäivien vaikutuksesta. Mukana on myös se osa kiinteiden juhlapäivien vaikutuksesta, joka aiheutuu siitä, että kiinteät juhlapäivät sattuvat eri vuosina eri viikonpäiviin. Ainakin kolmessa esitetystä keskimääräisestä kausivaihtelusta puhdistetussa aikasarjassa kalenterivaihteluiden on empiiri-

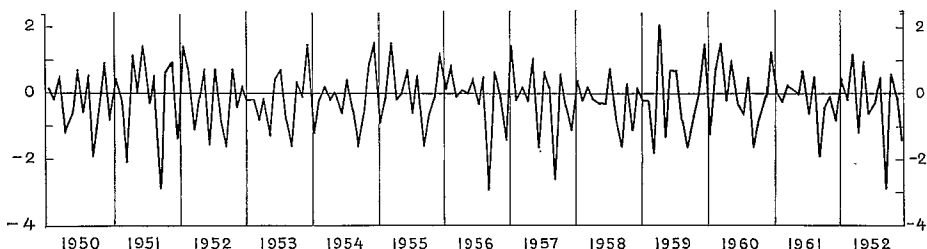
Sinivärähdyksestä laskettu kalenterivaihtelukomponentti

Vähittäiskaupan myynnin volyymin kalenterivaihtelukomponentti

Eräiden teollisuusryhmien tuotannon volyymin kalenterivaihtelukomponentti

Kuvio 2. Kalenterivaihtelukomponentin kuukausiarvojen erotukset kuukausien keskiarvoista eli »kausivaihteluista puhdistetut» kalenterivaihtelukomponentit

sesti havaittu aiheuttavan negatiivista autokorrelaatiota. Tämä näkyy myös yllä olevasta kuviosta. Kuviosta voidaan lisäksi havaita, että vähittäiskaupan kalenterivaihtelukomponentin varianssi on pienempi kuin teollisuustuotannon vastaava varianssi, mikä taas on pienempi kuin sinivärähdyksestä lasketun sarjan varianssi. Nämä varianssit ovat 1.00, 1.80 ja 6.39 % muiden komponenttien resultanteista. Ne ovat yhteydessä viikonpäiväkertoimien variansseihin, jotka samassa järjestyksessä ovat 21.9, 18.6 ja 50.0 %. Niinkuin on ilmeistä sarjojen

laskentatavan takia, kalenterivaihtelukomponentit ovat korreloituneita, mikäli viikonpäiväkertoimet ovat korreloituneita. Vähittäiskaupan ja teollisuuden kalenterivaihtelukomponenttien välinen korrelaatiokerroin on 0.84 ja vastaavien viikonpäiväkertoimien välinen korrelaatiokerroin on 0.74.

4. Kuukausihavaintojen aggregointi

Tässä luvussa esiteltävä havaintojen yksinkertainen aggregointi ajan yli ei itse asiassa ole varsinainen kalenterivaihteluiden puhdistamismenetelmä, vaikka sitä voidaan käyttää tähän tarkoitukseen. Sen avulla voidaan selvittää eräitä kalenterivaihteluiden ominaisuuksia. Aggregointia käytettäessä kuukausiarvot tai puolikuukausiarvot kerätään kahden, kolmen tai neljän kuukauden ryhmiin ja kullekin ryhmälle lasketaan aritmeettinen keskiarvo. Tällä menetelmällä aikasarjan kalenterivaihtelun varianssi saadaan useimmissa tapauksissa merkitsevästi pieneneväksi. Samoin häviää usein aikasarjoista negatiivinen autokorrelaatio. Menetelmän tehokkuuden toteamiseksi sitä sovelletaan seuraavassa eri tyyppiin kalenterivaihtelukomponentteihin. Samalla verrataan sitä suhdetta, jolla alkuperäisten kuukausisarjojen varianssit pienenevät operaatiota sovellettaessa, suhteeseen, jolla erään tietyn tyyppisen satunnaisprosessin tuloksena saatujen sarjojen varianssit keskimäärin pienenevät. Tämä prosessi on ns. Laplace-prosessi, jonka keskiarvo on nolla, standardipoikkeama vakio ja jonka peräkkäiset arvot ovat riippumattomia. Vertailun helpottamiseksi on tulokset koottu luvun loppuun asetelmaan, jossa esitetään erilaisilla aggregoinneilla saadut varianssit sekä varianssit, jotka saadaan soveltamalla operaatioita mainittuun prosessiin, kun oletetaan prosessin varianssin olevan yhtä suuri kuin aikasarjan alkuperäinen varianssi. Laskettaessa prosessin havaintojen keskiarvoja kaksittain, kolmittain jne. varianssi pienenee yhdistettyjen havaintojen lukumäärien suhteessa esim. edellä mainituissa tapauksissa puoleen, kolmanteen osaan jne.

Ensimmäiseksi koesarjaksi valittiin koko teollisuuden työpäiväkertoimien aikasarjat vuosilta 1950—1961,¹ mikä lienee tarkimpia kalenterivaihteluiden komponenteille laskettuja arvioita. Alkuperäinen aikasarja sekä aggregoimalla saadut uudet aikasarjat on esitetty taulukoissa 4, 5 ja 6. Aluksi kootaan kuukausiarvot yhteen kaksittain alkaen tammikuusta seuraavasti: tammi- ja helmikuu, maaliskuu- ja huhtikuu jne. Tämän sarjan varianssi pieneni noin puoleen alkuperäisen kuukausisarjan varianssista eli suunnilleen samaan kuin satunnaisarjan varianssi pienenee, kun havaintoja yhdistetään kaksittain. Sarjan varianssi pieneni eniten, kun kuukausiarvoja yhdistettiin neljän ryhmiin tammikuusta alkaen.

1. Teollisuuden työpäiväkertoimet on lainattu em. artikkelista PERTTI KUKKONEN Teollisuustuotannon volyymin lyhytaikaiset vaihtelut suhdanneanalyysin kannalta, s. 100.

Sen suuruus on kymmenesosa alkuperäisestä varianssista, kun se sijaan satunnaissarjan varianssi pienenee vain neljanteen osaan tällä yhdistelyllä. Neljännesvuosisarjaksi kuukausisarja ryhmiteltiin kahdella eri tavalla. Ensimmäisellä tavalla kerättiin kuukaudet ryhmiin alkaen tammikuusta seuraavasti: tammi-, helmi- ja maaliskuu; huhti-, touko- ja kesäkuu jne. Toisella tavalla aloitettiin ryhmittely sen sijaan helmikuusta seuraavasti: helmi-, maaliskuu- ja huhtikuu; touko-, kesä- ja heinäkuu jne. Edellisellä ryhmittelyllä saatiin sarjan varianssiksi 12.84 ja jälkimmäisellä ryhmittelyllä 9.33. Jälkimmäinen varianssi on kolmasosa alkuperäisestä varianssista. Saman verran pienenee myös puhtaan satunnaissarjan varianssi samalla operaatiolla. Tärkeimpänä syynä kahden eri tavalla aggregoidun neljännesvuosisarjan varianssien väliseen eroon voidaan pitää kahden liikkuvan juhlapäivän, pääsiäisen ja helluntain vaikutusta. Neljännesvuosisarjassa, jossa kuukausiarvot on ryhmitelty kolmittain alkaen tammikuusta, pääsiäinen sattuu toisinaan ensimmäiseen neljännekseen, toisinaan taas toiseen neljännekseen. Sen sijaan ryhmittelyssä, jossa kuukausiarvot yhdistetään kolmittain alkaen helmikuusta, molemmat kuukaudet, joihin pääsiäinen saattaa sattua, joutuvat samaan ryhmään. Silloin pääsiäisen vaikutus eliminoiduu. Tilanne on aivan sama helluntain kohdalla. Sen sijaan ne kuukaudet, joihin pyhäinmiestenpäivä saattaa osua, ovat jälkimmäistä ryhmittelyä käyttäen kahdessa eri neljänneksessä, joten pyhäinpäivän vaikutus ei eliminoidu. Sen vaikutus on kuitenkin suhteellisen vähäinen ja siitä koitua haitta pieni verrattuna siihen, että kahden tärkeimmän liikkuvan juhlapäivän, pääsiäisen ja helluntain, vaikutus eliminoiduu tätä menetelmää käytettäessä. Samalla eliminoiduvat osittain myös viikonpäivävaihtelut.

Toisena tutkittavana aikasarjana on vähittäismyynnin kalenterivaihteluiden komponentti vuosilta 1950—1962. Erilaiset aggregoinnit vaikuttavat vähittäismyynnin kalenterivaihtelukomponentista muodostettuun sarjaan aivan vastaavasti kuin teollisuuden työpäiväkertoimista muodostettuun sarjaan. Verrattaessa sarjan variansseja vastaavan satunnaissarjan variansseihin voidaan todeta tulosten yhdenmukaisuus edellisessä kappaleessa saatuihin tuloksiin.

Jos aggregointia halutaan käyttää kalenterivaihteluiden puhdistamiseen, eräs haittapuoli on kuitenkin otettava huomioon. Kuukausiarvoja yhdistettäessä menetetään informaatiota ko. ilmiön lyhytaikaisista vaihteluista. Yleinen pyrkimys onkin nykyään aivan päinvastainen, havaintojen kerääminen mahdollisimman lyhyin aikavälein, kuten kuukausittain, puolikuukausittain ja jopa viikoittain. Usein olisivat vieläpä päivittäiset tiedot myynnistä, tuotannosta ja muista ilmiöistä suureksi hyödyksi.

Erilaiset aggregoinnit	Varianssit	Vastaavat satunnais-sarjojen varianssit
Koko teollisuustuotannon kalenterivaihtelukomponentti		
k_1, k_2, k_3, \dots	28.6	28.6
$\frac{k_1 + k_2}{2}, \frac{k_3 + k_4}{2}, \dots$	16.0	14.3
$\frac{k_1 + k_2 + k_3 + k_4}{4}, \dots$	2.3	7.1
$\frac{k_1 + k_2 + k_3}{3}, \frac{k_4 + k_5 + k_6}{3}, \dots$	12.8	9.5
$\frac{k_2 + k_3 + k_4}{3}, \frac{k_5 + k_6 + k_7}{3}, \dots$	9.3	9.5
Koko vähittäiskaupan myynnin kalenterivaihtelukomponentti		
k_1, k_2, k_3, \dots	10.0	10.0
$\frac{k_1 + k_2}{2}, \frac{k_3 + k_4}{2}, \dots$	6.1	5.0
$\frac{k_1 + k_2 + k_3 + k_4}{4}, \dots$	0.9	2.5
$\frac{k_1 + k_2 + k_3}{3}, \frac{k_4 + k_5 + k_6}{3}, \dots$	4.3	3.3
$\frac{k_2 + k_3 + k_4}{3}, \frac{k_5 + k_6 + k_7}{3}, \dots$	3.4	3.3

($k_1 =$ tammikuun, $k_2 =$ helmikuun,, $k_{12} =$ joulukuun havaintoarvo)

5. Viikonpäivävaihtelun mittaaminen regressioanalyysillä

Tulokset jäljempänä (s. 68—69) selostettavan OECD:n käyttämän menetelmän soveltamisesta viikonpäivävaihtelun arvioimiseen vähittäiskaupan volyymin sarjoista eivät olleet tyydyttäviä. Sen sijaan kokeilut regressioanalyysin käyttämisestä viikonpäivävaihtelun estimoimiseen antoivat mielekkäämpiä tuloksia. Yksinkertaisia regressiomalleja käyttämällä jäännöskomponentin vaihteluita seli-

tettiin eri viikonpäivien (arkipäivien) suhteellisella osuudella kuukauden kaikkien arkipäivien lukumäärästä. OECD:n menetelmässä jäännöskomponentin oletetaan kokonaisuudessaan muodostuvan kalenterivaihteluista. Regressiomenetelmässä sallitaan stokastisen virhetermin olemassaolo, mikä tekee menetelmän realistisemmaksi. Selitettävä jäännöskomponentin (I) aikasarja saatiin aikaisemmin tehdystä kausivaihteluanalyysistä, jossa käytettiin »Bureau of Census Method II:ta» muistuttavaa liukuvien keskiarvojen menetelmää.¹ Estimoitavia viikonpäiväkertoimia merkitsemme a_v :llä, missä v tarkoittaa arkipäivän järjestysnumeroa ($v = 1, 2, \dots, 6$). Jotta kertoimien keskiarvoksi saataisiin ykkönen, asetetaan ehto:

$$(1) \quad \sum_v a_v = 6.$$

Seuraavassa oletamme, että sunnuntain ja juhlapäivien viikonpäiväkerroin on nolla. Menetelmä on helppo muuntaa tapaukseen, jossa sunnuntain kerroin poikkeaa nollassa.

Jäännöskomponenttia I selitetään seuraavalla mallilla:

$$(2) \quad I = \sum_{v=1}^6 a_v \frac{n_v}{N},$$

jossa n_v :llä on merkitty eri arkipäivien lukumääriä tietyssä kuukautena ja N :llä kaikkien arkipäivien lukumäärää.

Seuraavassa merkitään kahta sellaista viikon arkipäivien joukkoa, jotka yhdessä käsittävät kaikki arkipäivät ja joissa ei esiinny samoja päiviä, käyttämällä vastaavissa muuttujissa ja vakioissa alaindekseinä merkintöjä i ja j .

Em. merkintöjä käyttämällä (2):sta saadaan, kun lisäksi merkitään \bar{a}_i :llä ja \bar{a}_j :llä i - ja j -joukkojen a_v -kertoimien aritmeettisiä keskiarvoja, seuraava malli:

$$(3) \quad I = \bar{a}_i \frac{n_i}{N} + \bar{a}_j \frac{n_j}{N}.$$

Ehdosta (1) seuraa:

$$(4) \quad \bar{a}_j = \frac{6 - l_i \bar{a}_i}{l_j},$$

missä l_i ja l_j ovat vastaavien joukkojen käsittämien päivien lukumäärät. Sijoittamalla tämä (3):een saadaan

1. Ks. alaviitassa 2 s. 55 mainitut julkaisut.

$$(5) \quad I = \bar{a}_i \frac{n_j}{N} + \frac{6 - l_i \bar{a}_i}{l_j} \cdot \frac{n_j}{N}, \text{ ja t\u00e4st\u00e4 saadaan malli:}$$

$$(6) \quad I - \frac{6n_j}{l_j N} = \bar{a}_i \left(\frac{n_i}{N} - \frac{l_i n_j}{l_j N} \right).$$

Kertoimien a_v estimoimista varten on joukot i ja j valittu siten, ett\u00e4 i -joukko k\u00e4sitt\u00e4\u00e4 vain yhden viikonp\u00e4iv\u00e4n, jolloin $l_i = 1$ ja $l_j = 5$. Edelleen merkit\u00e4\u00e4n t\u00e4ll\u00e4isten joukkojen n_i :t\u00e4 ja n_j :t\u00e4 vastaavia muuttujia n_s :ll\u00e4 ja n_t :ll\u00e4 sek\u00e4 mallin virhetermi\u00e4 ε :lla. Kertoimet a_v estimoitiin pienimm\u00e4n neli\u00f6summan menetelm\u00e4ll\u00e4 seuraavasta mallista:

$$(7) \quad I - \frac{1.2 n_t}{N} = a_v \cdot \frac{n_s - 0.2 n_t}{N} + \varepsilon.$$

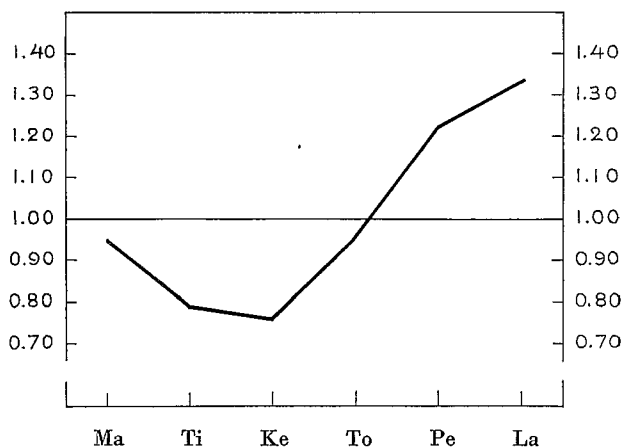
Tehtyjen laskelmien perussarjana on tilastollisen p\u00e4\u00e4toimiston julkaisema v\u00e4hitt\u00e4iskauppojen myynnin arvoindeksi, jonka perusvuosi on 1954. Jakamalla se elinkustannusindeksin perusteella lasketulla v\u00e4hitt\u00e4ismyynnin hintaindeksill\u00e4 saadaan volyyymi-indeksi. T\u00e4m\u00e4 jaetaan vielä ennen analyysia arkip\u00e4ivien lukum\u00e4\u00e4r\u00e4ll\u00e4. J\u00e4\u00e4nn\u00f6skomponentti saadaan kausivaihteluanalyysin tuloksena. Siit\u00e4 on vielä puhdistettu liikkuvien juhlap\u00e4ivien vaikutukset. Ne on arvioitu graafisella menetelm\u00e4ll\u00e4, jossa on verrattu j\u00e4\u00e4nn\u00f6skomponentin arvoja eri vuosina n\u00fcn\u00e4 kahtena kuukautena, joihin liikkuva juhlap\u00e4iv\u00e4 osuu. T\u00e4ll\u00e4 menetelm\u00e4ll\u00e4 arvioitiin p\u00e4\u00e4si\u00e4isen lis\u00e4\u00e4v\u00e4n v\u00e4hitt\u00e4ismyynnin volyyymia 7 %, helluntain 5 % ja pyh\u00e4inmiestenp\u00e4iv\u00e4n 2.5 %. Liikkuvan juhlap\u00e4iv\u00e4n vaikutus on puhdistettu v\u00e4hent\u00e4m\u00e4ll\u00e4 em. prosenttilukujen puolikasta (siis 3.5, 2.5 ja 1.25 prosenttia) vastaavat vakiot niist\u00e4 kuukausista, joihin liikkuvat juhlap\u00e4iv\u00e4t osuvat ja lis\u00e4\u00e4m\u00e4ll\u00e4 sama vakio toiseen ko. kuukausista. Jos liikkuvaa juhlap\u00e4iv\u00e4\u00e4 edelt\u00e4v\u00e4t 4 arkip\u00e4iv\u00e4\u00e4 jakautuvat kahden kuukauden osalle, on korjaus jaettu n\u00e4ille kuukausille p\u00e4ivien lukum\u00e4\u00e4rien suhteessa.

Laskelmissa otettiin huomioon viikonp\u00e4iv\u00e4kertoimien mahdollinen ero niiden kuukausien kohdalla, joihin sattuu liikkuvia juhlap\u00e4ivi\u00e4, ja toisaalta niiden kohdalla, joihin ei satu liikkuvia juhlap\u00e4ivi\u00e4. J\u00e4lkimm\u00e4isist\u00e4 kuukausista saatiin myyntip\u00e4iv\u00e4kertoimiksi seuraavat:

maanantai	0.95	torstai	0.95
tiistai	0.79	perjantai	1.22
keskiviikko	0.76	lauantai	1.33

Kertoimet on piirretty kuvioon 3.

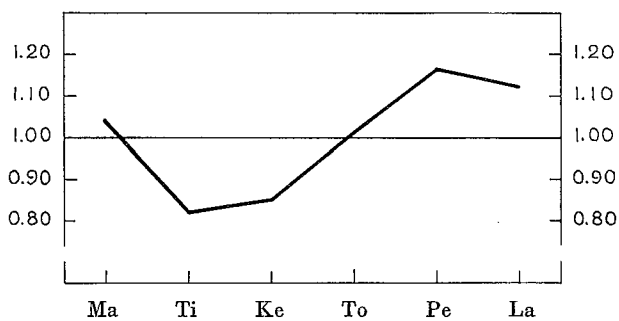
Samalta ajanjaksolta, vuosilta 1956—1963, laskettiin myyntip\u00e4iv\u00e4kertoimet yksinomaan niist\u00e4 kuukausista, joihin osuu liikkuvia juhlap\u00e4ivi\u00e4. Tarkoituksena

Kuvio 3. Vähittäiskaupan myynnin viikonpäiväkertoimet laskettuina kuukausista, joihin ei osu liikkuvia juhlapäiviä

oli saada selville, missä määrin tästä sarjasta estimoidut kertoimet eroavat edellä saaduista kertoimista. Alla olevat kertoimet estimoitiin siis maaliskuu-, huhti-, touko-, kesä-, loka- ja marraskuulta. Nämä kertoimet on piirretty kuvioon 4.

maanantai	1.04	torstai	1.01
tiistai	0.82	perjantai	1.16
keskiviikko	0.85	lauantai	1.12

Kuvio 4. Vähittäiskaupan myynnin viikonpäiväkertoimet laskettuina niistä kuukausista, joihin osuu liikkuvia juhlapäiviä

Koska näiden kahden ryhmän kertoimet poikkeavat vain suhteellisen vähän toisistaan, myyntipäiväkertoimet voidaan laskea samalla kertaa kaikista kuukausista. Huomattavin ero on lauantaipäivien kertoimien kohdalla, joka niinä kuukausina, joihin osuu liikkuvia juhlapäiviä, on alhaisempi kuin muina kuukausina. Syynä tähän saattaa olla se, että ennen kaksipäiväisiä juhlapäiviä myynnin huippu osuu jo perjantapäivään. Liikkuvien juhlapäivien vaikutus saattaisi selittää myös sen, että kertoimien poikkeamat 1:stä ovat yleensäkin pienempiä kuin edellä. Lopullisiksi myyntipäiväkertoimiksi, joilla myös viikonpäivävaihtelun eliminoiminen suoritetaan, saatiin seuraavat:

maanantai	1.01	torstai	0.99
tiistai	0.81	perjantai	1.19
keskiviikko	0.82	lauantai	1.18

Näistä viikonpäiväkertoimista saadaan viikonpäivävaihtelun puhdistuskertoimet kertomalla niillä kussakin kuukaudessa olevien vastaavien viikonpäivien lukumäärä. Puhdistettaessa vähittäiskaupan myynnin kuukausiaikasarjoja viikonpäivävaihteluista ja liikkuvien juhlapäivien sekä arkipäivien lukumäärän aiheuttamista vaihteluista on havaittu jäännöskomponentin pienenevän vain noin puoleen entisestään (keskihajonnalla mitattuna). Jäljelle jäävät mm. säätilan satunnaisista vaihteluista aiheutuvat heilahdukset, jotka eräiden vähittäiskaupan alojen — erityisesti tekstiilien — myynnissä ovat huomattavan suuria. Analyysin seuraavana vaiheena tuleekin olemaan näiden ns. erityiskausivaihteluiden tutkiminen.

6. OECD:n viikonpäivävaihtelun mittaamiseen käyttämä menetelmä

OECD:n kehittämällä viikonpäivävaihteluiden puhdistamismenetelmällä on saatu tyydyttäviä tuloksia OECD:n jäsenmaiden ulkomaankauppasarjoihin sovellettuna.¹

Tämä menetelmä on pääpiirteiltään seuraava. Ennen viikonpäiväkertoimien estimoimista aikasarja joko korjataan liikkuvien juhlapäivien aiheuttamien vaihteluiden osalta tai ne kuukaudet, joissa näitä vaihteluita on, jätetään kokonaan huomioon ottamatta laskelmissa.

Kaikkien samanpituisten kuukausien jäännöskomponenttien arvot ryhmitellään seitsemään ryhmään sen mukaan, mihin kuukauden päivään ensimmäinen sunnuntai osuu. Jokaisessa ryhmässä havaintoarvot ovat siis kuukausilta, joilla on sama kalenterikokoonpano. Jokaisesta seitsemästä ryhmästä lasketaan keskiarvot, jotka muunnetaan lisäämällä vakio siten, että niiden summaksi tulee seitsemän. Muunnetut jäännöskomponenttien keskiarvot voidaan merkitä seuraavasti:

1. STEPHEN N. MARRIS *The Measurement of Calendar Variation, Seasonal Adjustment on Electronic Computers*, s. 345—359.

$$(1) \quad I_1 = \frac{1}{31} (28 + W_{su} + W_{ma} + W_{ti})$$

$$I_2 = \frac{1}{31} (28 + W_{la} + W_{su} + W_{ma})$$

.....

$$I_7 = \frac{1}{31} (28 + W_{ma} + W_{ti} + W_{ke})$$

Yhtälöissä W :t ovat kyseisen päivän viikonpäiväkertoimet. Lisäksi asetetaan ehto, että

$$(2) \quad W_{ma} + W_{ti} + \dots + W_{su} = 7$$

Ratkaisemalla yhtälöt (1) ja (2) saadaan seuraavat lausekkeet, joiden arvot ovat juuri halutut viikonpäiväkertoimet 31-päiväisille kuukausille.

$$(3) \quad W_{ma} = 63 - 31 (I_3 + I_6)$$

$$W_{ti} = 63 - 31 (I_2 + I_5)$$

.....

$$W_{su} = 63 - 31 (I_4 + I_7)$$

Laskettaessa vastaavia viikonpäiväkertoimia 30-päiväisille kuukausille on otettava huomioon, että silloin kuukaudessa on neljän täyden viikon lisäksi vain kaksi muuta päivää. Yhtälöitä (1) vastaavissa lausekkeissa on silloin kussakin vain kaksi W -vakiota.

Niinkuin edellä kerrottiin menetelmää on sovellettu OECD-maiden kokonaisvienti- ja kokonaistuontisarjoihin ja tuloksia voidaan pitää tyydyttävän hyvinä. Viitatussa artikkelissa kuitenkin mainitaan, että sovellettaessa menetelmää yksittäisten maiden ulkomaankauppasarjoihin tulokset eivät ole läheskään yhtä lupaavia. Syynä tähän on, että muu kuin viikonpäivävaihteluista aiheutuva jäännöskomponentti on yksittäisten maiden välisessä kaupassa paljon merkittävämpi kuin laskettaessa koko kaupparyhmittymän ulkomaankauppaa sen ulkopuolisten maiden kanssa, missä esimerkiksi säästä aiheutuvat satunnaiset vaihtelut tasoittuvat.¹

1. MARRIS mt. s. 352—355.

Tässä tutkimuksessa menetelmää on sovellettu osuustoiminnallisen vähittäiskaupan ja koko vähittäiskaupan myynnin aikasarjoihin. Kertoimet on laskettu erikseen sekä niistä kuukausista, joihin ei koskaan osu liikkuvia juhlapäiviä, että kuukausista, joihin niitä osuu. Poikkeukselliset havaintoarvot, jotka johtuvat esim. lakoista, on hylätty analyysistä.

Koko vähittäiskaupan myynnin volyymisarja käsittää vuodet 1956—1963, yhteensä 84 havaintoa. Kertoimet, jotka on laskettu 30- ja 31-päiväisille kuukausille, poikkeavat toisistaan huomattavasti. Kummastakaan ryhmästä laskettuja kertoimia ei voida pitää mielekkäinä. Kertoimet on esitetty alla olevassa asetelmassa:

	30-päiväiset kuukaudet	31-päiväiset kuukaudet
maanantai	1.00	0.70
tiistai	0.07	1.30
keskiviikko	1.93	0.70
torstai	1.31	1.00
perjantai	0.69	1.90
lauantai	0.69	0.10
sunnuntai	1.31	1.30

Osuustoiminnallisen vähittäiskaupan sarja käsittää vuodet 1951—1962, yhteensä 144 havaintoa. Edellä esitettyjä kaavoja käyttäen saatiin niiden 31-päiväisten kuukausien, joihin ei osu liikkuvia juhlapäiviä, myyntipäiväkertoimiksi seuraavat:

maanantai	1.26	perjantai	0.98
tiistai	0.61	lauantai	0.89
keskiviikko	1.00	sunnuntai	0.83
torstai	1.43		

Kertoimet poikkeavat niin paljon edellä regressiomenetelmällä estimoiduista koko vähittäiskaupan kertoimista (asetelma sivulla 67), että se ei aiheutune todellisista eroista koko vähittäiskaupan ja osuustoiminnallisen vähittäiskaupan myynnin viikonpäiväjakautumassa, vaan OECD:n estimointimenetelmän tehottomuudesta. Sunnuntai-, keskiviikko- ja torstaiapäivien kertoimet tulivat etukäteen arvioituja todennäköisiä arvoja suuremmiksi ja vastaavasti perjantai- ja lauantaiapäivien kertoimet pienemmiksi. Vastaavat 30-päiväisistä kuukausista lasketut kertoimet ovat seuraavat:

maanantai	0.99	perjantai	1.82
tiistai	0.94	lauantai	0.68
keskiviikko	1.43	sunnuntai	0.73
torstai	0.41		

Nämä kertoimet eivät vastaa niinkään hyvin odotettuja tuloksia kuin 31-päiväisistä kuukausista lasketut. Tosin sunnuntain myyntipäiväkerroin on hieman pienentynyt, mutta sen sijaan keskiviikon ja perjantain kertoimet ovat huomattavasti odotettua suuremmat. Nämä kertoimet on laskettu yksinomaan syyskuusta, koska se on ainoa 30-päiväinen kuukausi, johon ei satu liikkuvia juhlapäiviä. Kaikista 30-päiväisistä kuukausista lasketut kertoimet vastaavat paremmin ennakkokäsitystä. Tässäkin keskiviikon kerroin on epärealistisen suuri. Kertoimet ovat seuraavat:

maanantai	1.18	perjantai	1.44
tiistai	0.75	lauantai	1.04
keskiviikko	1.25	sunnuntai	0.49
torstai	0.85		

Yhteenvedona on syytä todeta, että OECD:n menetelmä ei antanut tyydyttäviä tuloksia vähittäiskaupan viikonpäiväkertoimien arvioimisessa. Pitkille aikasarjoille (osuustoiminnallinen vähittäiskauppa) se toimi jonkin verran paremmin kuin lyhyille (koko vähittäiskauppa) ilmeisesti sen ansiosta, että satunnaiset vaihtelut tasoittuivat pitkissä sarjoissa tehokkaammin.

Taulukot

Taulukko I. Sinifunktion avulla laskettu kalenterivaihtelun komponentti (ks. s. 58)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1950	29.24	28.00	31.63	25.70	28.22	29.65	29.24	33.19	28.59	31.00	31.41	22.95
1951	31.63	28.00	25.92	28.24	27.68	28.59	31.00	31.98	28.24	32.76	30.00	20.81
1952	31.63	28.57	26.70	27.27	25.64	25.90	33.19	28.81	30.78	31.98	28.24	26.95
1953	26.27	28.00	27.49	27.46	24.51	27.27	31.98	29.24	31.76	30.03	29.22	30.22
1954	24.95	28.00	29.59	26.92	26.27	27.81	30.03	31.00	31.41	28.81	30.78	30.30
1955	26.27	28.00	33.19	26.05	27.05	31.06	28.21	32.76	30.00	29.24	31.41	26.70
1956	29.24	29.98	28.27	27.46	27.68	28.25	31.00	31.98	28.24	32.76	29.65	20.81
1957	31.63	28.00	28.81	26.49	27.05	27.11	32.76	30.03	29.22	33.19	28.24	22.76
1958	29.44	28.00	29.24	27.27	24.86	28.87	33.19	28.81	30.78	31.43	28.44	26.95
1959	26.27	28.00	28.46	30.00	24.51	30.43	31.98	29.24	31.76	29.68	29.22	30.22
1960	24.95	29.00	33.19	26.05	27.83	30.28	28.81	32.76	30.00	29.24	31.41	26.70
1961	29.24	28.00	30.22	27.46	28.03	29.65	29.24	34.00	28.59	31.00	29.65	22.95
1962	31.63	28.00	30.03	25.70	28.46	27.46	31.00	31.98	28.24	32.76	29.65	20.81

Taulukko 2. Vähittäiskaupan myyntipäiväkertoimien avulla laskettu kalenterivaihtelun komponentti
(ks. s. 59)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1950	25.97	24.00	25.53	23.86	23.19	24.70	26.50	26.60	26.22	26.25	25.53	23.39
1951	25.00	24.00	24.39	25.32	24.14	26.22	26.25	26.43	25.32	27.08	25.60	24.67
1952	25.53	24.90	25.57	24.93	26.01	23.07	26.60	26.22	26.25	26.43	25.32	25.56
1953	25.29	24.00	25.67	24.69	23.93	25.67	26.43	26.50	25.90	26.92	25.18	25.62
1954	24.74	24.00	26.87	24.56	24.97	24.51	26.92	26.25	25.53	26.22	26.25	24.77
1955	24.97	24.00	26.60	24.76	24.86	24.63	26.22	27.08	25.60	26.50	25.00	24.81
1956	25.97	24.83	26.64	24.14	24.14	25.32	26.25	26.43	25.32	27.08	24.70	24.67
1957	25.53	24.00	26.22	25.04	25.39	23.24	27.08	26.92	25.18	26.60	25.32	24.94
1958	24.42	24.00	26.50	24.93	24.83	24.28	26.60	26.22	26.25	26.85	24.00	25.56
1959	25.29	24.00	24.79	26.15	23.93	25.35	26.43	26.50	25.90	26.02	25.18	25.62
1960	24.74	25.18	26.60	24.76	26.06	23.45	26.22	27.08	25.60	26.50	25.00	24.81
1961	25.97	24.00	26.15	24.14	24.51	24.70	26.50	26.60	26.22	26.25	24.63	23.39
1962	25.00	24.00	26.92	23.86	25.32	24.14	26.25	26.43	25.32	27.08	24.70	24.67

Taulukko 3. Eräiden teollisuusryhmien kalenterivaihtelun komponentti (ks. s. 60)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1950	23.5	22.8	24.8	21.2	21.8	23.8	24.5	25.8	24.5	24.8	24.8	21.2
1951	23.8	22.8	22.2	23.5	22.5	24.5	24.8	25.8	23.5	25.8	24.8	20.6
1952	24.8	23.8	23.2	22.2	23.2	21.5	25.8	24.5	24.8	25.8	23.5	22.2
1953	23.2	22.8	23.5	22.2	21.2	23.5	25.8	24.5	24.8	25.5	23.8	23.5
1954	22.2	22.8	24.5	22.2	22.5	22.5	25.5	24.8	24.6	24.5	24.8	23.5
1955	22.5	22.8	25.8	22.2	22.5	23.8	24.5	25.8	24.8	24.5	23.8	23.2
1956	23.5	23.8	24.2	22.5	22.5	23.5	24.8	25.8	23.5	25.8	23.8	20.6
1957	24.8	22.8	24.5	22.2	23.5	21.5	25.8	25.5	23.6	25.8	23.5	20.9
1958	23.8	22.8	24.5	22.2	22.2	22.8	25.8	24.5	24.8	25.5	22.8	22.2
1959	23.2	22.8	22.5	24.5	21.2	23.8	25.8	24.5	24.8	24.5	23.8	23.5
1960	22.2	23.8	25.8	22.2	23.5	22.8	24.5	25.8	24.8	24.5	23.8	23.2
1961	23.5	22.8	24.5	22.5	22.5	23.8	24.5	25.8	24.5	24.8	23.8	21.2
1962	23.8	22.8	25.5	21.2	23.5	22.5	24.8	25.8	23.5	25.8	23.8	20.6

Taulukko 4. Koko teollisuuden kalenterivaihteluiden komponentti (työpäiväkertoimet, ks. s. 62)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1950	99.46	96.19	105.15	83.38	96.15	98.66	103.50	107.82	102.61	105.15	104.26	92.20
1951	101.32	96.19	93.57	99.06	95.15	102.61	104.67	107.82	99.46	108.30	104.26	87.56
1952	104.51	100.23	99.10	92.52	99.22	89.17	107.80	103.50	103.78	108.30	100.07	92.93
1953	98.41	96.19	101.08	92.40	91.07	93.32	107.82	103.50	103.78	107.25	101.12	97.65
1954	96.32	96.19	104.10	92.52	96.84	93.65	106.65	104.67	103.78	104.10	104.26	96.86
1955	97.12	96.19	108.30	92.52	96.15	95.41	103.50	107.82	103.78	104.10	101.52	95.15
1956	99.46	100.23	101.12	94.66	96.15	97.24	104.67	107.82	99.46	108.54	101.28	87.56
1957	104.51	96.19	104.10	92.52	99.87	90.42	107.82	106.64	100.63	108.66	100.11	87.80
1958	101.36	96.19	104.10	92.52	95.02	95.27	107.82	103.50	103.78	107.73	97.89	92.91
1959	98.41	96.19	94.62	103.01	91.07	98.41	107.82	103.50	103.78	104.55	101.12	97.53
1960	96.32	100.23	108.30	92.52	99.17	94.74	103.50	107.82	103.78	104.10	101.52	95.15
1961	99.99	96.19	103.74	94.06	96.15	98.09	103.50	107.82	102.61	105.27	101.40	92.20

Taulukko 5. Koko teollisuuden työpäiväkertoimet kaksittain ryhmiteltyinä (ks. s. 62—63)

$k_i = i:s$ kuukausi

	$\frac{k_1 + k_2}{2}$	$\frac{k_3 + k_4}{2}$	$\frac{k_5 + k_6}{2}$	$\frac{k_7 + k_8}{2}$	$\frac{k_9 + k_{10}}{2}$	$\frac{k_{11} + k_{12}}{2}$
1950	97.82	97.27	97.40	105.66	103.88	98.23
1951	98.76	96.31	98.98	106.25	103.88	95.91
1952	102.37	95.81	94.20	105.66	106.04	96.50
1953	97.30	96.74	94.20	105.66	105.51	99.39
1954	96.25	98.31	95.24	105.66	103.94	100.61
1955	96.66	100.41	97.28	105.66	103.94	98.34
1956	99.84	97.89	96.72	106.24	104.00	94.42
1957	100.35	98.31	95.15	107.23	104.64	93.96
1958	98.77	98.31	95.15	105.66	105.76	95.41
1959	97.30	98.82	94.74	105.66	104.16	99.33
1960	98.27	100.41	97.31	105.66	103.94	98.33
1961	98.09	98.90	97.12	105.66	103.94	96.80

Taulukko 6. Koko teollisuuden työpäiväkertoimet kolmittain ryhmiteltyinä (ks. s. 62—63)

$k_i = i:s$ kuukausi

	$\frac{k_2 + k_3 + k_4}{3}$	$\frac{k_5 + k_6 + k_7}{3}$	$\frac{k_8 + k_9 + k_{10}}{3}$	$\frac{k_{11} + k_{12} + k_1}{3}$
1950	96.91	99.44	105.19	99.26
1951	96.27	100.08	105.19	98.78
1952	97.28	98.74	105.19	97.14
1953	96.56	98.74	104.84	98.36
1954	97.60	99.05	104.18	99.45
1955	99.00	99.35	105.23	98.71
1956	98.67	99.35	105.31	97.78
1957	97.60	99.37	105.31	96.42
1958	97.60	99.37	105.00	96.41
1959	97.94	99.10	103.94	98.32
1960	100.38	98.37	105.23	98.89
1961	98.00	99.25	105.23	

VARHAISIA SUUNNITELMIA PANKIN PERUSTAMISEKSI SUOMEEN

Torgny Lindgren

Stockholms Bancolla, jota sen perustajan Johan Palmstruchin mukaan usein nimitetään Palmstruchin pankiksi, oli haarakonttoreita useissa valtakunnan kaupungeissa: varmasti tiedetään niitä olleen Göteborgissa, Turussa ja Falunissa, todennäköisesti myös Kalmarissa ja Arbogassa. Lisäksi oli puhetta haarakonttorin perustamisesta joko Malmöön tai Landskronaan. Oletetaan Palmstruchin suunnitelleen haarakonttorien perustamista muihinkin kaupunkeihin. Professori Bruno Leschin tutkimusten ansiosta Stockholms Bancos Turun konttori on tämän pankin parhaiten tunnettu haarakonttori.

Stockholms Banco lopetettiin vähän yli vuosikymmenen kestäneen toiminnan jälkeen syksyllä 1668. Hiukan sitä ennen oli perustettu uusi pankki, Valtakunnan Säätyjen Pankki, nykyinen Ruotsin Valtionpankki (Sveriges Riksbank). Sillä ei ollut konttoreita Tukholman ulkopuolella. Varmaa on, että tämä herätti tyytymättömyyttä ainakin Göteborgissa: jo samana vuonna sen valtiopäivämiehet ehdottivat hallitukselle pankin konttorin perustamista Göteborgiin, mutta ehdotus ei johtanut tulokseen.

Kymmenen vuotta myöhemmin hallitus halusi itse, että pankki järjestäisi haarakonttoreita sekä Göteborgiin että muihin valtakunnan paikkoihin. Armolisessa 29. 11. 1673 päivätyssä kirjelmässään hallitus nimittäin lausui sen toivomuksen, että pankki »perustaisi konttoreita joissakin maaseutupaikoissa ja ensi aluksi Kalmarissa ja Göteborgissa» armeijalle menevien rahalähetysten helpottamiseksi ja kauppayhteyksien edistämiseksi näiden paikkakuntien kesken. Pankkivaltuusmiehet vastasivat helmikuun 25 päivänä 1679, että kruunulle myönnettyjen suurten lainojen ja talletusvarojen huomattavien nostojen vuoksi pankkiin maksukyky ei sallinut pääoman sijoittamista haarakonttoreihin.

Mutta kun vuosikymmen oli jälleen kulunut, ts. 1690-luvun alussa, oli tilanne toisenlainen: pankki kärsi silloin sellaista rahan runsautta, että se vakavasti uhkasi horjuttaa pankin taloudellista asemaa. Tämän runsauden poistamiseksi pankin johto yritti ennen kaikkea vähentää rahojen tallettamista pankkiin. Sen ohella yritettiin lisätä pankin antolainausta: sitä laajennettiin koskemaan

tehdasyrityksiä ja niiden tuotteita. Kun syksyllä 1691 tehtiin ehdotus, että pankki perustaisi haarakonttoreita, herätti ajatus useiden pankkivaltuusmiesten kiinnostusta, koska he siinä näkivät keinon runsaiden rahavarojen sijoittamiseksi.

Jo silloin kun pankkivaltuusmiehet ensimmäisen kerran, lokakuun 26 päivänä 1691, käsittelivät kysymystä, olisiko pankin perustettava haarakonttoreita, mainittiin Turku sellaisen konttorin sopivana sijaintipaikkana: yksi pappissäädyn pankkivaltuusmiehistä, Tukholman suurkirkkoseurakunnan kirkkoherra, pastor primarius Matthias Iser mainitsi, »että laitokselle koituisi suurta hyötyä, jos voitaisiin perustaa konttori Turkuun tai muuhun sellaiseen paikkaan, koska oli vaikeata saada rahoja meren yli tänne». — Pankkivaltuusmiesten joukosta Iser osoitti suurinta kiinnostusta haarakonttoreiden perustamista kohtaan; hän väitti, ettei pankki vain Tukholmassa sijaitsevan konttorin avulla pystynyt edistämään koko valtakunnan elinkeinoelämää: »Ainoastaan jotkut Upplannin, Västmanlandin ja lähiseudun asukkaat voivat käyttää hyväkseen tätä pankkia, mutta eivät kauempana asuvat; jos perustettaisiin konttoreita muille maaseutupaikkakunnille, voisivat useammat käyttää sitä hyväkseen, ja pankille koituisi siitä hyötyä.» Vuotta myöhemmin, lokakuun 19 päivänä 1692, Iser lausui, että haarakonttoreita voitaisiin »perustaa moniin paikkoihin, kuten Liivinmaalle, Kalmariin, Göteborgiin, Karlskronaan ja Faluniin», ja muutamia päiviä sen jälkeen, 24. 10., hän mainitsi, että »mikäli Faluniin perustetaan konttori, tulevat luultavasti Göteborg, Turku, Viipuri ja muut paikkakunnat anomaan sellaisen saamista».

Marraskuussa 1692 pankkivaltuusmiehet päättivät perustaa haarakonttorin Faluniin ja puoli vuotta myöhemmin, huhtikuussa 1693, Göteborgiin.

Yksi porvarissäädyn pankkivaltuusmiehistä Tukholman oikeuspormestari Mikael Törne, esitti toukokuun 29 päivänä 1693, »että olisi hyvin hyödyllistä, jos Viipuriin voitaisiin perustaa pankin konttori»; pankin tulisi — hän jatkoi — hankkia lausunto sekä Viipurin läänin maaherralta Anders Grelsson Lindhielmiltä että Viipurin maistraatilta siitä, »millä tavoin sellainen konttori voitaisiin sopivasti ja varmalla tavalla perustaa sinne». Tämä tuli myös pankkivaltuusmiesten päätökseksi.

Vapaaherra Anders Grelsson Lindhielm oli syntynyt Tukholmassa. Hän oli itse vuosina 1683—1689 toiminut pankkivaltuusmiehenä aateliston edustajana. Viimeksi mainittuna vuonna hänet nimitettiin Viipurin läänin maaherraksi. Pankin tiedustelu tavoitti hänet, kun hän sattumalta oli Helsingissä. Hän lähetti väliaikaisen vastauksen 20. 6. 1693, mutta lupasi ottaa kysymyksen esille Viipurin maistraatissa kotiinpaluunsa jälkeen. Väliaikaisessa vastauksessaan Lindhielm esitti sen mielenkiintoisen tiedon, että »pankkivaltuusmiehet ovat nyt suvainneet ottaa huomioon sen pyrkimyksen, joka on ollut olemassa aina pankkilaitoksen perustamisesta lähtien ja joka on tähännyt konttorien perustamiseen myös muille paikkakunnille samoin menetelmin kuin Tukholmassa oleva

pankki, jossa ihmisille voidaan järjestää rahaa korkoa vastaan pankin ohjesäännön mukaisesti sekä vekseleillä maksamalla pientä provisiota». Viipurin sopivaisuudesta haarakonttorin perustamiseen Lindhielm antoi epämääräisen lausunnon sitoutumatta siinä oikeastaan mihinkään: »Huolimatta siitä, etten voi luvata erityisen suurta hyötyä sellaisesta laitoksesta, koska täällä ei ole monia, joille turvallisesti voitaisiin myöntää lainaa, ja koska muut, joilla on varoja, osaat säästää ja järjestää terva- ja viljakauppansa siten, että he enimmäkseen harjoittavat kauppaa omin varoin, luulen kuitenkin, että yrityksestä olisi heille hyötyä ja yleistä etua ja että se edistäisi pankin toimintaa, joten sitä hyvin voitaisiin kokeilla. Sitä varten olisi etukäteen harkittava, löytyykö Viipurissa henkilöä, jolle riittävää takuuta vastaan voitaisiin uskoa sellainen laitos. Lisäksi olisi tiedettävä, millaista palkkaa hänelle voitaisiin tarjota, joko vuodeksi määrättyä summaa tai tiettyä palkkiota saadusta voitosta, kunnes nähtäisiin, miten laitos menestyy. Muuta ei asiasta voi sanoa, kuin että hanke lienee toteutettavissa, joskaan ei etukäteen voida luvata erityisempää siitä koituvaa voittoa.»

Lindhielmin neuvoteltua Viipurin maistraatin kanssa haarakonttorin perustamisesta kaupunkiin vastasi hän kesäkuun 30 päivänä 1693, että »kaikki ovat tosin pitäneet hanketta mahdollisena toteuttaa sekä hyödyllisenä niin pankille ja kaupungille kuin kauppiaskunnalle ja maalle, vaikka eivät ole voineet etukäteen luvata mitään erityistä siitä saatavan voiton suuruudesta. Asia riippuu nyt lausunnosta, jonka Herrat Pankkivaltuusmiehet suvaitsevat antaa ja josta käy ilmi, millä tavoin he ovat ajatelleet sanotun laitoksen tulevan perustetuksi: joko siten, että tänne lähetetään tarvittavat virkailijat tai että täällä ehdotetaan siihen joitakin henkilöitä, koska on arveltu, että konttoria varten tarvitaan kaksi komissaaria, jotka yhdessä neuvottelevat pankkilaitoksen oikeasta johtamisesta, sekä yksi kassanhoitaja. Heidän palkkansa voidaan määrätä voittoon nähden suhteelliseksi, joten ensi aluksi olisi parasta maksaa tiettyä suhteellista provisiota, kunnes nähdään, miten voittoa kertyy.»

Suoraan pankkivaltuusmiehille osoitetussa, 28. 6. 1693 päivätyssä kirjelmäsään Viipurin maistraatti lausui, »että meidän käsityksemme mukaan mainittu konttori olisi kaupungille ja seudulle hyödyllinen sekä pankille edullinen ja ettei ole lainkaan olemassa epäilyksiä konttorin perustamismahdollisuuksista, koska sitä varten nimitetyt valtuutetut tulevat noudattamaan samoja menetelmiä kuin itse pääkonttori sekä määrättyä ohjesääntöä ja jos he lisäksi asettavat tyydyttävän vakuuden; emme tosin voi luvata, että konttorista tultaisiin vuosittain lainaamaan erityisen suuria summia, mutta sen sijaan voidaan arvioida, kuinka paljon vekselien käyttö tuottaisi, mikäli vain agio tulisi kohtuulliseksi, jonka me Herrojen Pankkivaltuusmiesten luvalla ja sillä varauksella, että he suopeasti häluavat sitä muuttaa, ehdotamme yhdeksi prosentiksi, koska porvarit eivät kuitenkaan anna niin paljon Tukholmassa toimiville asiamiehilleen. Anteeksi pyytäen ja kuuliaisesti rohkenemme pyytää tietoja asetuksesta, joka on annettu jo perustettuja pankin konttoreita varten, niin että me, mikäli se

meille sallitaan, voisimme tehdä joitakin huomautuksia ainoastaan siitä, millä tavoin tämän paikkakunnan omalaatuisuus ja kaupungin vähäinen kauppa olisi otettava huomioon, jotta Herrojen Pankkivaltuusmiesten hyvää tarkoittava pyrkimys menestyisi ja että tämä seutu pääsisi nauttimaan niitä etuja, joita sille on tarkoitus suoda.»

Pankkivaltuusmiesten mielestä vastaukset eivät olleet lainkaan tyydyttäviä, mutta koska valtiopäivien oli määrä kokoontua saman vuoden syksyllä, eivät he ryhtyneet mihinkään toimenpiteeseen asiassa, vaan ilmoittivat pankkideputaatiolle antamassaan kertomuksessa, että he »Tukholman ja Suomen välisen pitkän matkan vuoksi olivat ajatelleet konttorin perustamista Viipuriin maan tarpeiden tyydyttämiseksi», mutta koska sekä maaherra että maistraatti olivat vastanneet, »ettei siellä erityisemmässä määrin voitaisi antaa lainoja, vaan että toiminta kohdistuisi lähinnä vekseleihin, emme sen jälkeen ole ryhtyneet enempään toimenpiteisiin».

Vuoden 1693 lyhyillä valtiopäivillä oltiin säätyjen pankkideputaatiossa myös kiinnostuneita pankin haarakonttorien perustamisesta. Niiden avulla pankki olisi voinut lisätä antolainaustaan ja valtakunnan elinkeinoelämä olisi voinut päästä irti niistä kiskurikoroista, joita etenkin ulkomaiset pääoman omistajat vaativat. Marraskuun 15 päivänä 1693 sanottiin, että konttoreita voitaisiin perustaa Riikaan, Narvaan, Gävleen ja muihin paikkoihin; viikkoa myöhemmin (22. 11.) mainittiin myös Västerås ja Örebro. Viimeksi mainitussa kokouksessa maamarsalkka vapaaherra Jakob Gyllenborg huomautti, että »siinä tapauksessa voitaisiin puhua myös konttorin perustamisesta Viipuriin». Oikeuspormestari Törnen mielestä »Suomessa tarvittiin myös konttoria, joko Turussa tai Viipurissa». Skånen kenraalikuvernööri vapaaherra Otto Vellingk sanoi tällöin: »Viipuri olisi paras paikka, sillä Narvan asukkaat tulisivat sinne.»

Useat pankkideputaation jäsenet korostivat kuitenkin sitä, että haarakonttorien perustamisessa olisi meneteltävä varovasti; joulukuun 7 päivänä 1693 deputaatio katsoi parhaaksi olla tekemättä mitään konttoreita koskevaa päätöstä, mutta jos joku maaherra tekisi ehdotuksen konttorin perustamisesta lääninsä, olisi asia jätettävä pankkivaltuusmiesten »harkittavaksi». Tämän pankkideputaatio ilmoitti vastauksessaan pankkivaltuusmiesten valtiopäiväkertomukseen (§ 6 ja 7); vastauksen 9 §:ssä sanottiin edelleen: »Herrojen Pankkivaltuusmiesten harkittavaksi jätetään, voidaanko pankin konttori edullisesti ja turvallisesti perustaa Viipuriin, Riikaan, Rääveliin ja Narvaan tai muille paikkakunnille.»

Pankkivaltuusmiehet koettivat uudelleen 6. 1. 1694 lähetetyn kirjelmän avulla saada Lindhielmiltä täsmällisempää vastausta Viipurin konttorin perustamismahdollisuuksista, mutta hän ei kyennyt antamaan pankkivaltuusmiesten haluamia tietoja. Vastauksessaan 27. 4. 1694 hän vain käsityksensä ilmoitti, että »sellainen laitos olisi maan ja yhteisen edun kannalta suureksi avuksi ja tueksi, mutta kun Herrat Pankkivaltuusmiehet pankin saamaa hyötyä koske-

vassa asiassa toivovat asiallista ehdotusta siitä, kuinka paljon kruunun ja yksityisten varoja voitaisiin täällä tallettaa sellaiseen laitokseen ja kuinka paljon taas voitaisiin antaa lainoina sekä millaisia pantteja ja vakuuksia vastaan lainaus voisi tapahtua, on vaikeata sanoa kaikesta tästä mitään niin varmaa, etteivätkö jotkut laskelmat olosuhteiden muuttuessa voisi osoittautua arvioituja suuremmiksi tai pienemmiksi. Kuitenkin sen käsityksen mukaan, mikä jonkinlaisella varmuudella voidaan muodostaa, kyettäisiin täällä tallettamaan kruunun varoja noin 9—10 000 taalaria hopearahaa tai hiukan enemmän sellaiseen pankkilaitokseen. Yksityisten varoista ei voida sanoa mitään varmaa. Kun kuitenkin tšekäläiset porvarit vuosittain toimittavat 3 000 lästiiä tervaa tervakaupan harjoittajille tuottaen 72 000 taalaria hopearahaa vuodessa, mikä suurimmaksi osaksi suoritetaan Tukholmassa maksettavilla vekseleillä, voisi siitä saatava 1 ½ tai ainakin 1 prosentin välityspalkkio myös tuottaa sievoisen voiton. Tämän lisäksi vuosittain melkoisesti tuottavasta viljakaupasta tulevat maksut peritään Tukholman vekseleillä ja ne voisivat samoin antaa hyvän voiton. Muista yksityisistä tallettavissa olevista varoista ei kannattane tehdä suuriakaan laskelmia. Mitä pantteihin tulee, on jokaisen lainaa haluavan itse huolehdittava sellaisen vakuuden antamisesta, jonka pankki hyväksyy. Sitä paitsi on eräillä täällä hiukan kultaa ja hopeaa, toisilla rakennuksia ja taloja, minkä lisäksi on otettava lukuun hyvät takaajat; ja sikäli kuin tšekäläisille ei voida myöntää lainoja, tulevat luultavasti Nevanlinnan ja Narvan asukkaat käyttämään tätä konttoria melko hyvin menestyvän kauppansa edistämiseksi.»

Jos pankki olisi suostunut haarakonttorien perustamiseen kaikkiin niihin kaupunkeihin, joita keskustelun kuluessa oli mainittu sopivina pankkipaikkoina, olisi se saanut haarakonttoriverkoston, joka olisi ulottunut silloisen suurvalta-alueen jokaiseen kolkkaan. Mainituista kaupungeista vain Örebro sai vuonna 1694 pankin perustaman haarakonttorin. Pankkivaltuusmiehet, jotka itsekään eivät olleet täysin yksimielisiä haarakonttoreiden tarkoituksenmukaisuudesta, huomasivat luonnollisesti, ettei myöskään pankkideputaation keskuudessa vallinnut yksimielistä kiinnostusta asiaan ja ennen kaikkea että he saisivat kantaa vastuun, jos jokin haarakonttorihanke epäonnistuisi. Sen vuoksi he antoivat useita haarakonttoreita koskevan suunnitelman raueta. Kenraalikuvernööri Vellingk työskenteli useita vuosia tarmokkaasti Malmöhön perustettavan konttorin hyväksi, mutta hänen ponnistuksensa jäivät tuloksettomiksi.

Sen jälkeen kului 60 vuotta, ennen kuin ehdotus pankin konttorin perustamisesta Suomeen otettiin uudelleen esille.

Tässä yhteydessä ansaitsee maininnan Helsingin kaupungin vuoden 1752 valtiopäivillä tekemä anomus, että kaupunki suurten Tukholmaan osoitettujen rahalähetysten sijasta saisi suorittaa maksut Helsingin lääninrahastoon Valtakunnan Säätyjen Pankin tilille nimetyn saajan hyväksi. Tämä ehdotus aiheutui lähinnä siitä, että oli sattunut useita postiryöstöjä, jolloin oli varastettu huomattavia rahasummia seteleinä. Pankkivaltuusmiehet epäivät tämän pyynn-

nön: sillä tavoin talletettuja varoja pidettiin pankille »täysin hyödyttöminä, mikäli ei haluttu omalla kustannuksella ja vastuulla lähettää niitä tänne».

Niiden valitusten joukossa, joita Helsingin kaupunki valtiopäivämiehensä Nils Larsson Burtzin välityksellä esitti hallitukselle vuosien 1755—1756 valtiopäivillä, mainittiin 12 §:ssä seuraavaa:

»Koska Valtakunnan Korkea-arvoisten Säätyjen Pankkilaitos Tukholmassa ei tuota samaa hyötyä ja mukavuutta Suomen asukkaille kuin Ruotsin ottaen huomioon sen etäisen sijainnin ja siitä kaupalle aiheutuvan esteen ja vaikeudet saada nopeasti lainatuksi rahaa kaikenlaisiin esiintyviin tarpeisiin, on maistraatin ja porvariston täytynyt alamaisuudessa esittää, suvaitsisiko Hallitus armollisesti katsoa hyväksi, että jotenkin riittävä, Tukholman pankin valvonnan alaisena toimiva pankki Suomea varten perustettaisiin Helsinkiin, joka linnoituksen ansiosta on Suomen turvallisin paikka.»

Hallitus jätti valitukset säätyjen salaiselle valiokunnalle; sieltä ne lähetettiin edelleen puolustusdeputaatiolle, jonka tehtävänä oli selvittää valtakunnan puolustuslaitosta koskevia kysymyksiä. Se käsitteli kaupungin valituksia kesäkuun 16 päivänä 1756. Puolustusdeputaatio katsoi, ettei se voinut ottaa kantaa kysymykseen Valtakunnan Säätyjen Pankin haarakonttorin perustamisesta Helsinkiin, vaan lähetti asian pankkideputaatiolle; lähetekirjelmässä sanottiin: »Joskin puolustusdeputaatio omalta osaltaan on sitä mieltä, että sellainen pienehkö pankkilaitos Suomessa tulisi huomattavasti edistämään kaupankäyntiä ja asukkaiden vaurastumista paikkakunnalla ja Helsinkiin sijoitetussa linnoituksessa sekä kehittämään varakasta porvaristoa siellä nykyisin olevien, puille paljaille joutuneiden asukkaiden tilalle, joiden elinkeinoelämä on vähäinen, on puolustusdeputaatio kuitenkin, koska kysymys ei varsinaisesti kuulu sen käsiteltäviin asioihin, halunnut hyväntahtoisesti jättää sen Valtakunnan Säätyjen Pankkideputaatiolle, joka ryhtynee sellaisiin toimenpiteisiin kuin pankkilaitoksen ylläpito ja maan etu sallii ja vaatii.»

Pankkideputaatio vuorostaan lähetti asian kesäkuun 19 päivänä 1756 pankkivaltuusmiehille lausunnon antamista varten.

Ehdotus pankin haarakonttorin perustamisesta Helsinkiin oli käsiteltävänä pankkivaltuusmiesten kokouksessa kesäkuun 22 päivänä 1756. Aateliston edustajina olivat läsnä puheenjohtaja kreivi Fredrik Gyllenborg ja valtiosihtööri Edvard Carleson sekä porvarissäädyistä tukkukauppias ja Itä-Intian Komppanian johtaja Herman Petersen. Yksi pankkivaltuusmies aatelistosta ja kaksi porvarissäädyistä olivat estettyjä saapumasta kokoukseen. Sitä vastoin olivat kaikki pappissäädyn pankkivaltuusmiehet läsnä, nimittäin kirkkoherrat Justus Hausswolff, Johan Forsskäl ja Carl Gustaf Werander. Kaikki kolme olivat tutustuneet Suomeen. Kirkkoherra Hausswolff oli syntynyt Karlskronassa ja oli sekä pappina että poliitikkona suorittanut virkauransa Tukholmassa, mutta nuoruudessaan hän oli palvellut Suomessa armeijan kenttärovastina sotavuosina 1741—1742. Kirkkoherra Forsskäl oli kotoisin Suomesta ja syntynyt Sauvossa. Vuonna 1723.

hän tuli komministeriksi ja kaksi vuotta myöhemmin kirkkoherraksi Tukholman suomalaiseen seurakuntaan, mutta muutti vuonna 1729 Helsinkiin, jossa hän toimi vuoteen 1740, jolloin palasi Ruotsiin Upsalan arkkihiippakuntaan. Vuonna 1748 hän tuli uudelleen Tukholman suomalaisen seurakunnan kirkkoherraksi ja nimitettiin vuonna 1750 saman kaupungin Maria Magdaleenan seurakunnan vastaavaan virkaan. Kirkkoherra Werander oli samoin syntynyt Suomessa kirkkoherran poikana Lapväärtissä. Hän tuli vuonna 1727 rykmentin pastoriksi Pohjanmaan rykmenttiin ja vuonna 1735 Kokkolan kirkkoherraksi, mutta muutti vuonna 1743 Upsalan arkkihiippakuntaan ja nimitettiin vuonna 1750 Forsskålin seuraajana Tukholman suomalaisen seurakunnan kirkkoherraksi.

Pankkivaltuusmiehet hylkäsivät mitä päättävimmän suunnitelman haarakonttorin perustamiseksi Helsinkiin. »Herrat Pankkivaltuusmiehet ottivat asian harkittavakseen», mainitaan asianomaisessa pöytäkirjassa, »eivätkä kieltäneet, etteikö sellainen laitos olisi Suomen kansalle hyödyksi, mutta eivät katsoneet sen muodostuvan niin suureksi, että se millään tavoin voisi korvata pankille siitä koituvaa vahinkoa ja vaaraa.

Ensimmäinen Herrojen Pankkivaltuusmiesten huomiota kiinnittävä seikka oli se vaara, joka vihollisen maahanhyökkäyksen sattuessa uhkasi pankkia sen niin kaukaiselle raja-alueelle sijoitettujen rahojen vuoksi.

Toinen seikka oli se, että sellainen pankkilaitos Helsingissä muodostaisi ennakkotapauksen ja aiheen muille Tukholmasta kaukana sijaitseville paikkakunnille, kuten Göteborgille, Malmölle tai Kristianstadille, Visbylle ja muille kaupungeille, jotka yhtä suurella oikeutuksella saattoivat pyytää samaa etua.

Herrat Pankkivaltuusmiehet pitivät tällaista pankin voimien hajottamista senlaatuisena, että se pian voisi saattaa koko laitoksen voimattomaksi ja kykenemättömäksi toimimaan. Mitä useampia pankkeja perustettaisiin, sitä enemmän tarvittaisiin käteisiä varoja, koska jokaisella pikkupankilla pitäisi olla oma kassansa. Tällöin saattaisi käydä niin, että pikkupankeilta vaadittaisiin enemmän käteistä rahaa kuin pääkonttorista, joka ei voisi kieltäytyä lähettämästä sitä tarpeen mukaan niin kauan kuin varoja riittäisi, ellei se haluaisi osoittaa kykenemättömyyttään ja menettää kaikkea luottamustaan.

Sitä paitsi huomautettiin, että jokainen pieni pankki olisi välttämättä varustettava runsaalla henkilökunnalla, ilman että pääkonttorin henkilökuntaa saataisiin sen vuoksi vähentää, sillä pidettiin liian uhkarohkeana jättää asioiden hoitoa, pankin hallintoa, lainoja varten tarjottujen vakuuksien tutkimista ja myönnettyjen lainojen valvontaa vain yhdelle tai kahdelle komissaarille. Ja ellei haluttu pitää eräitä Valtakunnan Säätöjen Pankkivaltuusmiehiä kussakin pikkupankissa, mikä ottaen huomioon välttämättömän riippuvaisuuden pääkonttorissa toimivista pankkivaltuusmiehistä olisi muodostunut luonnottomaksi, täytyi täällä olevien pankkivaltuusmiesten ainakin kaksi kertaa vuodessa matkustaa pikkupankkeihin ja tarkastaa niiden tilaa ja hallintoa. Tästä aiheutuvien melkoisten kustannusten arveltiin syövän suurimman osan pikkupankkien voi-

tosta pääkonttorin ja valtakunnan kärsiessä sitä suurempaa vahinkoa, koska se ilman haarakonttorin apua voisi suorittaa suurimman osan niiden antolainauksesta, ainakin mitä tulee kiinteätä omaisuutta ja rautatavaroita vastaan myönnettyihin lainoihin, jotka tuottavat eniten.

Paitsi tätä vahinkoa, pelättiin toista vielä suurempaa, nimittäin aivan liian runsasta lainapäääomien menetystä. Sillä jos tämä pankki tuskin saattoi välttää tappioita myönnettäessä lainoja kiinteistöjä vastaan, vaikka kahdeksan komissaaria, yhdeksän pankkivaltuusmiestä ja lisäksi Säätyjen Herrat Pankkideputaation Jäsenet itse valtiopäivien aikana tutkivat hyväksytyjä vakuuksia, mitä sitten olisi odotettavissa pikkupankeissa, joita pankkivaltuusmiehet vain harvoin ja Valtakunnan Säädyt eivät milloinkaan voisi tarkastaa.

Herrat Pankkivaltuusmiehet vetosivat tässä yhteydessä niihin kokemuksiin, joita oli saatu viime vuosisadalla Göteborgiin, Örebrohon ja Faluniin perustetuista pikkupankeista, jolloin pääkonttorin tila oli ollut kaikkea muuta kuin hyvä ja jolloin se oli kärsinyt huomattavia tappioita, niin että oli pidetty onnena, kun mainitut konttorit lopetettiin, ennen kuin vahinko oli tullut liian suureksi.

Herrat Pankkivaltuusmiehet pitivät näitä syitä riittävinä Helsinkiin pyydetyn pankin epäämiseksi, jonka vuoksi he katsoivat tarpeettomaksi lisätä niihin muita.»

Pöytäkirjassa kiintyy huomio siinä esitettyyn tietoon »tässä pankissa», so. Tukholmassa toimivassa Valtakunnan Säätyjen Pankissa, vallitsevista olosuhteista, nimittäin siitä, että pankkivaltuusmiehet itse ja valtiopäivien aikana vieläpä pankkideputaation jäsenet tutkivat lainojen vakuuksia. Huolimatta tällaisesta pankin ylimmän johdon osoittamasta mielenkiinnosta pankkitoiminnan yksityisheikkoja kohtaan ei pankille aiheutuneita tappioita aina voitu välttää.

Pankkivaltuusmiesten pöytäkirjassa esitetyt syyt pankin haarakonttorin perustamista vastaan Helsinkiin otettiin eräin vähäisin muutoksin lausuntoon, joka lähetettiin pankkideputaatiolle ja joka siellä hyväksyen käsiteltiin heinäkuun 1 päivänä 1756: »Deputaatio piti esiintuotuja syitä enemmän kuin riittävinä lausunnon hyväksymiseksi.» Puolustusdeputaatiolle antamassaan vastauksessa pankkideputaatio seurasi melko tarkasti pankkivaltuusmiesten lausuntoa, mutta korosti vielä voimakkaammin pankin voimavarojen hajottamisesta aiheutuvia vaaroja: »Ruotsin samoin kuin kaikkien muidenkin hyvin järjestettyjen pankkien menestys ja kannattavuus johtuu, paitsi Jumalan siunauksesta, voimien keskityksestä»; aikaisempien, Falunin, Göteborgin ja Örebron haarakonttoreista saatujen tulosten perusteella, »joita pääkonttori oli joutunut liiankin hyvin tuntemaan, oli tultu täysin vakuuttuneiksi siitä, että tämä periaate oli oikea, ja sen vuoksi päätettiin kerta kaikkiaan olla vaarantamatta pankin menestystä useilla samankaltaisilla kokeiluilla.»

Pankin haarakonttorin perustamista Helsinkiin koskevassa hylkäävässä lausunnossaan pankkivaltuusmiehet ensimmäisenä perusteenaan mainitsivat tosin vaaran, joka pankille aiheutui Helsingin sijainnista kaukaisella rajaseudulla.

Samasta syystä oli 1690-luvulla vastustettu haarakonttorin perustamista Malmöhön. Lausunnon jatko osoittaa kuitenkin, ettei tämä ollut lainkaan varsinainen syy: pankkivaltuusmiehet ja heidän mukaansa pankkideputaatio vastustivat yleensä ajatusta pankkitoiminnan desentralisaatiosta. Haarakonttoreiden perustaminen merkitsi aina suurta vaaraa pankille riippumatta siitä, missä konttorit sijaitsivat. Kun erityisesti mainittiin eräitä muita valtakunnan kaupunkeja, joiden myös arveltiin haluavan pankin haarakonttoria, näyttää tämä sisältävän asianomaisille tarkoitetun huomautuksen, ettei asian vuoksi kannattanut vai-vautua. (Pankkivaltuusmiesten luettelemiin kaupunkeihin pankkideputaatio li-säsi Karlskronan.)

Valtakunnan Säätyjen Pankin herroilla pankkivaltuusmiehillä oli vuonna 1805 viimeisen kerran aihetta lausua mielipiteensä kysymyksestä, joka koski pankkilaitoksen perustamista Suomeen. Vuonna 1800 laaditun realisaatiosuun-nitelman yhteydessä odotettiin valtakunnan elinkeinoelämän elpyvän ja tätä elpymistä arveltiin voitavan edistää paikallisten pankkien, d i s k o n t t o l a i -t o s t e n avulla. Kaikista anomuksista, joissa pyydettiin lupaa diskonttolai-toksen perustamiseksi, hallitus halusi saada pankkivaltuusmiesten lausunnon. Joulukuussa 1804 saapui hallitukselle kaksi anomusta luvan saamiseksi perustaa diskonttolaitos Suomeen: Kuninkaallinen Suomalainen Huoneenhallituksen Seu-ra (Suomen Talousseura) anoi diskonttolaitoksen perustamista Turkuun, »erää-seen valtakunnan suurimmista ja väkirikkaimmista kaupungeista», kun sitä vastoin Helsingin maistraatti ja porvaristo toivoivat sellaista laitosta Helsinkiin. Pankkivaltuusmiehet ilmoittivat 19. 3. 1805 päivätyssä lausunnossaan käsityk-sensä olevan, että y k s i diskonttolaitos riitti Suomelle »ja että yhteyksien vuoksi Ruotsiin ja kaikkiin Suomen paikkakuntiin Turun kaupunki lienee kat-sottava tarkoitukseen sopivimmaksi». Tähän viitaten hallitus kesäkuun 20 päivänä 1805 antoi luvan diskonttolaitoksen perustamiseksi Turun kaupunkiin. — Tässä yhteydessä ansaitsee tulla mainituksi, että Suomesta lähetetty valtiopäivämies A. Byström jo vuoden 1800 valtiopäivillä Norrköpingissä oli anonut, että »perustettaisiin diskonttolaitos joko Turkuun tai Helsinkiin» ja että toisaalta pankkivaltuusmiehet vuonna 1803 olivat hylänneet Örebrosta saapuneen ano-muksen diskonttolaitoksen perustamiseksi sinne mainiten hylkäämisen perus-teeksi sen, että tarkoitukseen käytettävissä olevat varat oli säästettävä Suomen diskonttolaitosta varten.

L ä h t e e t :

Pankkideputaation ja pankkivaltuusmiesten pöytäkirjat sekä saapuneet asiakirjat, joita säilyte-tään valtionarkistossa ja vastaavasti valtionpankin arkistossa Tukholmassa. Kun päivämäärät on ilmoitettu täydellisinä, lienevät yksityiskohtaiset lähdeviittaukset tarpeettomat.

Luottovolyymi vuonna 1963

Taloudellisissa Selvityksissä 1959: II selostetaan yksityiskohtaisesti niitä periaatteita, joita noudatetaan luottovolyymitilaston laatimisessa, ja Taloudellisissa Selvityksissä 1960 on luottojen jakaantumista koskeva selonteko.¹ Vuoden 1963 tilastossa on noudatettu pääasiassa samoja periaatteita kuin aikaisemmin. Mainittakoon kuitenkin, että vuonna 1962 alkaneen TEL-liikkeen aiheuttama takaisinlainaus on mukana tässä tilastossa.

Taulukko 1.

Eri luottolaitosryhmien yksityiselle sektorille antaman luoton kasvu vuosina 1962 ja 1963

	1962		1963	
	mmk	%	mmk	%
Suomen Pankki	-63.5	-31.6	45.2	32.9
Liikepankit	259.9	8.5	142.4	4.3
Postisäästöpankki	71.8	16.7	31.7	6.3
Säästöpankit	200.8	10.9	110.4	5.4
OKO ja osuuskassat	141.5	9.6	153.6	9.5
Kiinnitysluottolaitokset	99.4	19.3	51.3	8.3
Kansaneläkelaitos	41.8	4.3	91.6	9.1
Vakuutusyhtiöt	130.4	14.2	233.5	22.2
Osamaksuluottolaitokset	5.9	8.7	-1.4	-2.0
Muut luottolaitokset ²	0.2	14.2	0.7	47.9
Yhteensä	888.2	9.4	859.0	8.3
Valtio, suora luotto	147.8	7.0	159.9	7.1
Kaikkiaan	1 036.0	8.9	1 018.9	8.1

1. JUSSI LINNAMO Luottovolyymitutkimuksen rakenne ja käyttömahdollisuudet, Taloudellisia Selvityksiä 1959: II ja SAMA Luottovolyymitilastot ja luottolaitosten luottovolyymi vuonna 1959, Taloudellisia Selvityksiä 1960.

2. Suomen Vientiluotto Oy. — Teollistamisrahasto Oy:n myöntämä luotto annetaan yksinomaan muiden luottolaitosten välityksellä ja esiintyy näiden kohdalla.

Taulukko 2. Valtion ja luottolaitosten antamat luotot yhteensä vuoden 1963 lopussa

Lainanottajaryhmä	1963			
	Valtion suora luotto	Luottolaitosten välittämä valtion luotto	Luottolaitosten oma luotonanto	Koko luottovolyymi
	Miljoonaa markkaa			
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus .	289.1	320.4	1 041.7	1 651.2
2. Kaivannaisteollisuus	32.3	0.2	69.1	101.6
3. Teollisuus	176.8	30.7	2 768.0	2 975.5
4. Voima-, sähkö- ja vesijohtolaitokset	209.7	0.3	1 100.8	1 310.8
5. Rakennusalan yritykset	0.6	0.4	125.0	126.0
6. Kauppa	7.6	0.1	1 432.4	1 440.1
7. Liikenne	6.0	0.3	365.3	371.6
8. Kiinteistöjen hallinta	680.3	24.1	1 476.9	2 181.3
9. Kunnat ja seurakunnat	868.6 ¹	—	487.0	1 355.6
10. Palveluselinkeinot	—	0.6	90.6	91.2
11. Henkilö- ja sekalaisluotot	147.8	74.3	1 824.3	2 046.4
Yhteensä (1—11)	2 418.8	451.4	10 781.1	13 651.3
12. Luottolaitokset	485.6	..	..	..
13. Valtio	—	—	447.3	447.3
Kaikkiaan (1—13)	2 904.4	..	..	..
	Prosenttia ryhmän koko luottovolyymista			
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus .	17.5	19.4	63.1	100.0
2. Kaivannaisteollisuus	31.8	0.2	68.0	100.0
3. Teollisuus	6.0	1.0	93.0	100.0
4. Voima-, sähkö- ja vesijohtolaitokset	16.0	—	84.0	100.0
5. Rakennusalan yritykset	0.5	0.3	99.2	100.0
6. Kauppa	0.5	—	99.5	100.0
7. Liikenne	1.6	0.1	98.3	100.0
8. Kiinteistöjen hallinta	31.2	1.1	67.7	100.0
9. Kunnat ja seurakunnat	64.1	—	35.9	100.0
10. Palveluselinkeinot	—	0.6	99.4	100.0
11. Henkilö- ja sekalaisluotot	7.2	3.6	89.2	100.0
Yhteensä (1—11)	17.8	3.3	78.9	100.0

1. Josta kuntien edelleen (mm. asuinrakennus-, asutus-, työllisyys- ja sähköistämistarkoituksiin) välittämiä varoja 525.4 milj. markkaa.

Taulukko 3.

Luottolaitosten luotonannon jakaantuminen elinkeinoryhmittäin 31. 12. 1962 ja 31. 12. 1963

Lainanottajan elinkeinoryhmä	31. 12. 1962		31. 12. 1963		Luotto- volyymin muutos		Muutoksen osuus kokonais- kasvusta
	mmk	%	mmk	%	mmk	%	%
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus	1 248.0	12.0	1 362.2	12.1	114.1	9.2	13.3
2. Kaivannaisteollisuus	72.3	0.7	69.3	0.6	-3.1	-4.1	-0.4
3. Teollisuus	2 569.4	24.8	2 798.7	24.9	229.3	8.9	26.7
31. Elintarviketeollisuus .	421.1	4.1	432.4	3.8	11.3	2.7	1.3
32. Tekstiili-, vaatetus-, kenkä- ja nahkateolli- suus	247.0	2.4	268.6	2.4	21.6	8.7	2.5
33. Puuteollisuus	374.7	3.6	445.8	4.0	71.0	19.0	8.2
34. Paperiteollisuus	765.1	7.4	799.1	7.1	34.1	4.4	4.0
35. Metalli-, kone- ja kul- kuneuvoteollisuus	405.6	3.9	457.7	4.1	52.1	12.8	6.1
36. Savi-, lasi- ja kivenja- lostusteollisuus	75.4	0.7	95.1	0.8	19.7	26.1	2.3
37. Kemian teollisuus	163.7	1.6	166.8	1.5	3.1	1.9	0.4
38. Muu teollisuus ja käsi- työ	116.8	1.1	133.2	1.2	16.4	14.0	1.9
4. Voima- ja sähkölaitokset ..	1 040.4	10.0	1 101.1	9.8	60.7	5.8	7.1
5. Rakennusalan yritykset ...	114.0	1.1	125.3	1.1	11.3	9.9	1.3
6. Kauppa	1 368.4	13.2	1 432.5	12.8	64.1	4.7	7.4
61. Tukku kauppa	544.2	5.3	567.7	5.1	23.5	4.3	2.7
62. Vähittäiskauppa	717.7	6.9	752.0	6.7	34.3	4.8	4.0
63. Agentuurit, välitystoi- minta ja muu kauppa .	106.5	1.0	112.8	1.0	6.3	5.9	0.7
7. Liikenne	375.2	3.6	365.6	3.3	-9.5	-2.6	-1.1
71. Laivaliikenne	82.8	0.8	77.9	0.7	-4.9	-5.9	-0.6
72. Muu liikenne	292.4	2.8	287.7	2.6	-4.6	-1.6	-0.5
8. Kiinteistöjen hallinta	1 352.5	13.1	1 501.0	13.4	148.5	11.0	17.3
81. Asuntokiinteistöyhtiöt.	1 095.7	10.6	1 219.7	10.9	124.0	11.3	14.4
82. Muut kiinteistöyhtiöt .	256.8	2.5	281.3	2.5	24.5	9.5	2.9
9. Kunnat ja seurakunnat ...	446.8	4.3	487.0	4.3	40.2	9.0	4.7
91. Kaupunki- ja kauppa- lakunnat	227.8	2.2	252.8	2.3	25.0	11.0	2.9
92. Maalaiskunnat	147.3	1.4	157.8	1.4	10.5	7.1	1.2
93. Kuntainliitot	47.9	0.5	49.4	0.4	1.5	3.1	0.2
94. Seurakunnat	23.8	0.2	27.0	0.2	3.2	13.4	0.4
10. Palveluselinkeinot	82.7	0.8	91.2	0.8	8.5	10.3	1.0
11. Henkilö- ja sekalaisluotot .	1 703.8	16.4	1 898.6	16.9	194.9	11.4	22.7
Yksityiset henkilöt:							
111. Kiinteistöluotot	691.6	6.7	753.2	6.7	61.7	8.9	7.2
112. Asunto-osakeluotot ..	396.3	3.8	461.6	4.1	65.3	16.5	7.6
113. Muut luotot	357.0	3.4	390.9	3.5	33.9	9.5	3.9
114. Muut luotonantajat ..	258.9	2.5	292.9	2.6	34.0	13.1	4.0
Yhteensä (1—11)	10 373.5	100.0	11 232.5	100.0	859.0	8.3	100.0

Taulukko 4. Elinkeinoryhmien osuus eri luotto-

	Suomen Pankki		Liikepankit		Postisäästöpankki		Säästöpankit	
	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus	—	—	125.9	3.6	0.5	0.1	473.8	22.1
2. Kaivannaisteollisuus	0.1	0.1	9.6	0.3	3.3	0.6	3.6	0.2
3. Teollisuus	120.9	66.3	1 181.1	34.0	104.8	19.6	123.3	5.8
4. Voima- ja sähkölaitokset	24.9	13.6	32.7	0.9	123.9	23.2	12.8	0.6
5. Rakennusalan yritykset	—	—	65.2	1.9	10.7	2.0	20.6	1.0
6. Kauppa	29.4	16.1	840.6	24.2	8.3	1.6	163.2	7.6
7. Liikenne	6.3	3.5	155.6	4.5	2.5	0.5	67.2	3.1
8. Kiinteistöjen hallinta	0.2	0.1	307.0	8.8	186.2	34.8	440.3	20.5
9. Kunnat ja seurakunnat	0.6	0.3	94.7	2.7	34.6	6.5	93.2	4.3
10. Palveluselinkeinot	—	—	51.7	1.5	2.2	0.4	17.5	0.8
11. Henkilö- ja sekalaisluotot	—	—	614.2	17.6	57.3	10.7	730.5	34.0
Yhteensä (1—11)	182.4	100.0	3 478.3	100.0	534.3	100.0	2 146.0	100.0

Taulukko 5. Luottolaitosryhmien prosenttinen osuus eri

	1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus	2. Kaivannaisteollisuus	3. Teollisuus	4. Voima- ja sähkölaitokset
Suomen Pankki	—	0.1	4.3	2.3
Liikepankit	9.3	13.9	42.2	3.0
Postisäästöpankki	—	4.8	3.7	11.2
Säästöpankit	34.8	5.2	4.4	1.2
OKO ja osuuskassat	53.0	2.9	9.8	1.4
Kiinnitysluottolaitokset	1.7	57.7	13.8	10.7
Kansaneläkelaitos	—	12.4	8.4	66.4
Vakuutusyhtiöt	0.3	3.0	13.3	3.8
Osamaksuluottolaitokset	0.9	—	—	—
Muut	—	—	0.1	—
Yhteensä, %	100.0	100.0	100.0	100.0
mmk	1 362.2	69.3	2 798.7	1 101.1

laitosryhmien luotonannosta 31. 12. 1963

OKO ja osuuskassat		Kiinnitys- luotto- laitokset		Kansan- eläkelaitos		Vakuutus- yhtiöt		Osamaksu- luotto- laitokset		Muut		Kaikkiaan		
mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	
721.9	40.9	23.5	3.5	—	—	4.3	0.3	12.3	17.1	—	—	1 362.2	12.1	1
2.0	0.1	40.0	6.0	8.6	0.8	2.1	0.2	—	—	—	—	69.3	0.6	2
274.1	15.5	385.3	57.8	234.2	21.3	372.8	29.0	—	—	2.2	100.0	2 798.7	24.9	3
15.4	0.9	117.6	17.6	731.5	66.4	42.3	3.3	—	—	—	—	1 101.1	9.8	4
13.1	0.7	—	—	0.6	0.1	9.1	0.7	6.0	8.4	—	—	125.3	1.1	5
167.4	9.5	1.7	0.3	16.6	1.5	205.3	16.0	—	—	—	—	1 432.5	12.8	6
51.4	2.9	0.1	—	10.3	0.9	46.5	3.6	25.7	35.7	—	—	365.6	3.3	7
124.4	7.1	49.1	7.4	10.4	0.9	383.4	29.9	—	—	—	—	1 501.0	13.4	8
62.0	3.5	16.1	2.4	87.9	8.0	97.9	7.6	—	—	—	—	487.0	4.3	9
10.2	0.6	1.0	0.2	—	—	8.6	0.7	—	—	—	—	91.2	0.8	10
323.0	18.3	32.1	4.8	1.5	0.1	112.1	8.7	27.9	38.8	—	—	1 898.6	16.9	11
1 764.9	100.0	666.5	100.0	1 101.6	100.0	1 284.4	100.0	71.9	100.0	2.2	100.0	11 232.5	100.0	1—11

elinkeinoryhmien saamasta luotosta 31. 12. 1963

5. Rakennusalan yritykset	6. Kauppa	7. Liikenne	8. Kiinteistöjen hallinta	9. Kunnat ja seurakunnat	10. Palvelus- elinkeinot	11. Henkilö- ja sekalais- luotot	Kaikkiaan (1—11)
—	2.1	1.7	—	0.1	—	—	1.6
52.0	58.7	42.6	20.5	19.5	56.7	32.3	31.0
8.5	0.6	0.7	12.4	7.1	2.4	3.0	4.8
16.4	11.4	18.4	29.3	19.1	19.2	38.5	19.1
10.5	11.7	14.1	8.3	12.7	11.2	17.0	15.7
—	0.1	—	3.3	3.3	1.1	1.7	5.9
0.5	1.1	2.8	0.7	18.1	—	0.1	9.8
7.3	14.3	12.7	25.5	20.1	9.4	5.9	11.4
4.8	—	7.0	—	—	—	1.5	0.7
—	—	—	—	—	—	—	—
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
125.3	1 432.5	365.6	1 501.0	487.0	91.2	1 898.6	11 232.5

Taulukko 6. Luottolaitosryhmien prosenttinen osuus eräiden

	3. Teollisuus							
	31. Elintarvike- teollisuus	32. Tekstiili-, vaatetus-, kenkä- ja nahkateollisuus	33. Puuteollisuus	34. Paperi- teollisuus	35. Metall-, kone- ja kulkuneuvo- teollisuus	36. Savi-, lasi- ja kivenjalostus- teollisuus	37. Kemian teollisuus	38. Muu teollisuus ja käsityö
Suomen Pankki	1.1	1.9	2.9	8.6	6.2	—	0.7	—
Liikepankit	40.4	77.8	51.4	22.5	49.4	37.5	28.3	59.7
Postisäästöpankki	2.1	1.6	0.4	5.9	4.8	1.5	9.5	2.2
Säästöpankit	7.1	5.0	6.6	0.3	5.1	7.2	1.1	11.5
OKO ja osuuskassat	33.3	2.4	8.8	1.1	8.8	5.4	9.3	11.1
Kiinnitysluottolaitokset	2.1	0.6	0.4	42.6	4.9	4.8	1.7	2.0
Kansaneläkelaitos	5.7	1.3	14.7	7.4	4.0	0.4	36.8	1.1
Vakuutusyhtiöt	8.2	9.4	14.8	11.5	16.5	43.2	12.6	12.4
Osamaksuluottolaitokset	—	—	—	—	—	—	—	—
Muut	—	—	—	0.1	0.3	—	—	—
Yhteensä, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
mmk	432.4	268.6	445.8	799.1	457.7	95.1	166.8	133.2

Taulukko 7. Luottolaitosryhmien antaman luoton muutosten

	Suomen Pankki		Liike- pankit		Postisäästö- pankki		Säästö- pankit	
	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus	—	—	10.4	7.3	0.2	0.6	31.7	28.7
2. Kaivannaisteollisuus	-0.1	-0.1	-2.8	-2.0	0.5	1.6	0.5	0.5
3. Teollisuus	41.5	91.7	-25.1	-17.6	1.3	4.1	1.2	1.1
4. Voima- ja sähkölaitokset	-9.3	-20.6	-3.8	-2.7	8.2	25.9	0.8	0.7
5. Rakennusalan yritykset	—	—	6.2	4.4	4.1	12.9	1.1	1.0
6. Kauppa	13.6	30.1	26.7	18.8	-13.5	-42.7	-14.1	-12.8
7. Liikenne	-0.5	-1.1	-5.5	-3.9	-1.5	-4.7	-4.3	-3.9
8. Kiinteistöjen hallinta	-0.0	-0.1	37.9	26.6	18.9	59.8	24.0	21.7
9. Kunnat ja seurakunnat	0.0	0.1	18.2	12.8	3.2	10.1	2.6	2.4
10. Palveluselinkeinot	—	—	5.0	3.5	0.2	0.6	-1.0	-0.9
11. Henkilö- ja sekalaisuudet	—	—	75.2	52.8	10.1	31.8	67.9	61.5
Yhteensä (1—11)	45.2	100.0	142.4	100.0	31.7	100.0	110.4	100.0

elinkeinoryhmien alaryhmien luotonkäytöstä 31. 12. 1963

6. Kauppa			7. Liikenne		8. Kiinteistöjen hallinta		9. Kunnat ja seurakunnat				11. Henkilö- ja sekalaisluotot			
61. Tukku kauppa	62. Vähittäiskauppa	63. Agentuurit, välitystoiminta ja muu kauppa	71. Laivaliikenne	72. Muu liikenne	81. Asunto-kiinteistöt	82. Muut kiinteistöt	91. Kaupunki- ja kauppalakunnat	92. Maalaiskunnat	93. Kuntainliitot	94. Seurakunnat	111. Yksityiset henkilöt: kiinteistöluotot	112. Yksityiset henkilöt: asunto-osake luotot	113. Yksityiset henkilöt: muut luotot	114. Muut luoton-saajat
5.0	—	0.7	—	2.2	—	—	0.2	—	—	—	—	—	—	—
74.0	44.1	79.0	74.8	33.8	19.3	25.7	21.2	14.1	20.0	33.1	20.7	44.7	43.4	28.1
0.9	0.3	0.7	—	0.9	12.3	12.7	8.3	5.6	8.5	2.3	2.4	3.8	0.2	7.1
1.7	20.0	3.2	3.2	22.5	32.5	15.6	14.2	22.1	29.7	29.1	48.0	39.0	26.9	28.9
3.9	18.9	2.7	0.4	17.8	6.9	14.2	3.0	25.9	19.0	15.0	21.6	9.7	18.7	14.5
—	0.2	0.3	—	—	3.8	1.0	0.6	7.3	3.3	5.3	3.0	1.1	0.1	1.2
2.6	0.2	—	0.5	3.4	0.7	0.6	29.3	8.2	1.9	—	—	—	—	0.5
11.9	16.3	13.4	21.1	10.5	24.5	30.2	23.2	16.8	17.6	15.2	4.3	1.7	3.6	19.7
—	—	—	—	8.9	—	—	—	—	—	—	—	—	7.1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
567.7	752.0	112.8	77.9	287.7	1 219.7	281.3	252.8	157.8	49.4	27.0	753.2	461.6	390.9	292.9

jakaantuminen eri elinkeinoryhmien kesken vuonna 1963

OKO ja osuuskassat		Kiinnitys-luotto-laitokset		Kansan-eläkelaitos		Vakuutus-yhtiöt		Osa-maksu-luotto-laitokset		Muut		Kaikkiaan		
mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	
69.3	45.1	0.6	1.2	—	—	-0.5	-0.2	2.4	166.8	—	—	114.1	13.3	1
-0.0	—	—	0.0	-1.3	-1.4	0.1	—	—	—	—	—	-3.1	-0.4	2
35.1	22.8	20.7	40.4	54.3	59.3	99.6	42.7	—	—	0.7	100.0	229.3	26.7	3
2.0	1.3	18.3	35.6	34.8	38.0	9.7	4.2	—	—	—	—	60.7	7.1	4
-0.4	-0.2	—	—	-0.1	-0.1	0.4	0.2	-0.0	-0.3	—	—	11.3	1.3	5
-1.6	-1.0	-0.6	-1.1	1.1	1.2	52.5	22.5	—	—	—	—	64.1	7.5	6
-1.1	-0.7	0.1	0.2	0.1	0.1	5.8	2.5	-2.6	-185.4	—	—	-9.5	-1.1	7
14.6	9.5	10.9	21.2	-0.3	-0.3	42.5	18.2	—	—	—	—	148.5	17.3	8
4.9	3.2	-1.2	-2.3	2.6	2.8	9.9	4.2	—	—	—	—	40.2	4.7	9
0.2	0.1	-0.2	-0.4	—	—	4.3	1.8	—	—	—	—	8.5	1.0	10
30.6	19.9	2.7	5.2	0.4	0.4	9.2	3.9	-1.2	-81.1	—	—	194.9	22.6	11
153.6	100.0	51.3	100.0	91.6	100.0	233.5	100.0	-1.4	-100.0	0.7	100.0	859.0	100.0	1-11

Taulukko 8. Elinkeinoryhmien osuus eri luottolaitos-

	Suomen Pankki		Liikepankit		Postisäästöpankki		Säästöpankit	
	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus..	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Kaivannaisteollisuus	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Teollisuus	36.2	93.7	70.0	84.6	0.5	100.0	2.2	17.9
4. Voima- ja sähkölaitokset	—	—	7.9	9.6	—	—	—	—
5. Rakennusalan yritykset	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Kauppa	—	—	0.2	0.2	—	—	0.0	—
7. Liikenne	1.8	4.6	1.0	1.2	—	—	—	—
8. Kiinteistöjen hallinta	—	—	0.1	0.1	—	—	—	—
9. Kunnat ja seurakunnat	0.7	1.7	3.5	4.3	—	—	10.1	82.1
10. Palveluselinkeinot	—	—	—	—	—	—	—	—
11. Henkilö- ja sekalaisuudet	—	—	0.0	—	—	—	—	—
Yhteensä (1—11)	38.7	100.0	82.7	100.0	0.5	100.0	12.3	100.0

Taulukko 9. Luottolaitosryhmien prosenttinen osuus niiden

	1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus	2. Kaivannaisteollisuus	3. Teollisuus	4. Voima- ja sähkölaitokset
Suomen Pankki	—	—	31.0	—
Liikepankit	—	—	60.0	43.0
Postisäästöpankki	—	—	0.4	—
Säästöpankit	—	—	1.9	—
OKO ja osuuskassat	—	—	4.2	—
Kiinnitysluottolaitokset	—	—	—	14.8
Kansaneläkelaitos	—	—	0.2	7.3
Vakuutusyhtiöt	—	—	2.3	34.9
Osamaksuluottolaitokset	—	—	—	—
Muut	—	—	—	—
Yhteensä, %	—	—	100.0	100.0
mmk	—	—	116.7	18.4

ryhmien hallussa olevista obligaatioista 31. 12. 1963

OKO ja osuuskassat		Kiinnitys- luotto- laitokset		Kansan- eläkelaitos		Vakuutus- yhtiöt		Osamaksu- luotto- laitokset		Muut		Yhteensä		
mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
4.9	73.2	—	—	0.2	7.1	2.7	9.9	—	—	—	—	116.7	67.2	3
—	—	2.7	100.0	1.4	50.0	6.4	23.4	—	—	—	—	18.4	10.6	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
1.3	19.4	—	—	0.1	3.6	0.0	—	—	—	—	—	1.6	0.9	6
—	—	—	—	—	—	0.1	0.4	—	—	—	—	2.9	1.6	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.1	0.1	8
0.5	7.4	0.0	—	1.1	39.3	18.1	66.3	—	—	—	—	34.0	19.6	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	0.0	—	—	—	—	—	0.0	—	11
6.7	100.0	2.7	100.0	2.8	100.0	27.3	100.0	—	—	—	—	173.7	100.0	1—11

hallussa olevista eri elinkeinoryhmien obligaatioista 31. 12. 1963

5. Rakennusalan yritykset	6. Kauppa	7. Liikenne	8. Kiinteistöjen hallinta	9. Kunnat ja seurakunnat	10. Palvelus- elinkeinot	11. Henkilö- ja sekalais- luotot	Kaikkiaan (1—11)
—	—	61.4	—	1.9	—	—	22.3
—	10.0	35.4	100.0	10.4	—	87.0	47.6
—	—	—	—	—	—	—	0.3
—	0.3	—	—	29.6	—	—	7.0
—	80.5	—	—	1.5	—	—	3.9
—	—	—	—	—	—	—	1.6
—	7.7	—	—	3.4	—	—	1.6
—	1.5	3.2	—	53.2	—	13.0	15.7
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	100.0	100.0	100.0	100.0	—	100.0	100.0
—	1.6	2.9	0.1	34.0	—	0.0	173.7

Taulukko 10. Elinkeinoryhmien osuus eri luottolaitos-

	Suomen Pankki		Liikepankit		Postisäästöpankki	
	mmk	%	mmk	%	mmk	%
1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus .	—	—	0.8	6.7	—	—
2. Kaivannaisteollisuus	—	—	0.2	1.4	—	—
3. Teollisuus	—	—	10.5	83.1	—	—
4. Voima- ja sähkölaitokset	—	—	—	—	—	—
5. Rakennusalan yritykset	—	—	0.2	1.4	—	—
6. Kauppa	—	—	0.1	0.5	—	—
7. Liikenne	—	—	—	—	—	—
8. Kiinteistöjen hallinta	—	—	0.0	0.3	—	—
9. Kunnat ja seurakunnat	—	—	—	—	—	—
10. Palveluselinkeinot	—	—	0.1	0.7	—	—
11. Henkilö- ja sekalaisluotot	—	—	0.8	5.9	0.2	100.0
Yhteensä (1—11)	—	—	12.7	100.0	0.2	100.0

Taulukko 11. Eri luottolaitosryhmien prosenttinen osuus eri elinkeino-

	1. Maa- ja metsätalous sekä kalastus	2. Kaivannaisteollisuus	3. Teollisuus	4. Voima- ja sähkölaitokset
Suomen Pankki	—	—	—	—
Liikepankit	0.2	100.0	34.2	—
Postisäästöpankki	—	—	—	—
Säästöpankit	25.6	—	30.6	33.3
OKO, osuuskassat	68.1	—	34.9	66.7
Kiinnitysluottolaitokset	6.1	—	0.3	—
Kansaneläkelaitos	—	—	—	—
Vakuutusyhtiöt	—	—	—	—
Osamaksuluottolaitokset	—	—	—	—
Muut	—	—	—	—
Yhteensä, %	100.0	100.0	100.0	100.0
mmk	320.4	0.2	30.7	0.3

ryhmien välittämästä valtion luotosta 31. 12. 1963

Säästö- pankit		OKO ja osuuskassat		Kiinnitys- luotto- laitokset		Kansan- eläkelaitos		Vakuutus- yhtiöt		Osamaksu- luotto- laitokset		Yhteensä		
mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	mmk	%	
82.0	73.7	218.1	84.6	19.5	28.1	—	—	—	—	—	—	320.4	71.0	1
—	—	0.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.2	—	2
9.4	8.5	10.7	4.2	0.1	0.1	—	—	—	—	—	—	30.7	6.8	3
0.1	0.1	0.2	0.1	—	—	—	—	—	—	—	—	0.3	0.1	4
0.1	0.1	0.1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.4	0.1	5
0.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.1	—	6
0.2	0.2	0.1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0.3	0.1	7
0.9	0.8	0.1	—	23.1	33.2	—	—	—	—	—	—	24.1	5.3	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
0.1	0.1	0.4	0.2	—	—	—	—	—	—	—	—	0.6	0.1	10
18.4	16.5	28.1	10.9	26.8	38.6	—	—	—	—	—	—	74.3	16.5	11
111.2	100.0	257.8	100.0	69.5	100.0	—	—	—	—	—	—	451.4	100.0	I—II

ryhmien saamasta, luottolaitosten välittämästä valtion luotosta 31. 12. 1963

5. Raken- nusalan yritykset	6. Kauppa	7. Liikenne	8. Kiin- teistöjen hallinta	9. Kunnat ja seura- kunnat	10. Pal- velus- elinkeinot	11. Hen- kilö- ja sekalais- luotot	Kaik- kiaan (I—II)
—	—	—	—	—	—	—	—
50.0	100.0	—	—	—	16.6	1.1	2.8
—	—	—	—	—	—	0.3	0.1
25.0	—	66.7	3.7	—	16.7	24.7	24.6
25.0	—	33.3	0.4	—	66.7	37.8	57.1
—	—	—	95.9	—	—	36.1	15.4
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
100.0	100.0	100.0	100.0	—	100.0	100.0	100.0
0.4	0.1	0.3	24.1	—	0.6	74.3	451.4

LUOTTOMARKKINATILASTOA VUOSILTA 1962 — 1963

Luottomarkkinatilaston periaatteita ja laskentaperusteita on yksityiskohtaisesti selostettu Taloudellisissa Selvityksissä 1962: I (ÜLLA BREDENBERG Luottomarkkinatilaston periaatteista ja laskentaperusteista sekä Suomen rahoitustilinpito vuosien 1953—1959 lopussa).

Rahoituskohteet Velalissektorit	1 Luottolaitokset						
	11 Suomen Pankki	12 Liike- pankit	13 Posti- säästö- pankki	14 Säästö- pankit	15 OKO, osuus- ja säästö- kassat	16 Kiin- nitys- luotto- laitokset	17 Vakuu- tuslai- tokset
a Kulta	194.8	—	—	—	—	—	—
4 Ulkomaat	194.8	—	—	—	—	—	—
b Setelit ja metalliraha	0.8	26.6	7.0	28.8	15.5	0.0	1.3
11 Suomen Pankki	—	15.8	7.0	28.8	15.1	—	1.3
4 Ulkomaat	0.8	10.8	—	—	0.4	—	—
c Pankkitalletukset	681.1	256.4	58.9	241.4	140.2	5.5	153.3
11 Suomen Pankki	—	—	53.3	2.9	—	0.8	0.1
12 Liikepankit	—	3.6	—	221.1	3.2	4.2	68.8
13 Postisäästöpankki	—	31.0	5.6	4.3	10.8	—	13.9
14 Säästöpankit	—	13.6	—	13.1	3.8	—	35.4
15 OKO, osuus- ja säästökassat ..	—	—	—	—	121.6	0.1	28.0
16 Kiinnitysluottolaitokset	—	0.6	—	—	—	—	0.2
4 Ulkomaat	681.1	207.6	—	—	0.8	0.4	6.9
d Lainat	726.1	3 539.1	745.0	2 021.0	2 272.2	614.7	1 638.9
11 Suomen Pankki	—	—	—	—	—	—	—
12 Liikepankit	327.6	2.6	—	—	—	—	9.7
13 Postisäästöpankki	—	—	—	—	—	—	—
14 Säästöpankit	—	154.8	—	—	—	—	0.3
15 OKO, osuus- ja säästökassat ..	81.7	0.0	—	—	381.8	—	5.2
16 Kiinnitysluottolaitokset	—	—	—	—	—	—	1.3
17 Vakuutuslaitokset	0.2	10.3	—	0.4	0.6	—	14.1
18 Muut luottolaitokset	—	75.0	1.5	—	—	—	—
21 Valtio	35.3	0.0	241.6	—	—	0.0	3.1
22 Valtion rahastot	—	—	—	—	6.2	—	—
23 Kansaneläkelaitos	—	—	—	—	—	—	—
24 Kunnat	—	65.3	30.8	71.2	52.6	23.0	59.1
31 Valtion osakeyhtiöt	99.8	57.1	128.6	3.4	8.5	113.3	91.3
32 Seurakunnat	—	7.0	0.5	7.1	3.0	1.4	4.3
33 Yksityinen sektori	166.9	3 138.9	342.0	1 938.9	1 819.5	477.0	1 450.5
4 Ulkomaat	14.6	28.1	—	—	—	—	—
e Obligaatiot	172.2	266.0	237.2	57.9	100.0	10.7	122.4
12 Liikepankit	—	0.0	—	—	—	—	0.0
15 OKO, osuus- ja säästökassat ..	0.3	0.1	0.5	0.1	50.2	3.3	0.1
16 Kiinnitysluottolaitokset	18.4	61.3	8.0	17.4	17.6	1.1	20.0
18 Muut luottolaitokset	0.9	1.1	0.5	0.5	0.2	—	—
21 Valtio	51.3	108.4	208.5	24.7	8.1	5.4	70.8
siitä: korvausobligaatiot	—	1.2	—	—	—	0.9	0.7
24 Kunnat	0.6	4.2	—	12.0	1.5	0.0	16.7
31 Valtion osakeyhtiöt	—	5.5	7.2	—	—	0.9	6.9
32 Seurakunnat	—	0.0	0.0	0.4	—	—	—
33 Yksityinen sektori	1.7	85.4	3.1	2.8	22.4	—	7.5
4 Ulkomaat	99.0	—	9.4	—	—	—	0.4
f Osakkeet ja osuudet	25.5	45.4	—	10.5	54.0	2.4	132.1
siitä: ulkomaat	2.3	—	—	—	—	—	—
Yhteensä (a—f)	1 800.5	4 133.5	1 048.1	2 359.6	2 581.9	633.3	2 048.0
g Muut saatavat	43.2	90.4	34.5	—	9.0	2.4	209.4
Yhteensä (a—g)	1 843.7	4 223.9	1 082.6	2 359.6	2 590.9	635.7	2 257.4

1. Teollistamisrahasto Oy, Suomen Vientiluotto Oy, osamaksurahoitusyhtiöt ja Käsiteollisuuden Edistämisseätiö.

18 Muut luotto- laitok- set ¹	2 Julkinen hallinto				3 Muut kotimaiset sektorit			4 Ulko- maat	Yh- teensä	
	21 Valtio	22 Valtion rahastot	23 Kansan- eläke- laitos	24 Kunnat	31 Valtion osake- yhtiöt	32 Seura- kunnat	33 Yksityi- nen sektori			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	194.8	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	194.8	4
—	126.4	0.0	—	31.1	1.2	—	591.0	—	829.7	b
—	126.4	0.0	—	31.1	1.2	—	591.0	—	817.7	11
—	—	—	—	—	0.0	—	—	—	12.0	4
16.5	189.6	1.7	25.5	556.3	49.9	77.0	6 792.6	281.0	9 526.9	c
—	5.5	—	—	—	0.1	—	0.0	35.1	97.8	11
16.0	—	1.0	0.3	275.8	21.6	14.3	2 521.9	245.9	3 397.7	12
0.4	178.2	0.7	25.2	36.1	27.5	2.4	669.1	—	1 005.2	13
—	0.5	—	—	177.2	0.4	39.8	2 039.1	—	2 322.9	14
0.1	5.4	—	0.0	67.2	0.0	20.5	1 560.6	—	1 803.5	15
—	—	—	—	—	—	—	0.4	—	1.2	16
—	—	—	—	—	0.3	—	1.5	—	898.5	4
88.6	40.1	2 647.9	1 035.3	513.5	92.9	2.5	183.8	1 718.1	17 879.7	d
—	1.1	—	—	—	—	—	—	78.5	79.6	11
8.5	—	103.4	—	—	—	—	—	1.3	453.1	12
0.0	9.8	0.4	—	—	—	—	—	0.3	10.5	13
—	—	—	—	—	—	—	—	1.4	156.5	14
3.3	—	225.7	2.4	—	—	—	60.3	28.8	789.2	15
—	—	70.6	0.1	—	—	—	—	99.6	171.6	16
—	—	5.2	—	—	0.5	—	11.1	—	42.4	17
—	—	6.0	—	—	—	—	19.6	0.8	102.9	18
—	—	—	26.5	2.0	8.0	1.5	14.0	766.8 ²	1 098.8	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.2	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	837.8	92.9	—	6.9	—	51.8	—	1 291.4	24
—	29.0	255.8	712.8	0.8	13.0	—	21.8	141.7	1 676.9	31
—	—	0.5	—	—	—	0.7	2.3	—	26.8	32
76.8	0.2	1 142.5	200.6	510.7	62.8	0.3	—	598.9	11 926.5	33
—	—	—	—	—	1.7	—	2.9	—	47.3	4
—	—	0.2	36.1	14.1	2.4	1.7	436.0	244.1	1 701.0	e
—	—	—	—	—	—	—	0.1	—	0.1	12
—	—	—	0.8	—	—	—	2.0	—	57.4	15
—	—	—	7.2	—	1.2	—	63.3	213.0	428.5	16
—	—	—	—	—	—	—	1.3	—	4.5	18
—	—	0.2	24.3	14.1	1.2	1.2	342.8	31.1	892.1	21
—	—	—	0.0	—	0.1	0.0	3.7	—	6.6	—
—	—	—	1.5	—	—	—	12.6	—	49.1	24
—	—	—	0.4	—	—	—	1.5	—	22.4	31
—	—	—	—	—	—	—	0.0	—	0.4	32
—	—	—	1.9	—	0.0	0.5	12.4	—	137.7	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	108.8	4
0.6	—	560.4	86.0	336.7	115.1	4.2	2 284.6	—	3 657.5	f
—	—	202.9	—	—	—	—	5.4	—	210.6	—
105.7	356.1	3 210.2	1 182.9	1 451.7	261.5	85.4	10 288.0	2 243.2	33 789.6	(a-f)
5.5	205.4	38.4	42.1	174.3	354.4	19.8	500.0	144.9	1 873.7	g
111.2	561.5	3 248.6	1 225.0	1 626.0	615.9	105.2	10 788.0	2 388.1	35 663.3	(a-g)

2. Siitä 135 mmk velkakirjavelkaa Kansainväliselle Valuuttarahastolle.

Rahoituskohteet Velallissektorit	1 Luottolaitokset						
	11 Suomen Pankki	12 Liike- pankit	13 Posti- säästö- pankki	14 Säästö- pankit	15 OKO, osuus- ja säästö- kassat	16 Kiinni- tys- luotto- laitokset	17 Vakuu- tuslai- tokset
a Kulta	193.8	—	—	—	—	—	—
4 Ulkomaat	193.8	—	—	—	—	—	—
b Setelit ja metalliraha	0.8	63.3	13.3	38.9	26.4	0.1	2.3
11 Suomen Pankki	—	52.1	13.3	38.9	26.1	0.1	2.3
4 Ulkomaat	0.8	11.2	—	—	0.3	—	—
c Pankkitalletukset	784.4	243.6	11.5	251.1	164.3	13.4	162.3
11 Suomen Pankki	—	1.1	3.0	0.7	—	1.2	—
12 Liikepankit	5.2	10.0	—	235.3	4.7	11.4	78.7
13 Postisäästöpankki	—	7.7	8.5	4.6	18.1	—	13.0
14 Säästöpankit	—	17.4	—	10.5	3.8	—	39.3
15 OKO, osuus- ja säästökassat	—	—	—	—	132.5	0.5	23.2
16 Kiinnitysluottolaitokset	—	0.6	—	—	—	—	0.5
4 Ulkomaat	779.2	206.8	—	—	5.2	0.3	7.6
d Lainat	609.6	3 741.4	927.1	2 134.0	2 479.2	664.3	1 859.9
11 Suomen Pankki	—	—	—	—	—	—	—
12 Liikepankit	269.9	3.4	—	—	—	—	0.8
13 Postisäästöpankki	—	—	—	—	—	—	—
14 Säästöpankit	—	178.5	—	—	—	—	0.3
15 OKO, osuus- ja säästökassat	85.6	—	10.0	—	420.1	—	2.4
16 Kiinnitysluottolaitokset	—	—	—	—	—	—	1.2
17 Vakuutuslaitokset	0.1	15.1	0.1	0.4	0.7	—	12.7
18 Muut luottolaitokset	—	86.0	1.5	—	—	—	—
21 Valtio	24.8	—	382.1	—	—	—	2.0
22 Valtion rahastot	—	—	—	—	—	—	—
23 Kansaneläkelaitos	—	—	—	—	—	—	—
24 Kunnat	—	82.3	33.9	75.2	57.4	24.0	74.1
31 Valtion osakeyhtiöt	70.9	51.3	140.4	2.7	11.4	120.8	115.1
32 Seurakunnat	—	8.9	0.6	7.8	4.1	1.2	4.5
33 Yksityinen sektori	145.5	3 280.8	358.5	2 047.9	1 985.5	518.3	1 646.8
4 Ulkomaat	12.8	35.1	—	—	—	—	—
e Obligaatiot	235.1	151.2	253.3	49.5	98.9	11.7	119.9
12 Liikepankit	—	—	—	—	—	—	—
15 OKO, osuus- ja säästökassat	0.1	—	0.3	—	44.5	3.3	0.1
16 Kiinnitysluottolaitokset	47.4	19.6	19.0	14.6	28.9	0.9	22.6
18 Muut luottolaitokset	3.9	16.1	4.8	—	0.1	—	—
21 Valtio	67.0	34.3	208.8	22.4	4.0	4.8	66.5
siitä: korvausobligaatiot	—	0.8	—	—	—	0.6	0.6
24 Kunnat	0.6	3.6	—	10.3	1.0	—	18.4
31 Valtion osakeyhtiöt	3.6	2.6	6.2	—	—	2.7	5.9
32 Seurakunnat	—	—	—	—	—	—	—
33 Yksityinen sektori	34.4	75.0	14.2	2.2	20.4	—	6.0
4 Ulkomaat	78.1	—	—	—	—	—	0.4
f Osakkeet ja osuudet	34.6	47.9	—	10.4	63.9	2.7	169.7
siitä: ulkomaat	2.3	—	—	—	—	—	—
Yhteensä (a—f)	1 858.3	4 247.4	1 205.2	2 483.9	2 832.7	692.2	2 314.1
g Muut saatavat	40.7	182.2	4.3	0.5	22.8	—	336.2
Yhteensä (a—g)	1 899.0	4 429.6	1 209.5	2 484.4	2 855.5	692.2	2 650.3

1. Teollistamisrahasto Oy, Suomen Vientiluotto Oy, osamaksurahoitusyhtiöt ja Käsiteollisuuden Edistämissäätiö.

18 Muut luotto- laitok- set ¹	2 Julkinen hallinto				3 Muut kotimaiset sektorit			4 Ulko- maat	Yh- teensä	
	21 Valtio	22 Valtion rahastot	23 Kansan- eläke- laitos	24 Kunnat	31 Valtion osake- yhtiöt	32 Seura- kunnat	33 Yksityi- nen sektori			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	193.8	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	193.8	4
—	160.9	—	—	35.4	1.6	—	653.6	—	996.6	b
—	160.9	—	—	35.4	1.6	—	653.6	—	984.3	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.3	4
65.9	145.2	4.5	34.4	593.0	75.5	77.5	7 367.7	272.1	10 266.4	c
—	0.2	—	—	—	0.1	—	—	34.1	40.4	11
51.8	—	1.8	0.4	284.5	35.7	16.3	2 710.8	238.0	3 684.6	12
14.1	139.8	2.7	34.0	88.0	30.7	4.3	751.0	—	1 116.5	13
—	0.4	—	—	160.6	0.7	36.6	2 183.2	—	2 452.5	14
—	4.8	—	—	59.9	0.2	20.3	1 718.9	—	1 960.3	15
—	—	—	—	—	—	—	0.2	—	1.3	16
—	—	—	—	—	8.1	—	3.6	—	1 010.8	4
84.4	30.3	2 875.4	1 132.7	512.3	147.3	3.7	217.5	1 833.8	19 252.9	d
—	1.1	—	—	—	—	—	—	66.3	67.4	11
6.5	—	121.5	—	—	—	—	—	31.8	433.9	12
—	—	0.2	—	—	—	—	—	0.5	0.7	13
—	—	—	—	—	—	—	—	3.8	182.6	14
2.4	—	257.6	1.7	—	—	—	83.2	28.3	891.3	15
—	—	71.2	0.1	—	—	—	—	107.6	180.1	16
—	—	6.5	—	—	3.1	—	13.5	—	52.2	17
—	—	6.0	—	—	—	—	18.8	0.4	112.7	18
—	—	—	32.0	7.0	20.9	0.7	8.0	888.3 ²	1 365.8	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	867.2	97.2	—	6.1	0.2	46.8	3.7	1 368.1	24
—	29.0	295.1	793.9	1.2	17.5	—	42.0	189.8	1 881.1	31
—	—	1.2	—	0.1	—	1.7	0.5	—	30.6	32
75.5	0.2	1 248.9	207.8	504.0	98.3	1.1	—	513.3	12 632.4	33
—	—	—	—	—	1.4	—	4.7	—	54.0	4
21.7	—	20.2	32.6	11.3	10.1	1.7	762.7	328.3	2 108.2	e
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
—	—	—	0.4	—	—	—	2.0	—	50.7	15
4.3	—	—	6.1	—	1.8	—	59.6	242.0	466.8	16
—	—	20.0	—	—	—	—	1.1	—	46.0	18
17.4	—	0.2	23.3	11.3	8.3	1.6	674.2	68.9	1 213.0	21
—	—	—	—	—	0.1	—	2.5	—	4.6	—
—	—	—	1.1	—	—	—	10.6	1.4	47.0	24
—	—	—	0.2	—	—	—	6.6	16.0	43.8	31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
—	—	—	1.5	—	—	0.1	8.6	—	162.4	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	78.5	4
0.9	—	603.4	87.4	390.4	127.1	5.4	2 730.9	—	4 274.7	f
—	—	205.2	—	—	—	—	14.1	—	221.6	—
172.9	336.4	3 503.5	1 287.1	1 542.4	361.6	83.3	11 732.4	2 434.2	37 092.6	(a-f)
7.1	265.5	32.9	35.9	152.7	337.7	27.0	434.4	131.7	2 011.6	g
180.0	601.9	3 536.4	1 323.0	1 695.1	699.3	115.3	12 166.8	2 565.9	39 104.2	(a-g)

2. Siitä 135 mmk velkakirjavelkaa Kansainväliselle Valuuttarahastolle.

Rahoituskohteet Velallissektorit	1 Luottolaitokset						
	11 Suomen Pankki	12 Liike- pankit	13 Posti- säästö- pankki	14 Säästö- pankit	15 OKO, osuus- ja säästö- kassat	16 Kiinni- tys- luotto- laitokset	17 Vakuu- tuslai- tokset
a Kulta	- 1.0	-	-	-	-	-	-
4 Ulkomaat	- 1.0	-	-	-	-	-	-
b Setelit ja metalliraha	0.0	+ 36.7	+ 6.3	+ 10.1	+ 10.9	+ 0.1	+ 1.0
11 Suomen Pankki	-	+ 36.3	+ 6.3	+ 10.1	+ 11.0	+ 0.1	+ 1.0
4 Ulkomaat	0.0	+ 0.4	-	-	- 0.1	-	-
c Pankkitalletukset	+103.3	- 12.8	- 47.4	+ 9.7	+ 24.1	+ 7.9	+ 9.0
11 Suomen Pankki	-	+ 1.1	- 50.3	- 2.2	-	+ 0.4	- 0.1
12 Liikepankit	+ 5.2	+ 6.4	-	+ 14.2	+ 1.5	+ 7.2	+ 9.9
13 Postisäästöpankki	-	- 23.3	+ 2.9	+ 0.3	+ 7.3	-	- 0.9
14 Säästöpankit	-	+ 3.8	-	- 2.6	0.0	-	+ 3.9
15 OKO, osuus- ja säästökassat ..	-	-	-	-	+ 10.9	+ 0.4	- 4.8
16 Kiinnitysluottolaitokset	-	0.0	-	-	-	-	+ 0.3
4 Ulkomaat	+ 98.1	- 0.8	-	-	+ 4.4	- 0.1	+ 0.7
d Lainat	-116.5	+202.3	+182.1	+113.0	+207.0	+49.6	+221.0
11 Suomen Pankki	-	-	-	-	-	-	-
12 Liikepankit	- 57.7	+ 0.8	-	-	-	-	- 8.9
13 Postisäästöpankki	-	-	-	-	-	-	-
14 Säästöpankit	-	+ 23.7	-	-	-	-	0.0
15 OKO, osuus- ja säästökassat ..	+ 3.9	0.0	+ 10.0	-	+ 38.3	-	- 2.8
16 Kiinnitysluottolaitokset	-	-	-	-	-	-	0.1
17 Vakuutuslaitokset	- 0.1	+ 4.8	+ 0.1	0.0	+ 0.1	-	- 1.4
18 Muut luottolaitokset	-	+ 11.0	0.0	-	-	-	-
21 Valtio	- 10.5	0.0	+140.5	-	-	0.0	- 1.1
22 Valtion rahastot	-	-	-	-	- 6.2	-	-
23 Kansaneläkelaitos	-	-	-	-	-	-	-
24 Kunnat	-	+ 17.0	+ 3.1	+ 4.0	+ 4.8	+ 1.0	+ 15.0
31 Valtion osakeyhtiöt	- 28.9	- 5.8	+ 11.8	- 0.7	+ 2.9	+ 7.5	+ 23.8
32 Seurakunnat	-	+ 1.9	+ 0.1	+ 0.7	+ 1.1	- 0.2	+ 0.2
33 Yksityinen sektori	- 21.4	+141.9	+ 16.5	+109.0	+166.0	+41.3	+196.3
4 Ulkomaat	- 1.8	+ 7.0	-	-	-	-	-
e Obligaatiot	+ 62.9	-114.8	+ 16.1	- 8.4	- 1.1	+ 1.0	- 2.5
12 Liikepankit	-	-	-	-	-	-	0.0
15 OKO, osuus- ja säästökassat ..	- 0.2	- 0.1	- 0.2	- 0.1	- 5.7	0.0	0.0
16 Kiinnitysluottolaitokset	+ 29.0	- 41.7	+ 11.0	- 2.8	+ 11.3	- 0.2	+ 2.6
18 Muut luottolaitokset	+ 3.0	+ 15.0	+ 4.3	- 0.5	- 0.1	-	-
21 Valtio	+ 15.7	- 74.1	+ 0.3	- 2.3	- 4.1	- 0.6	- 4.3
siitä: korvausobligaatiot	-	- 0.4	-	-	-	- 0.3	- 0.1
24 Kunnat	0.0	- 0.6	-	- 1.7	- 0.5	0.0	+ 1.7
31 Valtion osakeyhtiöt	+ 3.6	- 2.9	- 1.0	-	-	+ 1.8	- 1.0
32 Seurakunnat	-	0.0	0.0	- 0.4	-	-	-
33 Yksityinen sektori	+ 32.7	- 10.4	+ 11.1	- 0.6	- 2.0	-	- 1.5
4 Ulkomaat	- 20.9	-	- 9.4	-	-	-	0.0
f Osakkeet ja osuudet	+ 9.1	+ 2.5	-	- 0.1	+ 9.9	+ 0.3	+ 37.6
siitä: ulkomaat	0.0	-	-	-	-	-	-
Yhteensä (a-f)	+ 57.8	+113.9	+157.1	+124.3	+250.8	+58.9	+266.1
g Muut saatavat	- 2.5	+ 91.8	- 30.2	+ 0.5	+ 13.8	- 2.4	+126.8
Yhteensä (a-g)	+ 55.3	+205.7	+126.9	+124.8	+264.6	+56.5	+392.9

18 Muut luotto- laitok- set	2 Julkinen hallinto				3 Muut kotimaiset sektorit			4 Ulko- maat	Yh- teensä		
	21 Valtio	22 Valtion rahastot	23 Kansan- eläke- laitos	24 Kunnat	31 Valtion osake- yhtiöt	32 Seura- kunnat	33 Yksityi- nen sektori				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.0	a
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.0	4
—	+34.5	—	—	+ 4.3	+ 0.4	—	+ 62.6	—	+ 166.9	166.9	b
—	+34.5	—	—	+ 4.3	+ 0.4	—	+ 62.6	—	+ 166.6	166.6	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	+ 0.3	0.3	4
+49.4	-44.4	+ 2.8	+ 8.9	+36.7	+ 25.6	+ 0.5	+ 575.1	- 8.9	+ 739.5	739.5	c
—	- 5.3	—	—	—	0.0	—	0.0	- 1.0	- 57.4	57.4	11
+35.8	—	+ 0.8	+ 0.1	+ 8.7	+ 14.1	+ 2.0	+ 188.9	- 7.9	+ 286.9	286.9	12
+13.7	-38.4	+ 2.0	+ 8.8	+51.9	+ 3.2	+ 1.9	+ 81.9	—	+ 111.3	111.3	13
—	- 0.1	—	—	-16.6	+ 0.3	- 3.2	+ 144.1	—	+ 129.6	129.6	14
- 0.1	- 0.6	—	0.0	- 7.3	+ 0.2	- 0.2	+ 158.3	—	+ 156.8	156.8	15
—	—	—	—	—	—	—	0.2	—	+ 0.1	0.1	16
—	—	—	—	—	+ 7.8	—	+ 2.1	—	+ 112.2	112.2	4
- 4.2	- 9.8	+227.5	+ 97.4	- 1.2	+ 54.4	+ 1.2	+ 33.7	+115.7	+1 373.2	1 373.2	d
—	0.0	—	—	—	—	—	—	- 12.2	- 12.2	12.2	11
- 2.0	—	+ 18.1	—	—	—	—	—	+ 30.5	- 19.2	19.2	12
0.0	- 9.8	- 0.2	—	—	—	—	—	+ 0.2	- 9.8	9.8	13
—	—	—	—	—	—	—	—	+ 2.4	+ 26.1	26.1	14
- 0.9	—	+ 31.9	- 0.7	—	—	—	+ 22.9	- 0.5	+ 102.1	102.1	15
—	—	+ 0.6	0.0	—	—	—	—	+ 8.0	+ 8.5	8.5	16
—	—	+ 1.3	—	—	+ 2.6	—	+ 2.4	—	+ 9.8	9.8	17
—	—	0.0	—	—	—	—	0.8	- 0.4	+ 9.8	9.8	18
—	—	—	+ 5.5	+ 5.0	+ 12.9	- 0.8	- 6.0	+121.5	+ 267.0	267.0	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.2	6.2	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	+ 29.4	+ 4.3	—	- 0.8	+ 0.2	- 5.0	+ 3.7	+ 76.7	76.7	24
—	0.0	+ 39.3	+ 81.1	+ 0.4	+ 4.5	—	+ 20.2	+ 48.1	+ 204.2	204.2	31
—	—	+ 0.7	—	+ 0.1	—	+ 1.0	- 1.8	—	+ 3.8	3.8	32
- 1.3	0.0	+106.4	+ 7.2	- 6.7	+ 35.5	+ 0.8	—	- 85.6	+ 705.9	705.9	33
—	—	—	—	—	- 0.3	—	+ 1.8	—	+ 6.7	6.7	4
+21.7	—	+ 20.0	- 3.5	- 2.8	+ 7.7	0.0	+ 326.7	+ 84.2	+ 407.2	407.2	e
—	—	—	—	—	—	—	0.1	—	- 0.1	0.1	12
—	—	—	- 0.4	—	—	—	0.0	—	- 6.7	6.7	15
+ 4.3	—	—	- 1.1	—	+ 0.6	—	- 3.7	+ 29.0	+ 38.3	38.3	16
—	—	+ 20.0	—	—	—	—	- 0.2	—	+ 41.5	41.5	18
+17.4	—	0.0	- 1.0	- 2.8	+ 7.1	+ 0.4	+ 331.4	+ 37.8	+ 320.9	320.9	21
—	—	—	0.0	—	0.0	0.0	- 1.2	—	- 2.0	2.0	20
—	—	—	- 0.4	—	—	—	2.0	+ 1.4	- 2.1	2.1	24
—	—	—	- 0.2	—	—	—	+ 5.1	+ 16.0	+ 21.4	21.4	31
—	—	—	—	—	—	—	0.0	—	- 0.4	0.4	32
—	—	—	- 0.4	—	0.0	- 0.4	- 3.8	—	+ 24.7	24.7	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	- 30.3	30.3	4
+ 0.3	—	+ 43.0	+ 1.4	+53.7	+ 12.0	+ 1.2	+ 446.3	—	+ 617.2	617.2	f
—	—	+ 2.3	—	—	—	—	+ 8.7	—	+ 11.0	11.0	
+67.2	-19.7	+293.3	+104.2	+90.7	+100.1	+ 2.9	+1 444.4	+191.0	+3 303.0	3 303.0	(a-f)
+ 1.6	+60.1	- 5.5	- 6.2	-21.6	- 16.7	+ 7.2	- 65.6	- 13.2	+ 137.9	137.9	g
+68.8	+40.4	+287.8	+ 98.0	+69.1	+ 83.4	+10.1	+1 373.8	+177.8	+3 440.9	3 440.9	(a-g)

MAKSUVÄLINEVARANTOTASE VUOSINA 1963—1964

Oheisena julkaistaan maksuvälinevarantotaseen tiedot kuukausittain vuosilta 1963 ja 1964. Taseen laskentamenetelmät on selostettu Taloudellisissa Selvityksissä 1958: II (JUSSI LINNAMO Suomen käteismaksuvälinevaranto ja maksuvälinevarantotase vuosina 1948—1957).

Taulukko 2. Maksuvälinevarantotase kunkin kuukauden lopussa vuonna 1964

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	Miljoonaa markkaa											
1. Raha	715	752	728	762	804	775	778	762	768			
1 a. Setelistö	676	713	688	722	764	734	737	720	726			
1 b. Vaihtoraha	39	39	40	40	40	41	41	42	42			
2. Avistasaatavat	1 071	993	1 050	1 009	1 060	1 060	1 061	1 079	1 121			
3. Käteismaksuvälinevaranto (1+2)	1 786	1 745	1 778	1 771	1 864	1 835	1 839	1 841	1 889			
4. Talletukset	7 255	7 374	7 449	7 498	7 580	7 514	7 543	7 588	7 652			
5. Valtion lainat	371	374	375	376	379	381	388	396	404			
6. Maksuvälinevaranto (3+4+5)	9 412	9 493	9 602	9 645	9 823	9 730	9 770	9 825	9 945			
7. Nettosaatavat valtiolta	501	518	551	451	565	551	447	493	544			
8. Saatavat yleisöltä	8 668	8 819	8 880	9 023	9 069	9 177	9 243	9 300	9 430			
9. Nettosaatavat ulkomailta	861	864	914	908	898	913	989	982	935			
10. Muut (netto)	- 618	- 708	- 743	- 737	- 709	- 911	- 909	- 950	- 964			
10 a. Omat varat	- 662	- 661	- 645	- 654	- 659	- 648	- 652	- 654	- 657			
10 b. Muut varat - muut velat	+ 44	- 47	- 98	- 83	- 50	- 263	- 257	- 296	- 307			
11. Maksuvälinevaranto (7+8+9+10 = 6)	9 412	9 493	9 602	9 645	9 823	9 730	9 770	9 825	9 945			
	% maksuvälinevarannosta											
1. Raha	7.6	7.9	7.6	7.9	8.2	8.0	8.0	7.7	7.7			
1 a. Setelistö	7.2	7.5	7.2	7.5	7.8	7.6	7.6	7.3	7.3			
1 b. Vaihtoraha	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4			
2. Avistasaatavat	11.4	10.5	10.9	10.5	10.8	10.9	10.8	11.0	11.3			
3. Käteismaksuvälinevaranto (1+2)	19.0	18.4	18.5	18.4	19.0	18.9	18.8	18.7	19.0			
4. Talletukset	77.1	77.7	77.6	77.7	77.2	77.2	77.2	77.3	76.9			
5. Valtion lainat	3.9	3.9	3.9	3.9	3.8	3.9	4.0	4.0	4.1			
6. Maksuvälinevaranto (3+4+5)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0			
7. Nettosaatavat valtiolta	5.3	5.5	5.7	4.7	5.8	5.7	4.6	5.0	5.5			
8. Saatavat yleisöltä	92.1	92.9	92.5	93.6	92.3	94.3	94.6	94.7	94.8			
9. Nettosaatavat ulkomailta	9.2	9.1	9.5	9.4	9.1	9.4	10.1	10.0	9.4			
10. Muut (netto)	- 6.6	- 7.5	- 7.7	- 7.7	- 7.2	- 9.4	- 9.3	- 9.7	- 9.7			
10 a. Omat varat	- 7.0	- 7.0	- 6.7	- 6.8	- 6.7	- 6.7	- 6.7	- 6.7	- 6.6			
10 b. Muut varat - muut velat	+ 0.4	- 0.5	- 1.0	- 0.9	- 0.5	- 2.7	- 2.6	- 3.0	- 3.1			
11. Maksuvälinevaranto (7+8+9+10 = 6)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0			